

Collection of Papers
from the International Academic Online Conference
22nd – 23rd of April 2021

DETERMINANTS OF VALUES OF THE CIVIL LAW IN THE CRISIS

Zborník príspevkov
z medzinárodnej vedeckej online konferencie
22. – 23. apríla 2021

HODNOTOVÉ DETERMINANTY OBČIANSKEHO PRÁVA V ČASE KRÍZY

SYMPOSIA, COLLOQUIA, CONFERENCES
SYMPÓZIÁ, KOLOKVIÁ, KONFERENCIE

DETERMINANTS OF VALUES OF THE CIVIL LAW IN THE CRISIS

BRATISLAVA LEGAL FORUM 2021

HODNOTOVÉ DETERMINANTY OBČIANSKEHO PRÁVA V ČASE KRÍZY

BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM 2021

Collection of Papers from the International Academic Online Conference
Bratislava Legal Forum 2021
organised by the Comenius University in Bratislava, Faculty of Law
on 22nd – 23rd of April 2021
under the auspices of the Alumni Club of Comenius University in Bratislava,
Faculty of Law.

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie
Bratislavské právnické fórum 2021
organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou
v dňoch 22. – 23. apríla 2021
pod záštitou
Alumni Klubu Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty.

Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
2021

Reviewers of Papers / Recenzenti:

- prof. JUDr. Svetlana Ficová, CSc.
- doc. Mgr. Lenka Dufalová, PhD.
- doc. JUDr. Alexandra Löwy, PhD.
- doc. JUDr. Romana Smyčková, PhD.
- JUDr. Martin Križan, PhD.
- JUDr. Ing. Karín Raková, PhD., MBA
- Mgr. Tamara Čipková, PhD.
- Mgr. Martin Hamřík, PhD.
- Mgr. Marek Ivančo, PhD.

Editors / Zostavovatelia:

- Mgr. Andrea Szakács, PhD.
- Mgr. Tibor Hlinka, PhD.
- Ing. Magdaléna Mydliarová
- Mgr. Silvia Senková
- Mgr. Michaela Durec Kahounová

Scientific committee / Vedecká komisia:

doc. JUDr. Eduard **Burda**, PhD. – head of the committee / predseda komisie

prof. Mgr. Ľubomír **Batka**, Dr. theol.

prof. PaedDr. JCDr. Róbert **Brtko**, CSc.

prof. ThDr. PaedDr. Ján **Duda**, PhD.

prof. JUDr. Svetlana **Ficová**, CSc.

prof. JUDr. Mojmír **Mamojka**, PhD.

prof. JUDr. Matúš **Nemec**, PhD.

prof. JUDr. Margita **Prokeínová**, PhD.

prof. JUDr. PhDr. Miroslav **Slašťan**, PhD.

prof. JUDr. Tomáš **Strémy**, PhD.

prof. JUDr. Ján **Svák**, DrSc.

prof. JUDr. Juraj **Vačok**, PhD.

prof. JUDr. Mgr. Vojtech **Vladár**, PhD.

prof. JUDr. Marián **Vrabko**, CSc.

Priv. Doz. DDr. Antonio **Merlino**, Dr. Habil

doc. JUDr. Ing. Ondrej **Blažo**, PhD.

doc. JUDr. Marek **Domin**, PhD

doc. Mgr. Lenka **Dufalová**, PhD.

doc. JUDr. Juraj **Hamulák**, PhD.

doc. JUDr. Ing. Matej **Kačaljak**, PhD.

doc. Mgr. Marek **Káčer**, PhD.

doc. JUDr. Ondrej **Laciak**, PhD.

doc. JUDr. Peter **Lukáčka**, PhD.

doc. Mgr. Miroslav **Lysý**, PhD.

doc. JUDr. Ján **Matlák**, CSc.

doc. JUDr. Zuzana **Mikvá Illýová**, PhD.

doc. Mgr. Matej **Mikvý**, PhD., LL.M.

doc. PhDr. JUDr. Lucia **Mokrá**, PhD.

doc. JUDr. Mgr. Martin **Turčan**, PhD.

JUDr. Jozef **Andraško**, PhD.

JUDr. Mária **Havelková**, PhD.

JUDr. Matúš **Mesarčík**, PhD., LL.M.

JUDr. Lucia **Plaváková**, PhD.

Mgr. Martin **Dufala**, PhD.

Mgr. Andrea **Szakács**, PhD.

Mgr. Irena **Bihariová**

ISBN 978-80-7160-609-3
EAN 9788071606093

CONTENT / OBSAH

DOPAD PANDÉMIE NA NÁHRADNÉ MATERSTVO

Veronika Bačíková 7

PRÁVO NA SPRAVODLIVÝ SÚDNY PROCES A JEHO REALIZÁCIA V ČASE NÚDZOVÉHO STAVU

Tamara Čipková 16

VYMÁHATEĽNÁ POHLADÁVKA AKO PREDPOKLAD ODPOROVACEJ ŽALOBY

Svetlana Ficová 25

NEPRÍPUSTNOSŤ ODVOLANIA V BAGATEĽNÝCH VECIACH – PRÍPADY *INFRA DIGNITATEM CURIAE*? (ÚVAHA Z POHLADU SLOVENSKEJ PRÁVNEJ ÚPRAVY *DE LEGE FERENDA*)

Marek Ivančo 34

PROPORCIONALITA ZÁSAHOV DO PRÁV JEDNOTLIVCA Z HĽADISKA OCHRANY VEREJNÉHO ZDRAVIA

Martin Križan..... 42

QUO VADIS NEMO PLUS IURIS?

Vladimír Sedliak..... 49

DOPAD PANDÉMIE NA NÁHRADNÉ MATERSTVO

Veronika Bačíková

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: Surrogacy as one of the methods of assisted reproduction is undoubtedly a controversial topic that has supporters and opponents in society. The legislation of the individual States approaches the issue differently. Some of them do not allow surrogacy, in others the legislation differs in the conditions under which surrogacy is allowed. This situation results in the so-called "Surrogacy tourism", where citizens of states that do not allow surrogacy take advantage of this possibility abroad. The author deals with the negatives of surrogacy supplemented by the situation related to the onset of a pandemic.

Abstrakt: Náhradné materstvo ako jeden zo spôsobov asistovanej reprodukcie je nepochybne kontroverznou témou, ktorá má v spoločnosti svojich zástancov aj odporcov. Právna úprava jednotlivých štátov pristupuje k danej problematike rôzne. Niektoré z nich náhradné materstvo neumožňujú, v iných sa legislatíva líši podmienkami, za akých je náhradné materstvo povolené. Uvedená situácia má za následok vznik tzv. „surogačného turizmu“, kedy občania štátov nepovoľujúcich náhradné materstvo využívajú túto možnosť v cudzine. Autorka sa v článku venuje negatívam náhradného materstva ako takého, doplnené o situáciu súvisiacu s nástupom pandémie.

Key words: surrogacy, surrogacy tourism, assisted reproduction

Kľúčové slová: náhradné materstvo, surogačný turizmus, asistovaná reprodukcia

1 ÚVOD

Mater semper certa est, pater incertus. Jedna z najcitovanejších rímsko-právnych zásad, od ktorej sa odvíja určovanie rodičovstva v našom právnom systéme. Prejavuje sa v znení viacerých ustanovení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“). Zásadu, že matka je vždy istá, potvrdzuje znenie § 82 ods. 1 zákona o rodine, podľa ktorého „je matkou dieťaťa žena, ktorá dieťa porodila.“ Naopak otcovstvo isté nie je, ale odvíja sa od materstva a určuje sa na základe troch vyvrátiteľných domniek, ktoré sú formulované v znení – „...za otca sa považuje muž...“¹ Otcovstvo je teda len pravdepodobné.

V súčasnej dobe rozvoja reprodukčnej medicíny však môže vzniknúť otázka, či je uvedená zásada, a teda aj aktuálna právna úprava naďalej aplikovateľná. Čoraz viac je v spoločnosti pertraktovaná téma náhradného materstva najmä ako jedna z možností riešenia neplodnosti párov a ich túžby po potomstve. Jednotlivé krajiny však pristupujú k danej problematike rôzne, čo je dôvodom vzniku surogačného (reprodukčného) turizmu. Ide o situáciu, kedy sa neplodné páry snažia tento nepriaznivý stav riešiť formou náhradného materstva v cudzej krajine, ktorá na rozdiel od krajiny, ktorej sú občanmi, náhradné materstvo povoľuje. Avšak, naprieč krajinami nie je konsenzus ohľadom právnej úpravy náhradného materstva a v jednotlivých krajinách sa podmienky náhradného materstva môžu líšiť. Niektoré krajiny náhradné materstvo výslovne zakazujú (Rakúsko, Poľsko, Taliansko, Nemecko), na druhej strane iné krajiny, ako napríklad Slovensko, náhradné materstvo síce explicitne nezakazujú, no legislatíva je v tejto oblasti vágna. Ďalšie krajiny zasa náhradné materstvo povoľujú, ale za odlišných podmienok. Azda najdiskutovanejšou okolnosťou je odplatosť. Sú krajiny, v ktorých je náhradné materstvo bezodplatné (Veľká Británia). Naproti tomu, v iných (Ukrajina) je náhradné materstvo odplatosť, a práve s tým je spojený celý rad negatívnych javov. Za najzásadnejší možno

¹ § 85 ods. 1, § 91 ods. 1 a § 94 ods. 2 zákona o rodine.

považovať ľahko dostupný spôsob zabezpečenia si potomstva pre solventnejšie páry, čo má má za následok prudký nárast surogačného turizmu.

Nepochybne ide o tému kontroverznú z viacerých hľadísk, a to nielen z právneho hľadiska, ale aj z hľadiska etického, biologického a sociálneho. Negatíva náhradného materstva a s ním spojeného surogačného turizmu sa v súvislosti so vznikom a šírením koronavírusu ešte viac prehĺbili.

2 DEFINÍCIA NÁHRADNÉHO MATERSTVA

Pre objasnenie problematiky považujem na tomto mieste za vhodné v stručnosti vymedziť pojem náhradného materstva. Najvšeobecnejšie môžeme náhradné materstvo definovať ako „proces, na počiatku ktorého stojí otehotnenie, nasleduje donosenie a pôrod dieťaťa ženou, ktorá tak činí v prospech inej ženy, ktorá nemôže otehotnieť alebo z rôznych zdravotných indikácií plod vynosiť. Završením tohto procesu surogácie je „odovzdanie“ dieťaťa, čo je v intenciách právnych možností najčastejšie ako adopcia dieťaťa neplodnou matkou (manžel/partner tejto matky je aj biologickým otcom), alebo adopcia párom od surogačnej matky (ak ani jeden z rodičov tohto páru nie je biologickým rodičom).“² Iní autori náhradné materstvo definujú ako „jednu z možných metód asistovanej reprodukcie, kedy buď za odplatu, alebo aj bezodplatne je zaviazaná žena (ktorej osobný stav nie je rozhodujúci), a to na ten účel, aby sa dala artifične inseminovať (spravidla semenom muža z objednávateľského páru manželov), alebo aby si nechala implantovať embryo, obstarané objednávateľským párom, dieťa vynosila a po pôrode ho odovzdala objednávateľom.“,³ či ako „situáciu, keď buď odplatne alebo snád i bezodplatne je žena „objednaná“ na účel, aby sa dala artifične (umelo) inseminovať (spravidla semenom muža z objednávateľského páru), alebo aby si dala implantovať embryo obstarané objednávateľským párom a aby takéto dieťa donosila a po pôrode ho odovzdala objednávateľom.“⁴

Na základe uvedených definícií môžeme charakterizovať nielen základné znaky náhradného materstva, ale aj jeho druhy. Medzi základné znaky náhradného materstva sa zaraďuje zámer objednávateľov získať týmto spôsobom dieťa. Získanie dieťaťa formou náhradného materstva sa tak má uskutočniť buď umelým oplodnením náhradnej matky (pričom darcom je muž objednávateľského páru), alebo implantovaním embrya, ktoré pochádza buď od objednávateľského páru, alebo darcami odlišnými od objednávateľského páru. Ďalším znakom náhradného materstva je porodenie dieťaťa náhradnou matkou, ktorá sa dieťaťa následne vzdá a odovzdá ho objednávateľom.⁵

Vychádzajúc z definícií náhradného materstva ide o pojem označujúci viacero foriem asistovanej reprodukcie. Vo všeobecnosti rozlišujeme tradičné a gestačné náhradné materstvo. Pri tradičnej forme náhradného materstva sú použité vajíčka náhradnej matky. K oplodneniu tak môže dôjsť samotným pohlavným stykom s náhradnou matkou alebo umelým oplodnením, a to buď spermiami muža z objednávateľského páru, alebo darovanými. Naopak pri gestačnej forme náhradného materstva už nie sú použité vajíčka náhradnej matky, ale matky z objednávateľského páru, prípadne inej ženy. K oplodneniu dochádza prostredníctvom tzv. *in vitro* fertilizácie, ide teda o mimotelové oplodnenie a následné vloženie embrya do tela náhradnej matky.

Ďalším deliacim kritériom náhradného materstva je odplatosť. Pri bezodplatnej forme náhradného materstva nedostáva náhradná matka finančnú odmenu; jediné financie sa týkajú nákladov spojených so samotným náhradným materstvom. Odplatná forma náhradného materstva zahŕňa okrem týchto nákladov aj finančnú odmenu. S odplatosťou je úzkou spojená aj problematika vynútiteľnosti zmlúv o náhradnom materstve; tejto téme sa podrobnejšie venujeme v samostatnej kapitole.

2.1 Subjekty právneho vzťahu náhradného materstva

V právnom vzťahu náhradného materstva vystupujú predovšetkým náhradná matka a subjekt (subjekty), ktoré do tohto vzťahu vstupujú s úmyslom stať sa rodičmi prostredníctvom náhradnej

² ERDÖSOVÁ, A.: Aktuálne otázky o človeku a jeho právach v bioetike, s. 50.

³ HADERKA, J.: Surogační mateřství, s. 924.

⁴ HUMENÍK, I.: Ochrana osobnosti a medicínske právo, s. 179.

⁵ BITTEROVÁ, N.: Doktrína voľnej úvahy v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva vo veciach náhradného materstva. Dostupné na: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/Doktrina-volnej-uvahy-v-judikature-Europскеho-sudu-pre-ludske-prava-vo-veciach-nahradneho-materstva-.htm>.

matky. Náhradnou matkou je žena, ktorá porodí dieťa splodené niektorou z vyššie uvedených foriem asistovanej reprodukcie.

Pre označenie subjektov vystupujúcich na druhej strane právneho vzťahu náhradného materstva sa zvyknú používať rôzne pojmy. Najčastejšie používaným je pojem objednávateľ (objednávateľský rodič, objednávateľský pár), v preklade *commissioning parent*. Nakoľko slovenský aj anglický ekvivalent evokuje, že ide o odplatný vzťah, nepovažujeme toto označenie za adekvátne; o to viac, ak hovoríme aj o bezodplatnej forme náhradného materstva.⁶ Domnievame sa, že vhodnejším by bol pojem zamýšľaný rodič (*intended parent*), ktorým sa rozumie osoba, ktorá zamýšľa vychovať dieťa – zamýšľa stať sa rodičom.⁷

3 NEGATÍVA NÁHRADNÉHO MATERSTVA

Náhradné materstvo je témou, v ktorej sa premieta oblasť práva, etiky, medicíny a jej stále sa prehĺbujúcemu pokroku, sociológie, psychológie či filozofie. Ide o dlhodobu aktuálnu tému, na ktorú v spoločnosti prevládajú rozdielne názory, a ktorej komplexné riešenie presahuje hranice jednotlivých štátov. Domnievame sa, že rozdielny pohľad štátov na danú problematiku vyplýva práve z negatív, s ktorými je náhradné materstvo spojené, čo je zároveň dôvodom rozdielnej legislatívy naprieč krajinami. Odlišná právna úprava jednotlivých krajín zasa so sebou prináša ďalší negatívny aspekt, ktorým je surogačný turizmus. Z uvedeného dôvodu v nasledujúcej kapitole poukážeme nielen na rozdielnosť legislatívy, ale aj na ďalšie nedostatky náhradného materstva.

3.1 Právna úprava

Právna úprava Slovenskej republiky inštitút náhradného materstva neupravuje. Jediným ustanovením, z ktorého môžeme nepriamo vyvodit' negatívny postoj k náhradnému materstvu je v úvode citovaný § 82 ods. 1 zákona o rodine v spojitosti s odsekom 2, podľa ktorého „*dohody a zmluvy, ktoré sú v rozpore s odsekom 1, sú neplatné.*“ Nie je však možné konštatovať, že slovenský právny poriadok náhradné materstvo explicitne vylučuje, no pre prípad jeho uskutočnenia dáva jednoznačnú odpoveď na otázku, ktorá žena sa považuje za matku dieťaťa.⁸ Slovenská legislatíva tak premieta rímsko-právnu zásadu, podľa ktorej je matka vždy istá. Ak by aj napriek tomu vznikli pochybnosti o matke dieťaťa, tak podľa § 83 zákona o rodine určí materstvo súd, a to na základe skutočností zistených o pôrode dieťaťa. Jedinou objektívnou skutočnosťou pre určenie materstva je teda pôrod dieťaťa, resp. správa o pôrode.

Česká právna úprava taktiež považuje pôrod za rozhodujúcu skutočnosť pre určenie materstva. Podľa § 775 zákona č. 89/2012 Sb.⁹ je matkou dieťaťa žena, ktorá ho porodila. Dôvodová správa k danému ustanoveniu navyše dopĺňa, že nie je možné vyhovieť žalobe ženy, ktorá bola darkyňou genetickej látky proti žene, ktorá dieťa porodila.¹⁰

Avšak, na rozdiel od slovenskej právnej úpravy, česká legislatíva používa aj pojem náhradné materstvo, konkrétne v spojitosti s osvojením. Podľa § 804: „*Osvojenie je vylúčené medzi osobami spolu príbuznými v priamej línii a medzi súrodencami. To neplatí v prípade náhradného materstva.*“ Osvojenie je teda vylúčené medzi príbuznými v priamej línii a súrodencami, neplatí to ale v prípade náhradného materstva. Z dôvodovej správy k uvedenému ustanoveniu vyplýva, že sa ním má predovšetkým zohľadniť pokrok lekárskej vedy v oblasti asistovanej reprodukcie. Podľa dôvodovej správy ďalej doterajší vývoj ukázal, že najväčší záujem o náhradné materstvo je práve medzi ženami, ktoré sú navzájom príbuzné, čo je aj dôvodom zmienky náhradného materstva v rámci úpravy inštitútu osvojenia.¹¹ Ako môžeme vidieť, ani právny poriadok Českej republiky sa problematike náhradného materstva nijako zvlášť nevenuje. Náhradné materstvo teda nie je v Česku zakázané, no na druhej strane nie sú ani bližšie špecifikované podmienky jeho výkonu.

⁶[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2013/474403/IPOLJURI_ET\(2013\)474403_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2013/474403/IPOLJURI_ET(2013)474403_EN.pdf).

⁷ Vychádzajúc zo zdrojov a uvedených definícií náhradného materstva používame v ďalšom texte pojem objednávateľia.

⁸ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár, s. 523.

⁹ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákonník v platnom znení.

¹⁰ Dôvodová správa k zákonu č. 89/2012, s. 193.

¹¹ Dôvodová správa k zákonu č. 89/2012, s. 199.

Slovenská aj česká právna úprava napriek odlišnosti v českej legislatíve teda vychádzajú z pôrodu dieťaťa ako skutočnosti rozhodujúcej pre určenie materstva. Uvedené je v súlade aj so znením Európskeho dohovoru o právnom postavení detí narodených mimo manželstva.¹² Článok 2 dohovoru ustanovuje, že materstvo každého dieťaťa narodeného mimo manželstva sa zakladá výlučne na skutočnosti, že sa dieťa narodilo.

Problematikou je otázka odplatnosti. Napriek nedostatočnej úprave náhradného materstva v českom právnom poriadku platí, že náhradné materstvo nesmie byť odplatné. Náhradná matka má nárok iba na náhradu výdavkov spojených s tehotenstvom a pôrodom, ktoré uhrádza objednávateľský pár. Na základe dohody, ktorú uzatvára náhradná matka a objednávateľský pár, náhradná matka odovzdá po pôrode dieťa objednávateľom. Takáto dohoda však nie je vynútiteľná, takže od náhradnej matky nemožno odovzdať dieťa vynucovať, čo je najčastejším dôvodom súdnych sporov týkajúcich sa náhradného materstva.

3.2 Vynútiteľnosť

Vynútiteľnosť plnenia zmlúv o náhradnom materstve je neistá, pokiaľ strany nepovažujú zmluvu za obojstranne prospešnú. Ak nie je zmluva prospešná pre obe strany, rovnako otáznou je potom aj hľadanie samotného *causa contractus* a nejasnou je aj samotná otázka, či vôbec ide o synalagmatické zmluvy, a to aj v prípade, že hovoríme o odplatných zmluvách. Z hľadiska vynútiteľnosti sa za hlavné nedostatky zmlúv o náhradnom materstve považujú najmä

- chýbajúci verejný záujem,
- chýbajúci spoločný cieľ,
- chýbajúca legitimita a
- komercializácia.

Prvým prípadom, kedy sa téma vynútiteľnosti zmlúv o náhradnom materstve stala aktuálnou, bol prípad v USA známy pod názvom „Baby M“. Súd v danom prípade rozhodoval o platnosti zmluvy o náhradnom materstve. Manželia William Stern a Elisabeth Stern na základe inzercie v novinách podpísali zmluvu o náhradnom materstve s Mary Beth Whitehead. Keďže Elisabeth Stern mala sklerózu multiplex, obávali sa komplikácií a rizika, že chorobu zdedí aj dieťa, preto bola Mary na základe tradičnej formy náhradného materstva oplodnená spermiami Williama. Náhradná matka teda bola aj biologickou matkou dieťaťa. Po pôrode mala náhradná matka previesť svoje rodičovské práva v prospech Elisabeth Stern. Mary po pôrode pomenovala dieťa Sara Elizabeth Whitehead, pričom toto konanie náhradnej matky naznačuje zmenu názoru ohľadom dohodnutého náhradného materstva. Tri dni po pôrode bolo dieťa odovzdané manželom, ktorí dievčatko pomenovali Melissa. Mary sa však pokúšala získať dieťa späť. Súd v New Jersey, na ktorom daný spor prebiehal rozhodol, že zmluva o náhradnom materstve je neplatná pre rozpor s verejným záujmom a potvrdil, že Mary je matku dieťaťa a Williama Sterna určil za otca. Vec bola postúpená na súd prejednávajúci rodinnoprávne záležitosti aby určil, komu má byť dieťa zverené do starostlivosti. Uplatnením zásady najlepšieho záujmu dieťaťa bolo dieťa zverené do starostlivosti manželov a Mary boli povolené návštevy.¹³ Súd teda v danom prípade odôvodnil svoje rozhodnutie práve chýbajúcim verejným záujmom.

Tento prípad vyvolal mnoho právnych aj spoločenských otázok zahŕňajúcich aj právo žien rozhodovať o svojom tele a možnosti preniesť svoje rodičovské práva. Súd však dospel k záveru, že žiadna zmluva nemôže zmeniť právne postavenie ženy ako matky, na základe čoho sa zdalo, že týmto rozsudkom je otázka, ktorá žena je pri náhradnom materstve matkou dieťaťa vyriešená minimálne do času, kým technologický pokrok neumožnil aj gestačnú formu náhradného materstva. V roku 2009 súd rozhodoval v spore týkajúcom sa gestačnej formy náhradného materstva a vo svojom rozhodnutí sa pridržiaval rozsudku z prípadu „Baby M“, výsledkom čoho je, že predmetný rozsudok sa stal precedensom aj na gestačné náhradné materstvo.

¹² <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680076da4>.

¹³ ERDŔSOVÁ, A. Náhradné materstvo ako bioetický problém z pohľadu ochrany základných práv a slobôd. In: Justičná revue 4/2020, s. 477.

Treba však uviesť, že v USA nefunguje komplexný zákon pre všetky štáty, ale každý štát si pravidlá náhradného materstva určuje samostatne, pričom aj tu sa môžeme stretnúť s rôznym vnímaním problematiky náhradného materstva. V niektorých z nich je náhradné materstvo povolené (Florida, Texas), iné ho zakazujú (New York, Michigan) a ďalšie zasa nemajú žiadnu právnu úpravu týkajúcu sa náhradného materstva (Colorado, Montana).

Do úvahy prichádza niekoľko možných variácií, kedy je vynútiteľnosť náhradného materstva neistá. Vo väčšine prípadov má náhradná matka pri tradičnej forme náhradného materstva možnosť rozhodnúť sa, že si dieťa ponechá; spravila sa uvedené uplatňuje aj pri gestačnej forme náhradného materstva. Znáмым je tiež prípad manželov Mosschettzovcov, kedy bola náhradná matka oplodnená spermiami muža neplodného objednávateľského páru. Po narodení bolo dieťa odovzdané náhradnou matkou objednávateľskému páru, no sedem mesiacov po narodení dieťaťa manžel opustil spoločnú domácnosť a dieťa vzal so sebou. Žena objednávateľského páru však pre administratívnu dĺžku konania o adopciách ešte nebola zapísaná ako matka dieťaťa, čím bola prakticky „odstavená“ od akýchkoľvek nárokov. Právne postavenie ženy objednávateľského páru, ktorá nemá s dieťaťom žiadnu biologickú väzbu je teda bezpochyby neisté.¹⁴

V prípade zmlúv bez možnosti vynútiteľného plnenia ide žiaľ o okolnosť, s ktorou je potrebné počítať. Nesporne však môžeme hovoriť o okolnosti, v dôsledku ktorej môže byť zmluva o náhradnom materstve neplatná pre rozpor s dobrými mravmi. Podľa § 3 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov „*Výkon práv a povinností vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov nesmie bez právneho dôvodu zasahovať do práv a oprávnených záujmov iných a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi.*“ Uvedené ustanovenie je všeobecným hmotnoprávnym ustanovením, na základe ktorého je súd oprávnený posúdiť, či výkon subjektívneho práva je alebo nie je v súlade s dobrými mravmi. Výkon subjektívneho práva je v rozpore s dobrými mravmi, ak je v rozpore s uznávanými a rešpektovanými názormi a zásadami spoločnosti väčšiny spoločnosti. V prípade, ak súd dospeje k záveru, že výkon práva nie je v súlade s dobrými mravmi, môže požadovanú ochranu odoprieť. Právny úkon je v rozpore s dobrými mravmi, ak nerešpektuje základné spoločenské, kultúrne a mravné normy, s ktorými sa stotožňuje podstatná časť spoločnosti, a ktoré v priebehu historického vývoja preukázali istú mieru stálosti.¹⁵

S otázkou vynútiteľnosti však je spojený celý rad ďalších aspektov náhradného materstva, zahŕňajúci na jednej strane napríklad povinnosť náhradnej matky podstupovať vyšetrenia na odhalenie genetických porúch dieťaťa, na strane druhej vynútiteľnosť zmluvy zo strany objednávateľského páru v prípade skutočného odhalenia genetickej poruchy dieťaťa. Ako môžeme vidieť, problematická otázka vynútiteľnosti zmlúv o náhradnom materstve sa netýka len odovzdania dieťaťa zo strany náhradnej matky, ale aj prípadov, kedy by sa objednávateľský pár rozhodol od zmluvy odstúpiť. Prípady, kedy objednávateľský pár odmietol prevziať dieťa pre jeho zlý zdravotný stav nie sú ojedinelé. Nezodpovedané je tiež neisté postavenie ženy z objednávateľského páru v období do zavŕšenia konania o osvojení dieťaťa.

Problematická situácia tiež môže vzniknúť v prípade smrti jedného z manželov objednávateľského páru alebo v prípade rozvodu tohto manželstva, pričom rozhodujúci môže byť moment, kedy k jednej z uvedených skutočností dôjde. V závislosti od toho môžu vzniknúť nasledovné situácie

- muž z objednávateľského páru daruje spermie a zomrie (príp. manželstvo bude rozvedené) skôr, ako dôjde k vykonaniu asistovanej reprodukcie, alebo
- muž z objednávateľského páru zomrie (príp. manželstvo bude rozvedené) po vykonaní asistovanej reprodukcie

a k tomu pristúpi fakt, že žena z objednávateľského páru a aj náhradná matka odmietajú pokračovať v procese náhradného materstva, prípadne narodené dieťa odmietajú.

¹⁴ ERDÖSOVÁ, A. Náhradné materstvo ako bioetický problém z pohľadu ochrany základných práv a slobôd. In: Justičná revue 4/2020, s. 478.

¹⁵ ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár, s. 24.

Predpokladáme, že v prvom prípade by bolo možné situáciu riešiť zrušením zmluvy a k vykonaniu asistovanej reprodukcie by ani nedošlo. Ak však žena z objednávateľského páru má záujem proces náhradného materstva zaviesť, je zasa potrebné zodpovedať otázku, či je možné v procese asistovanej reprodukcie po smrti muža pokračovať. Po jej vyriešení by mohol proces náhradného materstva prebehnúť tak, ako bolo dohodnuté – náhradná matka dieťa porodí, vzdá sa ho a odovzdá žene z objednávateľského páru, ktorá si následne dieťa osvojí. Aj tu však vzniká otázka, či je zmluva o náhradnom materstve dostatočným právnym základom k odovzdaniu dieťaťa žene, ktorá k nemu *de facto* a *de iure* nemá žiaden vzťah. Komplikovanejšou je druhá situácia, kedy už k vykonaniu asistovanej reprodukcie došlo a žiadna zo žien nemá o dieťa záujem. Tu sa opäť vraciame k otázke vynútiteľnosti zmluvy o náhradnom materstve. Vymenované možné scenáre sa však týkajú len tradičnej formy náhradného materstva, je však potrebné zohľadniť aj gestačnú formu, kedy žena z objednávateľského páru je biologickou matkou dieťaťa.

Možno teda konštatovať, že s problematikou náhradného materstva je spojených množstvo otázok, na ktoré je potrebné pri úprave náhradného materstva pamätať. Nepostačuje len vágna legislatíva povoľujúca náhradné materstvo, vyžaduje sa stanovenie konkrétnych podmienok jeho výkonu a postupu v rozličných situáciách, ku ktorým môže počas jeho realizácie dôjsť.

3.3 Komerčnosť

Vo väčšine krajín, ktoré náhradné materstvo povoľujú, je odplata zaň zakázaná. Komerčné náhradné materstvo je totiž možné vnímať aj ako príležitosť k dosiahnutiu zárobku, ktorý by inak náhradná matka nezískala, a vďaka ktorému si vie zabezpečiť lepšie životné podmienky, osobné potreby či potreby svojej rodiny. Finančná odmena sa tak môže byť hlavnou motiváciou žien stať sa náhradnou matkou. Naopak, celý proces asistovanej reprodukcie, tehotenstva aj pôrodu môže predstavovať pre ženu riziko, a finančná odmena zaň má byť akýmsi „odškodnením“ za jeho podstúpenie. Naproti tomu, ťažko možno vnímať akúkoľvek finančnú odmenu ako ekvivalent možnému riziku. Tým sa celkové vnímanie problematiky náhradného materstva presúva aj do roviny etickej.

Naopak, v niektorých prípadoch náhradné matky vstupujú do tohto procesu altruisticky, bez očakávania akejkoľvek finančnej odmeny. Zväčša ide o ženy, ktoré sú blízkymi alebo príbuznými osobami ženám, ktoré nemôžu počať vlastné dieťa. S uvedeným súvisí česká právna úprava, podľa ktorej sa zákaz osvojenia medzi príbuznými v priamej línii a medzi súrodencami nevzťahuje na náhradné materstvo. Náhradnou matkou tak môže byť napríklad sestra ženy z objednávateľského páru, kedy hovoriť o finančnej odmene je prinajmenšom nemorálne. Na doplnenie však pripomíname, že v Česku je komerčné materstvo zakázané. Vyskytujú sa tiež prípady náhradných matiek, ktoré už majú vlastnú rodinu, nie sú v materiálnej núdzi a bez očakávania finančnej odmeny sú ochotné týmto spôsobom poskytnúť pomoc iným ženám, resp. párom.

Typickým príkladom krajín, kde je, resp. bol dominantnou motiváciou náhradného materstva zisk, sú India, Thajsko, Ukrajina, Rusko či niektoré štáty USA. Po tom, ako boli kliniky v Indii a v Thajsku boli zatvorené, vzrástla v oblasti náhradného materstva popularita Ukrajiny.

Jednou z hlavných príčin, ktorá viedla ženy v Indii k náhradnému materstvu bol pravdepodobne fakt, že v Indii žije asi tretina najchudobnejších ľudí na svete. Náhradná matka si prostredníctvom náhradného materstva vedela „zarobiť“ v prepočte približne 23 000 eur, čo je neporovnateľne viac, ako priemerne zarobí manžel náhradnej matky (cca 30 eur mesačne). Pre mnohé indické rodiny tak náhradné materstvo znamenalo zabezpečenie lepšej životnej úrovne. Náhradné matky boli počas tehotenstva umiestnené na klinikách, kde museli dodržiavať stanovené pravidlá. Stanovené boli aj rozličné sumy v závislosti od situácií. Ak náhradná matka porodila dvojčiky, dostala vyššiu sumu, v prípade potratu dostala odškodné.¹⁶

V týchto prípadoch zrejme o nezištnej pomoci hovoriť nemôžeme, ba priam naopak, z náhradného materstva sa stáva biznis, čo je umocnené existenciou klinik pre náhradné matky a stanovovaním rôznych súm za rôzne „úkony“. Samozrejme, z celého procesu náhradného

¹⁶https://www.lidovky.cz/svet/nahradni-materstvi-v-indii-byznys-ve-kterem-se-toci-miliardy.A131002_151400_in_zahranici_msl.

materstva mala zisk predovšetkým klinika, z ktorého vyplatila odmenu náhradnej matke. Nakoľko biznis s náhradným materstvom vyústil do vykorisťovania indických chudobných žien, India komerčné náhradné materstvo zakázala, a to nielen pre cudzincov, ale aj indických občanov.

Domnievame sa, že práve komerčná forma náhradného materstva v spojitosti s jeho nedostatočnou právnou reguláciou má za následok prudký nárast surogačného turizmu. Podobne ako India, aj Thajsko zakázalo náhradné materstvo pre cudzincov po škandále, kedy si austrálsky pár odmietol prevziať dieťa s Downovým syndrómom. Po zatvorení kliník v Indii a v Thajsku sa lídrom surogačného turizmu stala Ukrajina, kam za týmto účelom prichádzajú „turisti“ z celého sveta.

3.3.1 Surogačný turizmus počas pandémie

Napriek tomu, že problematika náhradného materstva je globálnym a dlhodobým problémom, do popredia sa opäť dostala v súvislosti s príchodom pandémie. Krajiny začali prijímať opatrenia na zabránenie šírenia koronavírusu, ktoré zahŕňali aj zatváranie hraníc a zákaz cestovania. Vzniknutá situácia odhalila neetický rozmer náhradného materstva po zverejnení škandálu týkajúceho sa novorodencov narodených náhradným matkám, uviaznutých v kyjevskom hoteli. Rodičia, resp. objednávateľa týchto detí, pochádzajúci z rôznych kútov sveta, si ich v dôsledku zatvorených hraníc nemohli vyzdvihnúť. Po zverejnení škandálu s deťmi sa hotel stal pre kohokoľvek neprístupným s odôvodnením, že je v karanténe. Skutočnosť, že celý hotel bol oplotený ostnatým drôtom navyše vzbudzovala dojem väzenia. Tieto informácie zverejnili samotní lekári kliniky asistovanej reprodukcie, aby tak upozornili na problém a vyzvali rodičov a úrady k spolupráci s jeho riešením. Rodičia totiž potrebujú na vstup do Ukrajiny povolenie ministerstva zahraničných vecí, vydávané na základe žiadosti inej krajiny.¹⁷

Podľa ukrajinského zákona o rodine sa náhradné materstvo umožňuje len manželskému páru, ktorý preukáže neplodnosť. Náhradné materstvo teda nie je prístupné ani homosexuálnym párom a ani samotnej žene. Náhradná matka musí spĺňať podmienku veku minimálne 18 rokov a mať aspoň jedno vlastné dieťa. Ak je vydatá, súhlas manžela sa nevyžaduje, no objednávateľom sa odporúča takýto súhlas získať. Objednávateľa následne s náhradnou matkou uzatvárajú tzv. surogačnú zmluvu. Po narodení dieťaťa sa do rodného listu zapisuje ako otec dieťaťa muž z objednávateľského páru a náhradná matka. Okrem rodného listu obdržia objednávateľa listinu, na základe ktorej sa náhradná matka vzdáva materstva, a ktorá je zároveň podkladom na výmaz náhradnej matky z rodného listu a na zápis ženy z objednávateľského páru ako matky. V prípade, že sa náhradná matka odmietne materstva vzdať, objednávateľa sa môžu brániť na súde, ktorý vyhlásenie matky nahradí svojím rozhodnutím. Ukrajinská legislatíva však umožňuje náhradnej matke získať okrem nákladov spojených s tehotenstvom a pôrodom aj odmenu.¹⁸ A práve v tom spočíva jeden z najzásadnejších problémov náhradného materstva.

Rozmach náhradného materstva na Ukrajine teda súvisí najmä s jeho odplatnosťou. Okrem toho, že solventné páry si tak vedú bezproblémovo zaobstarat' potomstvo, je to pre nich aj lacnejšie ako v iných krajinách, ktoré komerčné náhradné materstvo povoľujú. V USA či Holandsku sa odmena za náhradné materstvo pohybuje okolo 100 tisíc dolárov, zatiaľ čo na Ukrajine od 30 do 70 tisíc dolárov. Naopak, pre Ukrajinky je náhradné materstvo, podobne ako tomu bolo v Indii, spôsob zabezpečenia si finančných prostriedkov. Svedčí o tom aj výpoveď pracovníčky jednej z kliník, podľa ktorej náhradnými matkami sú zväčša nezamestnané ženy či slobodné matky. Čím sú ženy na Ukrajine chudobnejšie, tým viac sa zvyšuje záujem o náhradné materstvo.¹⁹ Aj výpovede samotných náhradných matiek svedčia o tom, že ich primárnym a zrejme aj jediným motívom stať sa náhradnou matkou sú peniaze.²⁰

¹⁷ <https://www.rusyn.sk/ukrajina-nezvlada-tovarne-na-deti-ukazal-skandal-s-novorodencami-v-hoteli/>.

¹⁸ https://www.iurium.cz/2020/02/24/nahradni-materstvi/#_ftn12.

¹⁹ <https://www.biosferaklub.info/export-deti-z-ukrajiny/>.

²⁰ <https://www.opendemocracy.net/en/odr/ukraines-surrogate-mothers-struggle-under-quarantine/>.

V žiadnom prípade teda nejde o altruizmus a dobročinnosť, ale o otázku chudoby. Tu je však na mieste otázka, čo robí štát pre to, aby ukrajinským ženám pomohol, aby nemuseli pristupovať k takýmto spôsobom zárobku a zároveň, aby sa zabránilo takémuto druhu „podnikania“. Dá sa povedať, že kliniky náhradného materstva profitujú z nešťastia iných ľudí, skrývajú sa argumentom pomoci. Vzniknutá situácia tiež rozhodne nie je v súlade so zásadou najlepšieho záujmu dieťaťa.

Domnievame sa, že ženské telo a samotné dieťa sa *de facto* stávajú predmetom zmluvy – prenajíma sa maternica ženy, z dieťaťa sa stáva tovar. Z tohto uhla pohľadu možno vnímať komerčné náhradné materstvo aj ako novodobú formu obchodovania s ľuďmi.

Vo väčšine európskych krajín je komerčné náhradné materstvo zakázané. V súlade čl. 21 Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne²¹ „*ľudské telo a jeho časti ako také nesmú byť predmetom finančného prospechu.*“ Rovnako vyplýva aj z Charty základných práv Európskej únie. Podľa čl. 3 ods. 1 „*má každý právo na rešpektovanie svojej telesnej a duševnej nedotknuteľnosti*“ a v súlade s čl. 3 ods. 2 písm. c): „*sa v oblastiach medicíny a biológie musí rešpektovať najmä zákaz využívania ľudského tela a jeho častí ako takých na dosiahnutie zisku.*“²² Európska únia tak komerčné náhradné materstvo odsúdila a odmieta tak aj ponížovanie žien a detí na tovar – predmet obchodovania, ktorým sa pri náhradnom materstve ženy aj deti stávajú.

Po prepuknutí škandálu s novorodencami sa aj ukrajinská ombudsmanka pre ľudské práva Lyudmila Denisova vyjadrila prostredníctvom sociálnych sietí o komerčnom náhradnom materstve ako o obchode s ľuďmi. Tvrdí, že Ukrajina neprijíma dostatočné opatrenia na ochranu práv detí a náhradné materstvo vidí ako problém, nad ktorým krajina nemá kontrolu. Podobne sa vyjadril aj ombudsman pre práva detí, Nikolaj Kuleba, podľa ktorého sa Ukrajina mení na online obchod s najmenšími.²³ Aj samotní ochrancovia ľudských práv na Ukrajine teda považujú náhradné materstvo za obchodovanie s deťmi a vykorisťovanie náhradných matiek, ktorých pozíciu možno podľa ich tvrdení prirovnať dokonca až k otroctvu.²⁴

Stotožňujeme sa s názorom, podľa ktorého pri komerčnom náhradnom materstve dochádza k narúšaniu telesnej nedotknuteľnosti ženy, keďže sa z jej tela stáva predmet zmluvy. Zároveň je telo ženy využívané na dosiahnutie zisku, čo je v priamom rozpore so znením európskej legislatívy. Keďže v niektorých štátoch mimo Európskej únie je náhradné materstvo za odplatu naďalej povolené, využívajú túto možnosť aj občania krajín, ktoré takúto formu surrogácie nepovoľujú. Nástup pandémie navyše odhalil, že aj napriek existencii čiastočnej právnej úpravy náhradného materstva zostáva veľká časť danej problematiky komplexne neregulovaná. Možno tak konštatovať, že snaha o jej reguláciu a zamedzenie komerčného náhradného materstva na úrovni Európskej únie či Rady Európy nie je postačujúca. Práve naopak, prispieva k nárastu surogačného turizmu do krajín povolujúcich komerčné náhradné materstvo. Je tak podľa nášho názoru nevyhnuté regulovať problematiku náhradného materstva, a to na úrovni medzinárodnej, nakoľko rozdielnosť právnych úprav jednotlivých štátov prináša viac negatívnych aspektov ako pozitív.

4 ZÁVER

Problematika náhradného materstva je témou, ktorej právna úprava je v jednotlivých krajinách sveta rozdielna. Či už náhradné materstvo jednotlivé štáty povoľujú alebo nie, každá z uvedených situácií so sebou nesie množstvo negatívnych dôsledkov. Legislatíva štátov povolujúcich náhradné materstvo je vágna a nepamätá ani len okrajovo na celý rad situácií, ktoré môžu počas procesu náhradného materstva nastať. Zákaz náhradného materstva zasa vedie k využívaniu tejto možnosti v iných štátoch, v dôsledku čoho narastá surogačný turizmus. Navyše, komerčnosť vnáša do celej problematiky nežiaduci pohľad na náhradné materstvo ako na obchodovanie so ženami či deťmi.

Téma tak vyvoláva množstvo nielen právnych, ale aj etických a morálnych otázok, ktoré rozdeľujú spoločnosť. Tým vzniká obrovský celospoločenský problém, ktorého riešenie podľa nášho

²¹ Dohovor na ochranu ľudských práv a dôstojnosti ľudskej bytosti v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny – Dohovor o ľudských právach a biomedicíne.

²² Charta základných práv Európskej únie.

²³ <https://www.nytimes.com/2020/05/16/world/europe/ukraine-coronavirus-surrogate-babies.html>.

²⁴ <https://www.opendemocracy.net/en/odr/ukraines-surrogate-mothers-struggle-under-quarantine/>.

názoru nespočíva len v jeho regulovaní právnymi predpismi jednotlivých krajín. Domnievame sa, že danú situáciu je potrebné riešiť na globálnej úrovni a prijať komplexnú právnu úpravu stanovujúcu právne postavenie oboch zúčastnených strán, a to nielen pre prípady bezproblémového procesu náhradného materstva, ale aj pre situácie, kedy môže byť ohrozený najlepší záujem maloletého dieťaťa. Zároveň by mala zostať zachovaná myšlienka asistovanej reprodukcie a náhradného materstva ako prostriedku *ultima ratio* využívaného vo výnimočných, zdravotne indikovaných prípadoch a nie ako bežný spôsob zabezpečenia si potomstva.

Použitá literatúra:

BITTEROVÁ, N.: Doktrína voľnej úvahy v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva vo veciach náhradného materstva. Dostupné na: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/Doktrina-volnej-uvahy-v-judikature-Europskeho-sudu-pre-ludske-prava-vo-veciach-nahradneho-materstva-.htm>.

ERDÖSOVÁ, A.: Aktuálne otázky o človeku a jeho právach v bioetike. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 50, ISBN 978-80-8168-420-3.

ERDÖSOVÁ, A. Náhradné materstvo ako bioetický problém z pohľadu ochrany základných práv a slobôd. In: Justičná revue 4/2020. ISSN 1335-6461.

HADERKA, J.: Surogační mateřství. In: Právní obzor, 1986, č. 10.

HUMENÍK, I.: Ochrana osobnosti a medicínské právo. Bratislava: Eurokódex, 2011. ISBN 978-80-89447-58-9.

PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 688 s. ISBN 978-80-89603-72-5.

ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, 1754 s. ISBN 978-80-7400-770-5.

Dohovor na ochranu ľudských práv a dôstojnosti ľudskej bytosti v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny – Dohovor o ľudských právach a biomedicíne.

Charta základných práv Európskej únie.

Európsky dohovor o právnom postavení detí narodených mimo manželstva.

Zákon č. 35/2006 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 89/2012 Sb. Občiansky zákonník v plnom znení.

Dôvodová správa k zákonu č. 89/2012 Sb. Občiansky zákonník.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2013/474403/IPOLJURI_ET\(2013\)474403_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2013/474403/IPOLJURI_ET(2013)474403_EN.pdf).

<https://www.nytimes.com/2020/05/16/world/europe/ukraine-coronavirus-surrogate-babies.html>.

<https://www.opendemocracy.net/en/odr/ukraines-surrogate-mothers-struggle-under-quarantine/>.

<https://www.rusyn.sk/ukrajina-nezvlada-tovarne-na-deti-ukazal-skandal-s-novorodencami-v-hoteli/>.

<https://www.biosferaklub.info/export-deti-z-ukrajiny/>.

https://www.lidovky.cz/svet/nahradni-materstvi-v-indii-byznys-ve-kterem-se-toci-miliardy.A131002_151400_In_zahranici_msl.

https://www.iurium.cz/2020/02/24/nahradni-materstvi/#_ftn12.

Kontaktné údaje:

JUDr. Veronika Bačíková

veronika.bacikova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6, P. O. BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

PRÁVO NA SPRAVODLIVÝ SÚDNY PROCES A JEHO REALIZÁCIA V ČASE NÚDZOVÉHO STAVU

Tamara Čipková

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The right to a fair trial, which should be an effective mean of protecting endangered or violated subjective rights in a state governed by the rule of law, is realized in the current situation affected by the spread of Covid-19 with restrictions. Are these measures proportionate and sufficiently justified by the protection of public health? What determinants affect the exceptions to the possibility of conducting hearings in times of emergency? These as well as other related issues are the subject of research in the present paper.

Abstrakt: Právo na spravodlivý súdny proces, ktorý má byť v právnom štáte efektívnym prostriedkom ochrany ohrozených, či porušených subjektívnych práv je v súčasnej situácii ovplyvnenej šírením ochorenia Covid-19 realizované s obmedzeniami. Sú tieto opatrenia proporcionálne a dostatočne odôvodnené ochranou verejného zdravia? Aké determinanty ovplyvňujú výnimky z možnosti vykonávania pojednávania v čase mimoriadnej situácie a núdzového stavu? Tieto, ako aj ďalšie súvisiace otázky sú predmetom výskumu predkladaného príspevku.

Key words: Right to a Case without undue Delay. Civil Proceedings. Proceedings in the Care of Minors. Pandemic of the Disease Covid-19.

Kľúčové slová: Právo na prejednanie veci bez zbytočných prieťahov, civilný proces, konania vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, pandémie ochorenia Covid-19.

1 ÚVOD

Primárnou otázkou, ktorá rezonuje v kontexte obmedzení súvisiacich s výkonom práva na spravodlivý súdny proces je otázka proporcionality ochrany verejného zdravia, resp. života a zdravia občanov a individuálnej súdnej ochrany. Zjednodušene povedané, môže vykonanie pojednávania vo veci, ktoré zabezpečí ochranu ohrozeného alebo porušeného subjektívneho práva jednotlivca ohroziť verejné zdravie v takom rozsahu, že je dôvodné ho obmedziť a nariadené pojednávania odročiť do času zlepšenia epidemickej situácie? Mimoriadna situácia, s ktorou sme sa v modernej histórii, nielen samostatnej Slovenskej republiky, doposiaľ nestretli si nepochybne vyžaduje aj mimoriadne prostriedky na zabránenie šírenia ochorenia Covid-19 a ohrozenia populácie ako celku. Napriek tomu by tieto prostriedky mali dbať na zachovanie základných práv a slobôd jednotlivcov, ktoré sú základným pilierom právneho štátu.

Príspevok je spracovaný podľa právneho stavu platného a účinného k 31.5.2021. Jeho cieľom je poukázať na tie atribúty práva na spravodlivý proces, ktoré by mali ostať zachované pri proporcionálnom vyvažovaní vzájomne si konkurujúcich základných práv a slobôd nielen v kontexte situácie súvisiacej so šírením ochorenia Covid-19.

2 PRÁVO NA SPRAVODLIVÝ SÚDNY PROCES AKO ZÁKLADNÉ PRÁVO

Podľa čl. 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „EDLP“), „každý má právo na to, aby bola jeho vec spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom...“

Primárnu vnútroštátnu úpravu súvisiacu s právom na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1 EDLP možno identifikovať v čl. 46 ods. 1¹ a čl. 48 ods. 2 Ústavy SR². Stotožňujeme sa s prístupom Ústavného súdu SR, ktorý nenachádza v obsahu práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR a v obsahu práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 EDLP zásadné odlišnosti a vyslovuje záver, že je potrebné ich posudzovať spoločne.³

Zároveň však Ústavný súd SR judikuje, že prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy „*nespadá pod ochranu čl.46 ods.1 ústavy a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, iba že by namietané porušenie práva dosahovalo takú intenzitu, že s ohľadom aj na ďalšie konkrétne okolnosti prípadu (najmä predmet konania, teda čo je pre sťažovateľa v stávke) by bolo možné uvažovať o odmietnutí spravodlivosti*“⁴

Napriek tomu vzájomný vzťah medzi čl. 48 ods. 2 Ústavy SR a čl. 6 ods. 1 EDLP posudzuje Ústavný súd SR v podstate rovnako ako vzťah medzi čl. 6 ods. 1 EDLP a čl. 46 ods. 1 Ústavy SR a pri výklade práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 Ústavy SR si osvojuje judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, a to v rozsahu práva na prejednanie veci v primeranej lehote.⁵

Právo na spravodlivý súdny proces zaručuje najmä: verejnosť konania, rýchlosť konania a spravodlivé prejednanie vecí.⁶ Pre účely nášho príspevku je podstatná procesná záruka rýchlosti konania a s ňou súvisiace právo na prejednanie veci bez zbytočných prieťahov, resp. v primeranej lehote. Obsahové vymedzenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy SR a základného práva podľa čl. 6 ods. 1 EDLP nevykazuje zásadné odlišnosti, ktorými by bolo relevantné sa pre potreby tohto príspevku zaoberať. Je samozrejmé, že právo na spravodlivý súdny proces je svojím rozsahom širšie a okrem iného v sebe zahŕňa aj právo na prejednanie veci v primeranej lehote.

Účelom rýchlosti konania je odstránenie neistoty v právnych vzťahoch dotknutých osôb. „*Právna neistota sa skončí okamihom, keď sa rozhodne o vine obžalovaného alebo civilnoprávných nárokoch žalobcu alebo žalovaného na najvyššej inštancii, prípadne ak nie je v predpísanej lehote podané odvolanie, alebo sa ho oprávnená osoba vzdá.*“⁷ Uvedené možno podporiť aj názorom Ústavného súdu SR: „*pre splnenie ústavného práva čl.48 ods.2 nestačí, aby štátny orgán vec rozhodoval. Ústavné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov sa splní až právoplatným rozhodnutím štátneho orgánu, na ktorom sa osoba domáha odstránenia právnej neistoty ohľadne svojich práv.*“⁸

V konkrétnych prípadoch porušenia práva na prejednanie veci bez zbytočných prieťahov je rozhodovacia prax determinovaná individuálnymi okolnosťami veci, najmä podľa troch elementárnych kritérií, ktorými sú: zložitnosť, resp. povaha veci a jej význam pre dotknuté subjekty, správanie sa účastníkov konania, resp. strán sporu a postup súdu.⁹ Takéto posudzovanie jednotlivých prípadov je racionálne a do určitej miery uvedenými tromi kritériami objektivizované. Obmedzenie práva na spravodlivý proces v rozsahu nevykonávania súdnych pojednávaní v dôsledku ohrozenia verejného zdravia je však otázkou komplexnou bez akútnej potreby nazerania na naplnenie vyššie uvedených kritérií, v tom ktorom súdnom konaní.

¹ Podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR: „Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.“, vo všeobecnosti tzv. právo na súdnu ochranu.

² Podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy SR: „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prieťahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Verejnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom.“

³ Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. III. ÚS 236/2014 z 1. apríla 2014.

⁴ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 703/2014 zo dňa 18. februára 2015. Bližšie pozri: DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax, s. 843.

⁵ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 23/06 zo dňa 14. decembra 2006.

⁶ DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax, s. 839.

⁷ Ringeisen Case. Séria A, 1971, č. 13. cit. podľa: DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax, s. 925.

⁸ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 26/95 zo dňa 25. októbra 1995.

⁹ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 23/06 zo dňa 14. decembra 2006.

Rovnako je potrebné posudzovať charakter vyskytnutého sa priesahu v súdnom konaní. Nie každý priesah, resp. predĺženie súdneho konania naplní kritérium zbytočnosti, ktoré determinuje porušenie základného ústavného práva.¹⁰

Pokiaľ v konaní došlo k priesahom a tieto nevznikli z dôvodu zložitosti veci alebo správania sa účastníkov konania/strán sporu, potom sa má objektívne za to, že priesahy boli spôsobené zo strany štátu, ktorý za ne nesie zodpovednosť.

Právo na spravodlivý súdny proces aj v rozsahu práva na prerokovanie veci bez zbytočných priesahov nie je právom absolútnym. Je však potrebné dôsledne zvažovať kde sú dovolené hranice pre obmedzenie, či zásah do tohto práva. Z obsahu práva na spravodlivý proces vyplýva jednak negatívny záväzok spočívajúci v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení ich subjektívnych práv a nemožno ich pri jeho uplatňovaní diskriminovať. Zároveň je však pozitívnym záväzkom štátu zabezpečiť relevantné konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky, ktorým bude právo na spravodlivý súdny proces realizované.¹¹ V rozsahu negatívneho záväzku nesmie štát vytvárať prekážky v prístupe k súdu, spočívajúce napríklad v procesnoprávných podmienkach sťažujúcich prístup k súdu.

V nevyhnutnej miere môže štát právo na spravodlivý proces obmedziť, ak to konkrétne podmienky stavu a vývoja spoločnosti odôvodňujú. Štát pritom môže uplatniť voľnú úvahu v rozsahu prostriedkov, ktorými právo obmedzí. Nikdy však tieto prostriedky nemôžu narušiť samotný účel čl. 6 ods. 1 EDLP a teda dosiahnuť stav, v ktorom by dosiahnutie právnej istoty subjektu uplatňujúceho si na súde svoje subjektívne právo bolo odďaľované bez primeraného dôvodu neúmerne dlhý čas. Zároveň je potrebné dodať, že ak štát do tohto práva zákonnými prostriedkami zasiahne, zmena právnej úpravy by nemala spôsobiť dlhodobé prerušenie súdneho konania.¹²

2.1 Núdzový stav a s ním súvisiace obmedzenia

Situácia, v ktorej sa spoločnosť ocitla v súvislosti so šírením ochorenia Covid-19 si vyžadovalo prijatie viacerých mimoriadnych opatrení, ktorých podstatou bol aj určitý zásah do základných práv a slobôd v záujme ochrany verejného zdravia. Právny základ obmedzení súvisiacich s realizáciou práva na spravodlivý proces možno identifikovať vo viacerých právnych predpisoch.

Najširšie obmedzenia, ktoré súvisí s právom na spravodlivý proces boli uskutočnené v čase vyhláseného núdzového stavu.¹³ V zmysle čl. 103 ods. 3 a čl. 51 ods. 2 Ústavy SR, podmienky vyhlásenia núdzového stavu a podmienky a rozsah obmedzenia základných práv a slobôd a rozsah povinností v čase núdzového stavu ustanoví ústavný zákon. Týmto ústavným zákonom je Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov (ďalej len „ústavný zákon“). Už zo znenia článkov ústavy je zjavné, že núdzový stav v zásade odôvodňuje prípustnosť určitých zásahov do základných práv a slobôd.

Podľa čl. 5 ods. 3, 4 ústavného zákona možno v čase núdzového stavu vyhláseného z dôvodu ohrozenia života a zdravia osôb v príčinnej súvislosti so vznikom pandémie v nevyhnutnom rozsahu a na nevyhnutný čas podľa závažnosti ohrozenia obmedziť základné práva a slobody a uložiť povinnosti na postihnutom alebo na bezprostredne ohrozenom území, ktorým môže byť aj celé územie Slovenskej republiky, a to najviac v rozsahu:

a) obmedzenia nedotknuteľnosti osoby a jej súkromia núteným pobytom v obydlí alebo evakuáciou na určené miesto;

b) uloženia pracovnej povinnosti na zabezpečenie zásobovania, udržiavania pozemných komunikácií a železníc, vykonávania dopravy, prevádzkovania vodovodov a kanalizácií, výroby a rozvodu elektriny, plynu a tepla, výkonu zdravotnej starostlivosti, poskytovania sociálnych služieb,

¹⁰ K tomu pozri napr. Uznesenie ÚS SR sp. zn. I. ÚS 27/02 zo dňa 21. marca 2002; Nález ÚS SR sp. zn. II. ÚS 52/1999 zo dňa 8. septembra 1999; uznesenie ÚS SR sp. zn. IV. ÚS 207/2018 zo dňa 8. marca 2018.

¹¹ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 23/06 zo dňa 14. decembra 2006.

¹² SVÁK, J.: Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch, s. 24.

¹³ Legitimita nariadeného núdzového stavu je otázkou, ktorú s poukazom na zameranie a rozsah tohto príspevku nebudeme bližšie analyzovať. Poukazujeme však na Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 2/2021 zo dňa 31. marca 2021, ako aj na odlišné stanoviská pripojené k tomuto nálezu.

vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, udržiavania verejného poriadku alebo na odstraňovanie vzniknutých škôd;

c) obmedzenia nedotknuteľnosti obydlia na ubytovanie evakuovaných osôb;

d) obmedzenia slobody pohybu a pobytu;

e) obmedzenia alebo zákazu uplatňovania práva pokojne sa zhromažďovať alebo zhromažďovanie na verejnosti podmieniť povolením;

f) zabezpečenia vstupu do vysielania rozhlasu a televízie spojeného s výzvami a informáciami pre obyvateľstvo.

Ide o taxatívny výpočet základných práv a slobôd, ktoré môžu byť v kontexte vyhláseného núdzového stavu v dôsledku ohrozenia života a zdravia pandemiou obmedzené. Z uvedeného výpočtu je zrejmé, že právo na spravodlivý súdny proces, resp. práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 Ústavy SR v ňom nie sú obsiahnuté. Napriek tomu sa v Slovenskej republike kreovala právna úprava v dôsledku šírenia ochorenia Covid-19, ktorá podľa nášho názoru zasiahla do riadneho výkonu práva na spravodlivý súdny proces, bez primeraného ústavnoprávneho podkladu.

Konkrétne Zákonom č. 62/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 a v justícii a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon č. 62/2020 Z. z.“). Podľa § 3 ods. 1 tohto zákona „v čase mimoriadnej situácie alebo núdzového stavu súdy vykonávajú pojednávania, hlavné pojednávania a verejné zasadnutia len v nevyhnutnom rozsahu ustanovenom všeobecne záväzným právnym predpisom, ktorý vydá Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky“¹⁴ Týmto právnym predpisom je Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 24/2021 Z. z. o vykonávaní pojednávania, hlavných pojednávania a verejných zasadnutí v čase mimoriadnej situácie a núdzového stavu v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška MS SR“). Ide o pomerne stručný právny predpis, ktorý v § 1 upravuje veci, v ktorých sa aj v čase mimoriadnej situácie alebo núdzového stavu vykonávajú pojednávania, hlavné pojednávania a verejné zasadnutia.¹⁵ Sú to napríklad väzobné veci vrátane rozhodovania o väzbe, konania vo veciach určenia rodičovstva, konania vo veciach starostlivosti súdu o maloletých vrátane výkonu rozhodnutia, konania o dedičstve atď.

Uvedené výnimky možno odvodiť zo základnej kategorizácie stupňov vyžadovanej rýchlosti toho ktorého súdneho konania. Rozhodovacia prax Európskeho súdu pre ľudské práva diferencuje tri základné stupne rýchlosti pre prejednanie a rozhodnutie vo veci. Vo všeobecnosti sa vyžaduje v každom konaní primeraná rýchlosť. V špecifických prípadoch, významných pre pracovné, či statusové postavenie subjektu sa vyžaduje osobitná rýchlosť a v najcitlivejších prípadoch, medzi ktoré možno zaradiť najmä konania vo veciach starostlivosti súdu o maloletých je nevyhnutné zabezpečiť výnimočnú rýchlosť prejednanie a rozhodnutie vo veci. Prieťahy v takomto konaní by totiž mohli mať nezvratné následky pre rodinný život maloletého dieťaťa, jeho riadny a zdravý vývin, ako aj pre ostatné vzťahy v rodine.¹⁶ Napriek tomu, že racionálny podklad konkretizácie konaní, v ktorých možno uskutočňovať pojednávanie, hlavné pojednávanie, či verejné zasadnutie by bol požiadavkou osobitnej, či výnimočnej rýchlosti daný, nie je dostatočným dôvodom pre obmedzenie vykonávania týchto procesných úkonov v ostatných veciach.

Osobitne sa naša pozornosť upriamuje na ustanovenie § 1 ods. 1 písm. p), ktoré medzi veci, v ktorých sa pojednávania uskutočňujú zaraďuje aj civilné sporové a mimosporové konania, ale len za predpokladu, že strany sporu alebo účastníci konania súhlasia s pojednávaním v ich neprítomnosti. Jednou z elementárnych zložiek práva na spravodlivý súdny proces je aj v rozsahu čl. 48 ods. 2 Ústavy SR právo na prerokovanie veci v prítomnosti účastníka konania/strany sporu a právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom. Poukazujeme pritom na Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 14/1998 zo dňa 22. júna 1999, ktorý uvádza: „hoci ustanovenie čl. 48 ods. 2 ústavy umožňuje v určitých prípadoch vylúčenie verejnosti, nijakú výnimku nepripúšťa v tej časti, kde sa

¹⁴ Zároveň § 3 ods. 1 písm. b) zákona č. 62/2020 Z. z. ustanovuje, že „v čase mimoriadnej situácie alebo núdzového stavu je ochrana zdravia dôvodom na vylúčenie verejnosti z pojednávania, hlavného pojednávania a verejného zasadnutia.“ Verejnosť konania je tiež jedným z podstatných zložiek práva na spravodlivý súdny proces. Primeranosťou zásahu do zložky verejnosti konania sa v príspevku zaoberať nebudeme, to však nevylučuje využiteľnosť záverov príspevku aj v tomto rozsahu.

¹⁵ Zaujímavosťou, resp. obsahovým nedostatkom vyhlášky MS SR je absencia úpravy procesného inštitútu predbežného prejednanie sporu, ktorý by sa v zásade mohol uskutočniť.

¹⁶ DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax, s. 938.

ustanovuje právo na prerokovanie vecí v prítomnosti účastníka konania. V tomto smere možno považovať ústavný text za celkom jasný a jednoznačný... Právo byť prítomný na prerokovaní svojej veci aj v prípade, že konanie bolo vyhlásené za neverejné, rovnako ako právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom, nemôže byť obmedzené ani zákonom. Znenie ustanovenia čl. 48 ods. 2 ústavy to neumožňuje. Z uvedeného vyplýva, že uvedené ustanovenie ústavy neposkytuje zákonodarcovi priestor k obmedzeniu v ňom obsiahnutých práv a ani čl. 51 ústavy nevyvíňa čl. 48 z priamej pôsobnosti, t. j. realizovateľnosti priamo ex constitutione.“

Napriek tomu, že vykonanie pojednávania v neprítomnosti účastníka konania/strany sporu je podmienené jeho súhlasom, nie je podľa nášho názoru takáto právna úprava ústavne konformná a nemá legálny základ v právnom poriadku. Zároveň vytvára tlak na účastníkov/strany v tom smere, že síce majú záujem, aby ich vec bola skončená v čo možno najkratšom čase, avšak tento ich záujem je konfrontovaný s nedostatkom možnosti aktívneho prístupu k ďalšej argumentácii vo veci priamo pred sudcom aj keď je to ich základné právo.

Okrem taxatívneho výpočtu vecí, v ktorých možno vykonať pojednávanie, hlavné pojednávanie a verejné zasadnutie aj v čase mimoriadnej situácie alebo núdzového stavu, upravovala vyhláška MS SR v ustanovení § 1 ods. 2 v znení účinnom do 30. apríla 2021 možnosť vykonať tieto úkony aj vtedy, ak ide o vec, ktorá neznesie odklad. V prvom rade poukazujeme na nedostatočnú gramatickú presnosť tohto ustanovenia. Jazykovým výkladom by sme totiž mohli dospieť k záveru, že takto možno konať vo všetkých ostatných prípadoch „okrem vecí podľa odseku 1“. V odseku 1 sú upravené aj civilné sporové a civilné mimosporové konania ako celok, pokiaľ účastníci/strany súhlasia s pojednávaním v ich neprítomnosti. Podľa nášho názoru za „vec“ v zmysle odseku 2 je potrebné považovať civilné sporové konanie a civilné mimosporové konanie bez ďalšieho. To či účastníci/strany súhlasia s konaním v ich neprítomnosti už nespadá do charakteru prejednávanej „veci“. Z tohto dôvodu by uvedeným jazykovým výkladom bolo vylúčené uskutočniť akékoľvek civilné sporové alebo mimosporové konania bez ohľadu na to, či vec znesie alebo neznesie odklad. Nie sme zástancami právneho formalizmu a preto sa prikláňame ku teleologickému výkladu analyzovaného ustanovenia, ktorý smeruje k možnosti uskutočniť pojednávanie v týchto veciach, pokiaľ neznesú odklad.

Z hľadiska ochrany základných práv je však v tomto kontexte podstatnejšou otázkou ústavnej konformity posudzovaného ustanovenia. Predpokladáme, že bolo snahou tvorcu vyhlášky MS SR zabezpečiť možnosť realizácie pojednávania, hlavných pojednávania a verejných zasadnutí v neodkladných veciach a tým eliminovať, resp. zmierniť uskutočnený zásah do práva na spravodlivý súdny proces. Túto snahu sa však nepodarilo naplniť, a to z dôvodu, že vyhláška MS SR upravuje vykonanie úkonov v neodkladných veciach len fakultatívne. Ponecháva v kompetencii súdu, či aj napriek identifikovanej neodkladnosti veci vykoná úkon alebo nie. Racionálny základ takejto právnej úpravy nenachádzame a máme za to, že je v rozpore s vyššie uvedenými článkami Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Ústavy SR, ktoré zaručujú právo na spravodlivý súdny proces.

V aktuálnom znení vyhlášky MS SR už je tento nedostatok odstránený úpravou ust. § 1 ods. 2, ktorý uvádza: „*Okrem vecí podľa odseku 1 sa v čase mimoriadnej situácie alebo núdzového stavu vykonávajú pojednávania, hlavné pojednávania a verejné zasadnutia aj v ostatných veciach s výnimkou vecí, ktoré znesú odklad.*“ Úkony budú sudy vykonávať v zásade vždy, okrem vecí, ktoré znesú odklad. Takáto právna úprava je nepochybne ústavne konformnejšia aj keď vytvára priestor výlučne pre sudcu, aby posúdil, či vec znesie alebo neznesie odklad, častokrát možno bez primeraného poznania individuálnych záujmov a životných pomerov účastníkov/strán.

Pokiaľ by sme sa pozreli na právnu úpravu zákona č. 62/2020 Z. z. prizmou zásahu do práva na spravodlivý proces, poukazujeme aj na ustanovenia § 9 ods. 1, ods. 2, ktoré uvádzajú, že lehoty ustanovené zákonom alebo určené súdom na vykonanie procesného úkonu v konaní pred súdom účastníkmi konania a stranami v konaní; v trestnom konaní to platí len o lehote na podanie opravného prostriedku pre obvineného, jeho obhajcu, poškodeného a zúčastnenú osobu v čase odo dňa účinnosti tohto zákona do 28. februára 2021 neplynú, ak však vec z dôvodu ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti, slobody alebo značnej škody strany alebo účastníka konania neznesie odklad, môže súd určiť, že odsek 1 sa nepoužije, tzn. lehoty budú plynúť, ale súčasne určí novú primeranú lehotu. Uvedenú právnu úpravu rovnako považujeme za neprimeraný zásah do práva na spravodlivý súdny proces, ktorý podľa nášho názoru nemá legálny podklad. Spočívanie plynutia procesných lehôt nepochybne tiež vplýva na predlžovanie súdneho konania a nenachádzame legitímny základ pre jej

generálne ukotvenie v právnom poriadku, najmä ak je tým ovplyvnené základné právo, ktoré v taxatívnom výpočte možných obmedzení v čase núdzového stavu absentuje, ktoré je priamo aplikovateľné a v zásade do neho nie je možné zasiahnuť.

2.2 Právo na spravodlivý súdny proces versus ochrana života a zdravia ako konkurujúce si základné práva?

Pri odpovedi na otázku, či sú vyššie uvedené opatrenia proporcionálne a dostatočne odôvodnené ochranou života a zdravia vychádzame z čl. 13 ods. 2 Ústavy SR: „Medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom.“ A z čl. 13 ods. 4 Ústavy SR, z ktorého vyplýva, že „pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ.“ Ak prijaté opatrenia obmedzujúce vykonávanie niektorých pojednávaní považujeme za zásah do práva na spravodlivý súdny proces, potom je ďalej potrebné uvažovať nad potenciálnym prieskumom súladu tohto zásahu s právnym poriadkom Slovenskej republiky. „Ústavnoprávny prieskum zásahu do základného práva (resp. jeho obmedzenia) štandardne pozostáva z posúdenia jeho legality, teda či k nemu došlo zákonom alebo na základe zákona, a jeho proportionality, teda či tento zásah obстоjí ako primeraný s ohľadom na účel, ktorý sleduje.“¹⁷

Pokiaľ sa pozrieme do dôvodovej správy k § 3 ods. 1 písm. a) zákona č. 62/2020 Z. z. uvádza, že: „podstatou právnej úpravy je docieľiť taký stav, aby súdy vykonávali pojednávania len v nevyhnutnom rozsahu. Minimalizuje sa tak potreba presúvania účastníkov konania a ich právnych zástupcov na súdy, resp. koncentrácie viacerých osôb v pojednávacích miestnostiach súdov.“ Následne konštatuje, že „právna úprava neznamena, že súdy nesmú uskutočňovať pojednávania, ale je opatrením, ktoré má vykonávanie pojednávani obmedziť len na nevyhnutné minimum.“ a dopĺňa, že „medzi to „nevyhnutné minimum“ možno zaradiť najmä hlavné pojednávania vo väzobných veciach v trestných konaniach, pojednávania v konaniach starostlivosti súdu o maloletých a v iných konaniach, bez ktorých uskutočnenia hrozí nenávratná škoda alebo iný vážny neodvratný následok. V konkrétnom prípade to bude vecou úvahy zákonného sudcu (senátu).“¹⁸

Ako sme už uviedli vyššie, v skutočnosti vyhláska MS SR obmedzila možnosť vykonať pojednávania, hlavné pojednávania a verejné zasadnutia len na konkrétne veci, ktoré pravdepodobne vyhodnotili ako predstavujúce nevyhnutné minimum. Z pohľadu legislatívnej činnosti je negatívnym javom, že takýto zásah do práva na spravodlivý súdny proces nie je podložený žiadnym argumentom, ktorý by svedčil jeho primeranosti, či proportionalite vo vzťahu k ostatným základným právam, v tomto kontexte najmä právu na ochranu života a zdravia. Ak sú v špecifických situáciách, akou je aj aktuálne šírenie pandémie prijímané opatrenia, ktoré zasahujú do základných práv a slobôd, musia byť tieto zásahy dostatočne určité odôvodnené. Čo sa týka samotného systému prijímania právnych aktov v dôsledku šírenia ochorenia Covid-19, tento možno považovať za dynamický, avšak zároveň častokrát zmätočný.¹⁹

Pre zodpovedanie základnej otázky, či je obmedzenie základného práva na spravodlivý súdny proces účelným a nevyhnutným prostriedkom na dosiahnutie cieľa, ktorým je ochrana života a zdravia v spoločnosti je potrebné pokúsiť sa v teoretickej rovine uskutočniť základné kroky ústavného prieskumu. V prípade konkurencie viacerých základných práv sa aplikuje tzv. test proportionality, ktorý pozostáva z troch základných krokov. V prvom rade je potrebné identifikovať cieľ zásahu do základného práva, ktorý musí byť legitímny a legálny. Ústava SR musí obmedzenie predmetného základného práva z dôvodu dosiahnutia tohto cieľa pripúšťať. Účelom zásahu do práva na spravodlivý súdny proces bola nepochybne ochrana života a zdravia v dôsledku vyhláseného núdzového stavu v súvislosti s pandemiou ochorenia Covid-19. Napriek tomu, že Ústava SR v čl. 51 ods. 2, ako aj ústavný zákon v čl. 5 ods. 4 výslovne umožňujú v čase núdzového stavu vyhláseného z dôvodu

¹⁷ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. V. ÚS 492/2012 z 18. apríla 2013.

¹⁸ Dôvodová správa k Vládnemu návrhu zákona o niektorých mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby Covid-19 a v justícii a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

¹⁹ K tomu pozri napr.: webovú stránku Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktorá obsahuje Opatrenia rezortu v rámci ochrany pred COVID-19. [online]. Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/Opatrenia-COVID-19.aspx>

ohrozenia života a zdravia osôb v príčinnej súvislosti so vznikom pandémie v nevyhnutnom rozsahu a na nevyhnutný čas podľa závažnosti ohrozenia obmedziť základné práva a slobody, avšak nie v rozsahu práva na spravodlivé súdne konanie. Z tohto dôvodu máme za to, že Ústava SR takéto zásah nepripúšťa, inak by v taxatívnom výpočte práv do ktorých možno zasiahnuť, toto explicitne uviedla. Zákon č. 62/2020 Z. z. preto v tomto rozsahu prekračuje limity možnej úpravy medzi základných práv a slobôd. Článok 13 ods. 2 Ústavy SR síce pripúšťa úpravu medzi základných práv a slobôd zákonom, je však potrebné zdôrazniť, že pojednáva o medziach, t. j. vymedzení, bližšej charakteristike základných práv a slobôd, nie o ich obmedzení. Súčasťou prvého kroku testu proporcionality je aj tzv. test vhodnosti zásahu na dosiahnutie cieľa, kvôli ktorému bolo do základného práva zasiahnuté. Je potrebné skúmať, či existuje racionálna väzba medzi zásahom a sledovaným cieľom, teda či ním možno tento cieľ dosiahnuť, tak ako to normuje aj čl. 13 ods. 4 Ústavy SR. Podľa nášho názoru racionálna väzba medzi zásahom a sledovaným cieľom nebola preukázaná a objektívne odôvodnená relevantnými výstupmi, z ktorých by vyplývala napríklad vyššia potencialita hroziacej nákazy na súdnom pojednávaní v komparácii s nákupom v supermarkete s potravinami.

Druhým krokom testu proporcionality je uskutočnenie testu nevyhnutnosti zásahu, kedy je potrebné posúdiť, či nebolo možné použiť na dosiahnutie sledovaného cieľa prostriedok, ktorý by bol vo vzťahu k predmetnému základnému právu šetrnejší. V tomto kroku máme za to, že menej invazívne prostriedky určite existovali a boli v zásade uplatňované aj na pojednávaniach, hlavných pojednávaniach a verejných zasadnutiach vo veciach, v ktorých dochádzalo k ich vykonávaniu. Keby sme sa na celú situáciu pozreli z praktického pohľadu možných riešení vo vzťahu k zabráneniu šírenia ochorenia Covid-19. Na riadne zabezpečenie výkonu súdnej moci a realizácie práva na spravodlivý súdny proces stačili základné organizačno-technické prostriedky, ktoré by na súde zabezpečili dodržiavanie potrebných hygienických opatrení (dezinfekcia rúk pri vstupe do budovy súdu/ opakovaná pri vstupe do pojednávacej miestnosti/ pravidelné vetranie a dezinfekcia priestorov/ zabezpečenie plexiskla pred sudcom, prípadne aj jednotlivými účastníkmi). Máme za to, že uvedené triviálne postupy sú minimálnou záťažou pre štát v porovnaní s ním uskutočneným zásahom do základných práv. Najmä, ak tieto opatrenia boli na súde realizované pre potreby jeho ostatnej činnosti. Uskutočnené obmedzenia práva na spravodlivý súdny proces sa nepochybne prejavujú v rýchlosti a dĺžke súdnych konaní. Tento negatívny jav, ktorý možno v budúcnosti očakávať vyplýva aj zo štatistiky Analytického centra MS SR, podľa ktorej sa v roku 2020 na okresných súdoch uskutočnilo medziročne o vyše 40.000 menej pojednávaní. Analytické centrum MS SR k predmetným zisteniam uvádza: „Spoločne s ďalšími opatreniami týkajúcimi sa napríklad plynutia lehôt sa rušenie pojednávaní nevyhnutne prejaví v bilancii rýchlosti rozhodovania súdov, teda vo vekovej štruktúre nerozhodnutých vecí a v priemernej dĺžke právoplatne skončených súdnych konaní. Výzvou pre nasledujúce obdobie bude prispôbiť postup v konaní tak, aby sa čo najviac priblížil rámcom práva na prerokovanie vecí v primeranej lehote spred pandémie.“²⁰

Tretím krokom je tzv. test proporcionality v užšom zmysle. Jeho podstatou je vyvažovanie dvoch konkurujúcich si práv, či hodnôt a následné uprednostnenie jedného z nich, na základe posúdenia aspektov konkrétneho prípadu. Pokiaľ by na jednej strane stálo právo na ochranu života a zdravia spoločnosti ako celku a na strane druhej právo jednotlivca na spravodlivé súdne konania spočívajúce v práve na prejednanie vecí bez zbytočných prieťahov, je dôvodné predpokladať, že pomyselné misky váh by sa priklonili na stranu zachovania verejného zdravia. Ako však z predchádzajúcich krokov vyplýva legitímny cieľ sledovaný uskutočnených zásahom do práva na spravodlivé súdne konanie je možné dosiahnuť aj inak, menej prísnymi opatreniami zo strany štátu ako samotným obmedzením jedného zo základných práv jednotlivcov.

3 ZÁVER

Právo na spravodlivý súdny proces v rozsahu práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov nie je absolútne, napriek tomu by malo byť do jeho výkonu zasahované len v nevyhnutnom rozsahu a vždy na základe relevantných dôvodov.

²⁰ Analytické centrum MS SR. Rok bez pojednávaní? Komentár. [online]. 2021. [cit. 20-05-2021]. Dostupné na: https://web.ac-mssf.sk/wp-content/uploads/2021/analyzy_komentare/20210315_Pojednavania_komentar.pdf

Prvým podstatným nedostatkom právnej úpravy súvisiacej s obmedzením základných práv a slobôd v čase núdzového stavu je absencia legálneho základu na zásah do práva na spravodlivý súdny proces, či už v Ústave SR alebo v ústavnom zákone. Sme toho názoru, že vykonávanie pojednávania, hlavných pojednávania a verejných zasadnutí len v konkrétnych konaniach predstavuje zásah do práva na spravodlivý súdny proces, najmä v rozsahu práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov.

Druhým nedostatkom je vymedzenie možnosti uskutočňovať pojednávania v civilnom sporovom konaní a v civilnom mimosporovom konaní bez prítomnosti účastníkov konania alebo strán sporu, ak s tým súhlasia. Podstatnou zložkou práva na spravodlivý súdny proces je aj v rozsahu čl. 48 ods. 2 Ústavy SR právo na prerokovanie vecí v prítomnosti účastníka konania/strany sporu a právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom, ktoré nemôže byť obmedzené zákonom a je priamo aplikovateľné.

Napriek snahe o dodržanie proporcionality v zachovaní práva na spravodlivý proces aj v čase núdzového stavu prostredníctvom možnosti vykonať pojednávania, hlavné pojednávania a verejné zasadnutie aj vtedy, ak vec neznesie odklad, podľa nášho názoru nie je racionálne v týchto prípadoch upravovať len fakultatívne oprávnenie súdu tieto úkony uskutočniť, napriek tomu, že je zrejme bezodkladnosť potreby ich realizácie.

Tretím zásahom do práva na spravodlivý súdny proces, ktorý podľa nášho názoru nemá legálny podklad je spočívanie plynutia procesných lehôt. Uvedená modifikácia tiež vplyva na predlžovanie súdneho konania a nenachádzame legitímny základ pre jej generálne ukotvenie v právnom poriadku, najmä ak je tým ovplyvnené základné právo, ktoré v taxatívnom výpočte možných obmedzení v čase núdzového stavu absentuje.

Vyššie uvedená právna úprava súvisiaca s uskutočňovaním pojednávania, hlavných pojednávania a verejných zasadnutí v čase mimoriadnej situácie alebo núdzového stavu nie je podľa nášho názoru v súlade s ustanovením čl. 6 ods. 1 EDLP, čl. 13 ods. 4, čl. 46 ods. 1, čl. 48 ods. 2 a čl. 51 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a nevytvára spravodlivú rovnováhu medzi verejným záujmom na ochrane života a zdravia a individuálnymi záujmami osôb, ktoré sú účastníkmi súdnych konaní. Je v zásade budúcou výzvou, či v konkrétnych konaniach, v ktorých bude mať účastník/strana za to, že došlo k zbytočným prieťahom sa do neprimeranej celkovej dĺžky bude započítavať aj obdobie, počas ktorého neboli vykonávané pojednávania v dôsledku vyššie uvedenej právnej úpravy. V súčasnosti si dovoľíme tvrdiť, že pokiaľ nebude vyslovený nesúlad tejto právnej úpravy s Ústavou SR pravdepodobne sa bude na toto obdobie hľadieť ako na ospravedlniteľné predĺženie konania, ktoré nebude mať vplyv na posúdenie charakteru zbytočných prieťahov. V kontexte vyššie prezentovanej argumentácie by sme sa priklonili k opačnému prístupu.

Okrem identifikovaných nedostatkov právnej úpravy by sme na záver nemali opomíňať ani všeobecnú zásadu citovanú najčastejšie v originálnej anglickej verzii ako „*justice delayed, justice denied*“²¹. V mnohých prípadoch môže oneskorené rozhodnutie vo veci znamenať až odmietnutie, resp. popretie spravodlivosti.²² Inak povedané, pokiaľ je spravodlivosť vykonávaná s oneskorením, ohrozuje to podstatu a účel práva na spravodlivý súdny proces a tým účinnosť a dôveryhodnosť justície ako celku. Z tohto dôvodu je aj napriek normovanému systému prístupu k súdu ako orgánu nachádzajúcemu spravodlivé riešenie prejednávanej veci vždy potrebné dbať na to, aby súdna ochrana bola nielen formálne dostupná, ale aj efektívna vo fáze samotného súdneho procesu a rozhodovania. Práve tento aspekt by mal štát, prostredníctvom príslušných orgánov, rešpektovať aj v mimoriadnych časoch a hľadať menej invazívne spôsoby zásahov do práva jednotlivca na prerokovanie jeho vecí bez zbytočných prieťahov, ktoré sú podľa nášho názoru v kontexte pandemickej situácie, ktorej čelíme len organizačno-technického charakteru a spočívajú v zabezpečení dostatočných materiálnych prostriedkov, ktoré zamedzujú, resp. zabraňujú šíreniu ochorenia.

²¹ V preklade: „oneskorená spravodlivosť, popretá spravodlivosť“.

²² Napríklad v situáciách, keď by sa konečné rozhodnutie súdu po neprimerane dlhom súdnom konaní ukázalo pre subjekt, o ktorého práve sa koná ako zbytočné, napr. v priebehu konania zomrel, dostal sa do hmotnej núdze, došlo k rozpadu jeho rodiny, nemôže sa stretávať s dieťaťom, ktoré si s odstupom času na neho nepamätá a pod.

Použité zdroje:

Analytické centrum MS SR. Rok bez pojednávania? Komentár. [online]. 2021. [cit. 20-05-2021].

Dostupné na: [https://web.ac-mssr.sk/wp-](https://web.ac-mssr.sk/wp-content/uploads/2021/analyzy_komentare/20210315_Pojednavania_komentar.pdf)

[content/uploads/2021/analyzy_komentare/20210315_Pojednavania_komentar.pdf](https://web.ac-mssr.sk/wp-content/uploads/2021/analyzy_komentare/20210315_Pojednavania_komentar.pdf)

Dôvodová správa k Vládnemu návrhu zákona o niektorých mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby Covid-19 a v justícii a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax. Bratislava: C. H. Beck, 2015. 1622 s. ISBN 978-80-89603-39-8.

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Nález Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 26/95 zo dňa 25. októbra 1995.

Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 14/1998 zo dňa 22. júna 1999.

Nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 23/06 zo dňa 14. decembra 2006.

Nález Ústavného súdu SR sp. zn. V. ÚS 492/2012 z 18. apríla 2013.

Nález Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 703/2014 zo dňa 18. februára 2015.

SVÁK, J.: Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch. II. zväzok. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011. 624 s. ISBN 978-80-89447-45-9.

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.

Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov.

Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. III. ÚS 236/2014 z 1. apríla 2014.

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 24/2021 Z. z. o vykonávaní pojednávania, hlavných pojednávania a verejných zasadnutí v čase mimoriadnej situácie a núdzového stavu v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 62/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 a v justícii a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje:

Mgr. Tamara Čipková, PhD.

tamara.cipkova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

VYMÁHATEĽNÁ POHLĎÁVKA AKO PREDPOKLAD ODPOROVACEJ ŽALOBY

Svetlana Ficová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The legal rules governing a voidable legal act enshrined in Section 42a of the Civil Code are ambiguous. A consistent interpretation of the notion of “enforceable claim” as a precondition for bringing an action to set a legal act aside, has not yet been fully ensured even after 24 years. Some chambers of the Supreme Court of the Slovak Republic departed from the opinion published in the case-law back in 2001. As a result, the question of how to interpret the notion of enforceable claim has been brought again to the deliberations of the Civil Division of the Supreme Court. The subject-matter of this paper consists in a reflection on how to interpret the aforementioned concept in a way under which the creditor's rights are not to be infringed.

Abstrakt: Právna úprava odporovateľného právneho úkonu zakotvená v § 42a OZ nie je jednoznačná. Výklad pojmu vymáhateľná pohľadávka, ako jeden z predpokladov pre podanie odporovacej žaloby, sa nezjednotil ani po 24 rokoch. Niektoré senáty Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sa odklonili od názoru, ktorý bol zverejnený v judikáte ešte v roku 2001. A tak sa otázka, ako vykladať pojem vymáhateľná pohľadávka znovu dostal na rokovanie občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu. Predmetom článku je úvaha o tom, ako tento pojem vykladať tak, aby veriteľ neutrpel na svojich právach.

Key words: voidable legal act, enforceable claim, creditor, debtor

Kľúčové slová: odporovateľný právny úkon, vymáhateľná pohľadávka, veriteľ, dlžník

1 ÚVOD

Náročnosť právnej úpravy, nedostatok času alebo skúseností, presadzovanie záujmov a iné skutočnosti môžu mať vplyv na kvalitu prípravy právnych textov. Nekonečným príbehom ako interpretovať, sa stala aj časť právnej úpravy odporovateľného právneho úkonu. Tá používa pojem vymáhateľná pohľadávka, ktorý je napĺňaný rôznym obsahom. Základný interpretačný spor spočíva v tom, či ide už o pohľadávku žalovateľnú, teda takú, ktorú je možné uplatniť žalobou na súde alebo či ide až o pohľadávku vykonateľnú, teda takú, ktorá bola judikovaná a jej splnenie možno požadovať v rámci exekúcie.

Mohlo sa javiť, že sa výklad do určitej miery zastabilizoval zaradením rozhodnutia do Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 44/2001, v zmysle ktorého treba za vymáhateľnú pohľadávku považovať takú pohľadávku, ktorú možno úspešne vymáhať pred súdom v základnom konaní. Ide teda o pohľadávku žalovateľnú. Opak je však pravdou. Boli senáty, ktoré sa s týmto názorom nestotožňovali a vo svojich rozhodnutiach vyslovili názor, že zákonnému pojmu vymáhateľná pohľadávka zodpovedá pojem vykonateľná pohľadávka. K rovnakému záveru, teda odlišnému od názoru vysloveného v rozhodnutí R 44/2001, dospel nedávno aj senát 6C v ďalšom dovolacom konaní¹. Bol preto toho názoru, že mu vznikla povinnosť predložiť vec na rozhodnutie veľkému senátu občianskoprávneho kolégia.

Veľký senát si vyžiadala stanoviská k otázke interpretácie slovnej väzby „vykonateľná pohľadávka“ od Ministerstva spravodlivosti SR, generálneho prokurátúra SR, Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty a od Právnickej fakulty Trnavskej Univerzity v Trnave. Napokon však veľký senát dospel k záveru (bod 31. rozhodnutia), že neboli splnené podmienky na postúpenie veci senátom 6C, ktoré predpokladá § 48 ods. 1 CSP. Ako dôvod uviedol, že pre splnenie podmienky

¹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 24.6.2020, sp. zn. 6 Cdo/237/2017, ďalej len senát 6C.

predloženia veci veľkému senátu je rozhodujúca existencia právneho názoru trojčlenného senátu (vysloveného v uznesení o postúpení veci veľkému senátu), ktorý je odlišný od právneho názoru, ktorý už bol vyjadrený v rozhodnutí iného senátu najvyššieho súdu.

Nestačí, ak trojčlenný (postupujúci) senát má síce iný právny názor, ale tento už bol niekedy v minulosti vyslovený (nezáleží na tom, či totožným alebo iným trojčlenným senátom), pričom je irelevantné, či tento iný (už skôr vyslovený) názor má alebo nemá povahu publikovaného rozhodnutia najvyššieho súdu resp. stanoviska veľkého senátu. V takomto prípade existuje len dovolací dôvod podľa ust. § 421 ods. 1 písm. c) CSP, t.j. že rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

Inými slovami povedané, ak existuje rozhodnutie najvyššieho súdu, s ktorým sa senát najvyššieho súdu nestotožňuje, je to dôvod na postúpenie veci veľkému senátu. Ak už ale existujú aspoň dve rozdielne rozhodnutia najvyššieho súdu (nezáleží, či ide len o rozhodnutia alebo niektoré z nich je uverejnené v zbierke), pričom v ďalšom rozhodnutí sa senát chce prikloniť k jednému z nich, pôjde len o nejednotnosť judikatúry ako dôvod dovolania, nie o založenie právomoci veľkého senátu. V zmysle záverov veľkého senátu by potom „len“ o dôvod dovolania malo tak isto ísť aj v prípade, ak by popri už existujúcich dvoch rozdielnych rozhodnutiach najvyššieho súdu mal senát prejednávajúci vec na vec ešte iný, tretí, názor.

Preto veľký senát bez rozhodnutia vrátil vec späť senátu 6C na prejednanie a rozhodnutie. Uviedol, že vec prejednávajúci senát nemá inú možnosť, než len prikloniť sa k jednému z právnych názorov, ktoré už boli vyslovené vo vyššie uvedených rozhodnutiach najvyššieho súdu.²

A tak senát 6C vo svojom konečnom rozhodnutí zotrval na svojom názore, že pod pojmom vymáhateľná pohľadávka treba rozumieť takú pohľadávku, ktorej splnenie možno vynútiť exekúciou, t.j. pohľadávku, ktorá bola veriteľovi priznaná vykonateľným rozhodnutím alebo iným exekučným titulom, na podklade ktorého možno nariadiť exekúciu.

Predmetné rozhodnutie bolo predložené na marcové zasadnutie občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu. Možno vítať snahu najvyššieho súdu povýšiť toto rozhodnutie na úroveň judikátu uverejneného v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR. K jeho prijatiu však nedošlo. A tak možno na určitý čas očakávať rozdielne názory jednotlivých senátov najvyššieho súdu v otázke výkladu pojmu vymáhateľná pohľadávka.

K zjednoteniu výkladu pojmu neprispela ani právna doktrína. Aj v nej sa vyskytujú dva názorové tábory, ktoré sa prikláňajú k jednému alebo druhému názoru využívajúc pritom rôzne druhy výkladu.

Zdá sa preto, že interpretačný nesúlad zrejme vyrieši až nová právna úprava, či už v podobe novelizácie alebo rekodifikácie. Samozrejme len za podmienky, že nebude taká nejednoznačná, ako je táto súčasná. Dovtedy však musia súdy, v zmysle zásady zákazu denegatio iustitiae, rozhodovať.

Na základe uvedeného si možno stanoviť hypotézu: Je pri výklade pojmu vymáhateľná pohľadávka ako pohľadávka priznaná exekučným titulom dôvodná obava, že sa tým znevýhodňuje postavenie veriteľa?

2 ARGUMENTY V PROSPECH NÁZORU, ŽE POD POJMOM VYMÁHATEĽNÁ POHĽADÁVKA TREBA ROZUMIEŤ UŽ POHĽADÁVKU ŽALOVATEĽNÚ

Za východiskové rozhodnutie, v ktorom bola riešená otázka ako vykladať pojem vymáhateľná pohľadávka, ktorý je použitý v § 42a ods. 1 OZ, možno označiť rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 23.12.1999, sp. zn. 3 Cdo 102/99. V zmysle neho zákonnému pojmu "vymáhateľná pohľadávka" zodpovedá taká pohľadávka, ktorú možno úspešne vymáhať pred súdom v základnom konaní. Toto rozhodnutie bolo následne prijaté do Zbierky stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR pod č. R 44/2001. A tak na určitý čas ovplyvnilo rozhodovaciu činnosť súdov.

Hlavným argumentom bolo, že predpisy vydané na ochranu určitých osôb, treba vykladať tak, aby sa im zamýšľanej ochrany skutočne dostalo (zmyslom odporovacej žaloby je ochrana veriteľa) a jednak z toho, čo zákonodarca v zákone uviedol pre určitý jav. To znamená, aby každý použitý výraz mal vždy ten istý, t.j. len jeden designát. Následne súd využil systémový prístup k interpretácii použitého slova "vymáhateľný", jednak z hľadiska sémantického a historického rozboru, ale aj z hľadiska účelového významu textu tejto právnej normy. Pomohol si slovníkom slovenského jazyka, podľa ktorého „vymáhateľný“ je taký, "ktorý možno na základe právneho nároku žiadať, získať,

² Rozhodnutie veľkého senátu Najvyššieho súdu SR zo dňa 28.4.2020, sp. zn. 1 VCdo 4/2019.

vydobyť a pod.", teda "čo možno vymáhať"; naproti tomu vykonateľný je taký, "ktorý môže byť uskutočnený, vykonaný".

Ďalším argumentom bolo, že zákonodarca použil pojem "vymáhateľná pohľadávka" vedome. Svedčí o tom dikcia ust. § 42a ods. 1, druhej vety OZ, kde je stanovené, že toto právo má veriteľ aj vtedy, ak je nárok proti dlžníkovi z jeho odporovateľného právneho úkonu už vymáhateľný alebo ak už bol uspokojený. Rovnaká dikcia sa objavuje aj v ust. § 530 ods. 1 a 2 OZ, či v ust. § 845 ods. 1 OZ, kde by nemalo byť sporné, že tam uvedené pohľadávky nemožno vymáhať pred súdom v základnom konaní a nie až v konaní o výkon rozhodnutia (kde by to možné bolo). Všeobecne je uznávané, že ak zákon použije rôzne výrazy, myslí tým rôzne predmety, vzťahy, či situácie.

Pre najvyšší súd z uvedeného bezpečne vyplynulo, že zákonné pojmy "vymáhateľná pohľadávka" a "vykonateľná pohľadávka" nie sú v žiadnom prípade synonymické. Uzavrel, že vymáhateľná je pohľadávka, ktorú možno úspešne vymáhať pred súdom v základnom konaní; vymáhateľná je teda pohľadávka, ktorá už dospela (je zročná), ktorá čo do svojej povahy nie je pohľadávkou naturálnou a ktorá však ani nezankla, či už splnením, kompenzáciou, preklúziou či z iného právneho dôvodu. Vymáhateľnú pohľadávku môžeme teda charakterizovať ako pohľadávku žalovateľnú, pohľadávku, ktorej sa možno domáhať na súde (a contrario porovnaj "pohľadávky, ktorých sa nemožno domáhať na súde" - § 581 ods. 2 Občianskeho zákonníka), alebo - ako stanovuje § 358 Obchodného zákonníka - ktoré možno uplatniť na súde. Na rozdiel od toho je vykonateľnou taká pohľadávka, ktorú možno exekúovať, ktorej majiteľovi (alebo jeho právnenému predchodcovi) teda svedčí vykonateľné rozhodnutie súdu alebo iný exekučný titul.

Posledným argumentom bolo, že Občiansky zákonník neposkytuje veriteľovi predtým, než sa jeho pohľadávka stane vykonateľnou, žiadnu ochranu. Preto by aj súdna prax pri interpretácii citovaného ustanovenia § 42a Občianskeho zákonníka mala slúžiť v prospech tých, ktorým je toto ustanovenie určené, t.j. na ochranu veriteľov.

K rovnakému záveru dospeli aj niektorí predstavitelia právnej vedy³. Argumentujú tým, že denotáty pojmov „vymáhateľnosť“ a „vykonateľnosť“ sú už prima facie lingvisticky úplne rozdielne. Kým vykonateľnosť predstavuje takú kvalitu veriteľovej pohľadávky, ktorej svedčí tzv. exekučný titul, pričom jeho kvalita musí dospieť do štádia vykonateľnosti (spravidla márnym uplynutím tzv. paričnej lehoty, teda lehoty na dobrovoľné splnenie povinnosti), pojem vymáhateľná pohľadávka predstavuje úplne inú kvalitu veriteľovej pohľadávky rovnajúcu sa vlastnosti žalovateľnosti pohľadávky, pričom časový okamih, od ktorého pohľadávka nadobudne vlastnosť vymáhateľnosti v zmysle súdnej žalovateľnosti, sa nazýva actio nata, resp. okamih vzniku tzv. žalobného práva veriteľa. Podľa citovaného názoru vyžadovanie existencie exekučného titulu ako predpokladu vzniku odporového práva nenáležite znevýhodňuje veriteľa. Keďže samotná odporovateľnosť právneho úkonu je časovo obmedzená preklúziou trojročnou lehotou, môže pri požiadavke na predchádzajúci vznik exekučného titulu voči dlžníkovi hroziť jej predčasné uplynutie, čo je jedným z argumentov spochybňujúcich vecnú správnosť tejto teórie.

Ako vidieť, argumentov je viac, ale je možné ich zovšeobecniť. Bližšie k tomu je analýza v bode 4.

3 ARGUMENTY V PROSPECH NÁZORU, ŽE POD POJMOM VYMÁHATEĽNÁ POHĽADÁVKA TREBA ROZUMIEŤ POHĽADÁVKU VYKONATEĽNÚ

Prvé rozhodnutie, ktoré sa nám podarilo identifikovať, bol rozsudok Krajského súdu v Hradci Králové zo dňa 13.11.1996, sp. zn. 15 Co 714/95, ktoré bolo uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod číslom RČ 12/1998. Následne bol tento názor dodržiavaný a ďalej rozvíjaný v rozhodovacej činnosti najvyššieho súdu⁴. V zmysle neho možno odporovať právnym úkonom, ktoré

³ ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník, s. 318 – 319, 322.

⁴ Porovnaj napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27.5.1999 sp. zn. 2 Cdo 1703/96, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 26/2000, rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 18.5.1999 sp. zn. 31 Cdo 1704/98, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 27/2000, rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 22.6.2001 sp. zn. 21 Cdo 2285/2000, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 12/2003.

urobil dlžník, voči ktorému má veriteľ pohľadávku priznanú vykonateľným rozhodnutím⁵. Argumentačne sa vychádza z toho, že rozhodnutie súdu, ktorým bolo odporovacej žalobe vyhovené, predstavuje podklad na to, že sa veriteľ môže na základe exekučného titulu vydaného proti dlžníkovi domáhať exekúcie postihnutím toho, čo odporovateľným právnym úkonom ušlo z dlžníkovho majetku, a to nielen proti dlžníkovi, ale aj voči osobe, v prospech ktorej bol právny úkon urobený. V prípade, že uspokojenie veriteľa z tohto majetku nie je dobre možné (napr. preto, že osobe, v prospech ktorej dlžník urobil odporovateľný právny úkon, už takto nadobudnuté majetkové hodnoty nepatria), môže sa veriteľ domáhať, aby mu ten, komu z odporovateľného právneho úkonu dlžníka vznikol prospech, vydal takto získané plnenie. Odporovacia žaloba je teda právnym prostriedkom slúžiacim na uspokojenie vymáhateľnej pohľadávky veriteľa v exekučnom konaní. Už z toho, ako je vymedzený zmysel odporovacej žaloby, vyplýva, že vymáhateľnou pohľadávkou sa rozumie taká pohľadávka, ktorej splnenie možno vynútiť cestou exekúcie, t.j. pohľadávka, ktorá bola veriteľovi priznaná vykonateľným rozhodnutím alebo iným exekučným titulom. Ak slúži odporovacia žaloba na uspokojenie pohľadávky veriteľa v exekučnom konaní, a to postihnutím vecí alebo iných majetkových hodnôt, ktoré odporovateľným právnym úkonom ušli z dlžníkovho majetku, prípadne vymožením peňažnej náhrady vo výške zodpovedajúcej prospechu získanému z odporovateľného právneho úkonu, potom by nezodpovedalo tomuto jej účelu, keby pohľadávka veriteľa nebola priznaná vykonateľným rozhodnutím alebo iným exekučným titulom.

Rovnaký názor je možné nájsť aj v slovenských publikačných výstupoch⁶ alebo súdnych rozhodnutiach⁷. Okrem iného ešte argumentujú aj zbytočnosťou (nepoužiteľnosťou) rozhodnutia vyhovujúceho odporovacej žalobe pri neexistencii pohľadávky priznanej exekučným titulom. Ak by totiž pre rozhodnutie o neúčinnosti právneho úkonu bola postačujúca len existencia žalovateľnej pohľadávky, potom by takéto rozhodnutie nemohlo splniť svoj účel, ak by následne (po jeho vydaní) z rozličných dôvodov pohľadávka veriteľa nenadobudla kvalitu vykonateľnej pohľadávky. Išlo by tak len o akademické (teoretické) rozhodnutie, neslúžiace praktickej potrebe ochrany veriteľa. Vydávanie akademických rozhodnutí odporuje jednej zo základných zásad občianskeho súdneho konania, a to zásade efektivity.

Pre úplnosť treba spomenúť aj ďalší argument, podľa ktorého požiadavka, aby mal veriteľ vymáhateľnú pohľadávku, je otázkou vecnej legitímácie. To znamená, že stačí, aby jeho pohľadávka voči dlžníkovi bola priznaná exekučným titulom najneskôr v čase rozhodnutia súdu o podanej odporovacej žalobe⁸.

Úvahy možno rozvinúť ešte ďalej. V zmysle právnej teórie sa pohľadávkou rozumie subjektívne právo veriteľa požadovať od dlžníka určité plnenie⁹. Znamená to však reálne existujúce právo, nielen tvrdené právo veriteľa. Ak by totiž veriteľ len tvrdil, že má voči dlžníkovi pohľadávku, ale táto by v skutočnosti neexistovala, tak by nebol veriteľom, ani by voči dlžníkovi nemal pohľadávku. Ak je preto v zmysle ust. § 42a ods. 1 OZ aktívne vecne legitimovaný na podanie odporovacej žaloby len veriteľ, potom je nevyhnutným predpokladom pre rozhodnutie súdu o odporovacej žalobe jednoznačné preukázanie, že pohľadávka veriteľa aj skutočne existuje. A to sa dá preukázať len exekučným titulom napriek tomu, že väčšina rozhodnutí na plnenie má len deklaratórne (nie konštitutívne) účinky. Len samotné tvrdenie žalobcu, že je veriteľom, nemôže túto skutočnosť nijako nahradiť.

⁵ Podobný názor bol zastávaný aj právnou teóriou. Porovnaj napr. ŠVESTKA, J. Občiansky zákoník I., s. 384 alebo ELIÁŠ, K. a kolektív Občiansky zákoník, s. 270.

⁶ Porovnaj napr. SVOBODA, J. a kol. Občiansky zákoník. Komentár a súvisiace predpisy, s. 101 – 102 alebo FEKETE, I. Občiansky zákoník. 2. zväzok (Vecné práva, Zodpovednosť za škodu a za bezdôvodné obohatenie), s. 603.

⁷ Porovnaj napr. rozhodnutia Najvyššieho súdu SR zo dňa 23.11.2011, sp. zn. 5 Cdo 188/2010, tiež zo dňa 17.12.2013, sp. zn. 6 Cdo 253/2012 alebo zo dňa 27.8.2019, sp. zn. 4 Cdo 149/2018, resp. rozhodnutia Ústavného súdu SR, napr. zo dňa 1.7.2015, sp. zn. PL.ÚS 39/2015, resp. nedávne rozhodnutie zo dňa 16.4.2020, sp. zn. I.ÚS 172/2020 (bod 30.).

⁸ Porovnaj napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 18.5.1999, sp. zn. 31 Cdo 1704/98, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 27/2000 alebo rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 1.7.2015, sp. zn. PL.ÚS 39/2015 (bod 37. a 41.).

⁹ LAZAR, J. a kolektív Občianske právo hmotné, Závazkové právo, Právo duševného vlastníctva, s. 7.

Okrem existencie pohľadávky je podmienkou aktívnej vecnej legitímácie veriteľa (teda podmienkou jeho úspešnosti v konaní o odporovacej žalobe) taký právny úkon dlžníka, ktorý ukrajuje uspokojenie pohľadávky veriteľa. Súd preto v momente rozhodovania o odporovacej žalobe musí mať zistené, či

- a) veriteľ má existujúcu pohľadávku voči dlžníkovi (t.j vznikla a súčasne ešte nezanikla),
- b) aká je výška tejto pohľadávky,
- c) aká je výška hodnoty majetku dlžníka podliehajúca exekúcii. Pre úspešnosť odporovacej žaloby totiž nestačí, ak dlžník nemal dostatok majetku na uspokojenie veriteľovej pohľadávky v dôsledku urobenia odporovateľného právneho úkonu, ak do dňa rozhodovania o odporovacej žalobe sa jeho majetok rozšíril natoľko, že stačí na uspokojenie veriteľovej pohľadávky. Zhodný názor bol vyslovený aj v súdnych rozhodnutiach¹⁰, podľa ktorých by aktívna legitímácia veriteľa nebola daná v prípade, ak by právny úkon dlžníka urobený v úmysle ukrať veriteľa neukracoval v čase rozhodovania súdu uspokojenie vymáhateľnej pohľadávky veriteľa, pretože by tu bol dostatok iného majetku umožňujúceho uspokojenie veriteľa. Otázka, či dlžníkov právny úkon ukrajuje uspokojenie vymáhateľnej pohľadávky veriteľa, je otázkou právnou. Jej posúdenie vyžaduje zistenie majetku dlžníka z hľadiska jeho spôsobilosti dosiahnuť z neho uspokojenie vymáhateľnej pohľadávky veriteľa, a to podľa stavu v čase rozhodovania súdu.

Názoru, že pod vymáhateľnou pohľadávkou treba rozumieť až pohľadávku priznanú exekučným titulom, vyslovujeme plnú podporu. Naopak, názoru, podľa ktorého treba pod vymáhateľnou pohľadávkou rozumieť už pohľadávku splatnú, teda spôsobilú byť žalovanou, možno oponovať viacerými protiargumentami.

4 ARGUMENTY PROTI NÁZORU, ŽE VYMÁHATEĽNÁ POHĽADÁVKA JE POHĽADÁVKA SPLATNÁ

Hneď na úvod si treba položiť otázku, či vôbec existuje zákonný pojem vykonateľná pohľadávka. Pojem vykonateľnosť sa naprieč celým bývalým Občianskym súdnym poriadkom, súčasným Civilným sporovým poriadkom a Exekučným poriadkom spája s rozhodnutím. Kým v OSP bolo zakotvené len kedy sa rozhodnutie stane vykonateľné (uplynutím lehoty na plnenie § 161 ods. 1 OSP¹¹), v CSP je dokonca zakotvená definícia pojmu vykonateľnosť. Je ňou *vlastnosť súdneho rozhodnutia* ukladajúceho povinnosť plniť, ktorá spočíva v možnosti jeho priamej a bezprostrednej vynútitelnosti zákonnými prostriedkami (§ 232 ods. 1 CSP). Až následne je potom zakotvené, kedy sa rozhodnutie stane vykonateľné (márnym uplynutím lehoty na plnenie, ak nie je ustanovené inak § 232 ods. 2 CSP).

Z uvedeného vyplýva, že zákon vykonateľnosť spája s rozhodnutím, nie s pohľadávkou. Tak isto je upravené aj potvrdenie o vykonateľnosti rozhodnutia, predbežná vykonateľnosť rozhodnutia, odklad vykonateľnosti rozhodnutia, nie pohľadávky. Je preto prekvapujúce, keď je zrazu v úplne ojedinelých prípadoch použitý pojem vykonateľnosť pohľadávky, a to napr. vykonateľnosť dávok a splátok (§ 232 ods. 4 CSP) alebo pri výkone rozhodnutia (resp. exekúcii) prikázaním pohľadávky z účtu v banke zase zákaz povinnému po doručení nariadenia výkonu rozhodnutia (resp. upovedomenia o začatí exekúcie) nakladať s prostriedkami na účte až do výšky vykonateľnej pohľadávky a jej príslušenstva (§ 305 písm. b) OSP, resp. § 95 EP), resp. v rámci exekúcie ešte aj pri prikázaní iných peňažných pohľadávok (§ 106 EP). Správne mal byť použitý len pojem pohľadávka priznaná exekučným titulom alebo vymáhaná pohľadávka. Zákonodarcomi zrejme nie je dané dôsledné dodržiavanie terminológie¹². Preto argumentovať len rozdielnym významom slov vymáhateľný a vykonateľný podľa slovníka, zrejme nie je dostatočné.

¹⁰ Porovnaj napr. rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 31.3.2005, sp. zn. 4 Cdo 32/03, s ktorého závermi sa stotožnil aj Ústavný súd SR vo svojom rozhodnutí zo dňa 5.10.2005, sp. zn. III.ÚS 271/05.

¹¹ Abstrahujeme od ostatných prípadov vykonateľnosti rozhodnutia, v ktorom nebola uložená povinnosť na plnenie.

¹² Podobne možno spomenúť jednorazovú nedôslednosť v použitej terminológii v OSP, kde vo všetkých ustanoveniach bol použitý zhodný pojem nariadenie predbežného opatrenia, len v prechodnom ustanovení § 372i ods. 4 OSP bol použitý pojem vydanie predbežného opatrenia.

Hlavná protiargumentácia však vychádza z terminológie použitej v Exekučnom poriadku. V ňom sa nachádza celkovo 78 výrazov so základom slova vymáhať. Z toho jednoznačne vyplýva, že pojem vymáhať je typický pre Exekučný poriadok (teda pre exekúciu), nie pre Občiansky zákonník (teda nie pre uplatnenie si pohľadávky žalobou v základnom konaní).

Ešte pre úplnosť možno dodať, že Exekučný poriadok používa pojmy vymáhať plnenie a vymáhaný nárok (pohľadávka). Z toho vyplýva, že možnosť vymáhať plnenie sa spája s pohľadávkou, ktorá je priznaná exekučným titulom, to znamená, je spôsobilá byť vymáhaná v rámci exekúcie, avšak exekučné konanie sa ešte nevedie alebo sa vôbec nikdy nemusí viesť. Malo by ísť teda o vymáhateľnú pohľadávku vo význame „vykonateľnú“. Vymáhaná pohľadávka je taká, ktorá je tiež priznaná exekučným titulom, avšak už sa aj vymáha v rámci exekúcie.

Ďalej ostáva vysporiadať sa s argumentáciou opierajúcou sa o znenie ust. § 527 ods. 2 OZ a ust. § 845 OZ. Zhrnutie obidvoch ustanovení do jednej argumentácie, a to, že by nemalo byť sporné, že v nich uvedené pohľadávky nemožno vymáhať pred súdom v základnom konaní a nie až v konaní o výkon rozhodnutia (kde by to možné bolo), nebolo zvolené vhodne, pretože o naturálnu obligáciu ide len v prípade, ktorý predpokladá § 845 OZ.

Najprv krátke zamyslenie nad významom terminológie použitej v § 530 OZ. V zmysle jeho ods. 1 môže postupca na žiadosť postupníka vymáhať postúpený nárok sám vo svojom mene na účet postupníka. Z pojmu „vymáhať postúpený nárok“ nie je možné, podľa nášho názoru, vyvodiť záver, že ide o vymáhateľnú pohľadávku. To, že niekto vymáha nárok (či už svoj alebo v mene iného) znamená len jeho právo podať žalobu a viesť konanie. Neznamená to, že v konaní aj uspeje. Či už preto, že pohľadávka vôbec neexistuje alebo už zanikla, nestala sa splatnou do rozhodnutia súdu, žalobca neunesol dôkazné bremeno a pod. Znenie § 530 OZ však treba vnímať v súlade s ust. § 527 ods. 2 OZ. V zmysle neho postupca ručí postupníkovi za vymožitelnosť postúpenej pohľadávky do výšky prijatej odplaty spolu s úrokmi, ak sa na to písomne zaviazal. Neručí teda len za to, že sa postupníkovi zabezpečí exekučný titul bez potrebného krytia, ale že mu bude pohľadávka v stanovenom rozsahu aj reálne uhradená. Znenie § 530 OZ preto nenasvedčuje záveru, že vymáhateľná pohľadávka je pohľadávka žalovateľná.

Názor citovaný v bode 2. sa opiera aj o znenie ust. § 845 ods. 1 OZ, podľa ktorého nemožno vymáhať výhry zo stávk a hier ani pohľadávky z pôžičiek poskytnutých vedome do stávky alebo hry. Z tohto vyvodzuje, že výhry ani pôžičky nemožno vymáhať pred súdom v základnom konaní a nie až v konaní o výkon rozhodnutia (kde by to možné bolo). Sme toho názoru, že nemožnosť vymáhať nie je možné obmedziť ani v tomto prípade len na nemožnosť žalovať za účelom zaobstarania si exekučného titulu, ale zákonné znenie treba chápať komplexne, teda tak, že splnenie výhier alebo pôžičiek nie je možné hlavne nútene vynucovať, teda ani v rámci exekučného konania, a to ani keby existoval exekučný titul, ktorý nie je súdnym rozhodnutím (napr. by ním bola notárska zápisnica, v ktorej dlžník súhlasil s vykonateľnosťou). Naturálnu obligáciu totiž možno splniť len dobrovoľne, nie nútene.

Ďalej citovaný názor argumentuje proti vykladaniu pojmu vymáhateľná pohľadávka ako pohľadávka vykonateľná tým, že Občiansky zákonník neposkytuje veriteľovi predtým, než sa jeho pohľadávka stane vykonateľnou, žiadnu ochranu. To isté by však bolo možné tvrdiť aj pri názore, že pod vymáhateľnou pohľadávkou treba rozumieť pohľadávku splatnú.

To by totiž znamenalo, že by nebolo možné odporovať právnomu úkonu dlžníka vtedy, ak

- by síce už existovala pohľadávka veriteľa voči dlžníkovi, ale pre dohodnutý dlhší čas plnenia by sa ešte nestala splatná a dlžník by urobil odporovateľný právny úkon skôr, ako by nastal čas plnenia,
- by bol čas plnenia ponechaný na vôli dlžníka a dlžník by urobil odporovateľný právny úkon skôr, ako by mu uplynul čas plnenia určený súdom v súdnom rozhodnutí alebo
- by čas plnenia nebol určený a dlžník by urobil odporovateľný právny úkon skôr, ako by ho veriteľ vyzval na plnenie.

Práve naopak. Súčasný prístup súdnej praxe, ktorý stotožňuje vymáhateľnú pohľadávku až s pohľadávkou vykonateľnou, je v prospech veriteľa. Prijal sa totiž názor¹³, že veriteľ je aktívne vecne legitimovaný na podanie odporovacej žaloby, ak mal v dobe, keď bol urobený odporovateľný právny úkon, voči dlžníkovi pohľadávku, a to i pohľadávku nesplatnú alebo pohľadávku, ktorá má na základe vzniknutého záväzkového právneho vzťahu vzniknúť až v budúcnosti.

¹³ Porovnaj napr. rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 27. 8. 2019, sp. zn. 4Cdo/149/2018.

Z takéhoto výkladu sa úplne vymyká rozhodnutie uverejnené v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR pod č. R 63/2004. Podľa neho je daný dôvod na úspešnú odporovateľnosť právneho úkonu aj vtedy, keď veriteľ v čase uzatvárania odporovateľného právneho úkonu nebol s dlžníkom v žiadnom právnom vzťahu. Je pravdou, že v celej právnej úprave odporovateľného právneho úkonu nie je výslovné uvedenie, že by veriteľ mohol odporovať len tomu právnomu úkonu, ktorý dlžník urobil až potom, keď už bol dlžníkom daného veriteľa, teda keď už medzi nimi existoval určitý právny vzťah. Domnievame sa však, že pre zaujatie stanoviska je rozhodujúce ust. § 42a ods. 2 prvá veta OZ. V zmysle neho možno odporovať právnomu úkonu, ktorý dlžník urobil (v posledných troch rokoch) v úmysle ukraťiť veriteľa. Zdá sa nám preto ako logické aj spravodlivé vykladať právnu úpravu tak, že musí ísť o existujúceho veriteľa. Inými slovami povedané, aby ten-ktorý veriteľ mohol napadnúť ako odporovateľný len ten právny úkon, ktorý dlžník urobil v čase, keď už s týmto veriteľom bol v právnom vzťahu. Každý totiž, kto ide do právneho vzťahu s inou osobou, by sa mal správať zodpovedne a mal by si preveriť majetkové pomery druhej zmluvnej strany, najmä jej schopnosť splniť záväzok, resp. si jeho splnenie zabezpečiť vhodným zabezpečovacím inštitútom. Bolo by nespravodlivé zvýhodniť veriteľa tým, že by mohol využiť situáciu a napadnúť odporovacou žalobou právny úkon len preto, že v čase jeho urobenia mal dlžník už nejakého (iného) veriteľa. V prospech nášho názoru svedčí aj záver Najvyššieho súdu ČR¹⁴, podľa ktorého môže veriteľ odporovať len právnomu úkonu dlžníka, ktorý urobil v čase, keď mal veriteľ voči dlžníkovi pohľadávku; nestačí, ak má voči dlžníkovi vymáhateľnú pohľadávku v čase rozhodovania súdu o odporovacej žalobe. Ten, kto nemá voči dlžníkovi pohľadávku, nemôže byť jeho veriteľom a je tiež pojmovo vylúčené, aby dlžník urobil právny úkon v úmysle ukraťiť "svojho veriteľa". Aktívne vecne legitimovaný na podanie odporovacej žaloby je preto len ten, kto má voči dlžníkovi pohľadávku v čase, keď bol urobený odporovateľný právny úkon, a to aj pohľadávku nesplattnú alebo pohľadávku, ktorá má na základe vzniknutého záväzkového právneho vzťahu vzniknúť až v budúcnosti.

Posledný argument teórie spočívajúcej na výklade pojmu vymáhateľná pohľadávka v prospech pojmu žalovateľná pohľadávka vychádza z časového obmedzenia napadnutia odporovateľného právneho úkonu prekluzívnou trojročnou lehotou. To pri požiadavke na predchádzajúci vznik exekučného titulu voči dlžníkovi môže spôsobiť predčasné uplynutie tejto lehoty. Aj proti tomuto argumentu možno vysloviť protiargument. Ak by sme pripustili, že na úspešné podanie odporovacej žaloby stačí existencia len žalovateľnej pohľadávky, práve vtedy by mohla nastať pre veriteľa nevýhodná situácia. Dĺžka každého súdneho konania je vopred nepredvídateľná. A tak by sa mohlo stať, že konanie o odporovacej žalobe by sa právoplatne skončilo skôr, ako by sa skončilo konanie o žalobe na plnenie. Je pravdou, že nejde o typické rozhodnutie o povinnosti plniť. Do určitej miery ho však za takéto možno považovať, pretože oprávňuje veriteľa domáhať sa uspokojenia svojej pohľadávky z toho, čo odporovateľným právnym úkonom ušlo z dlžníkovho majetku (§ 42b ods. 4 OZ). Exekúcia sa však nevedie priamo proti osobe, ktorá mala z dlžníkovho odporovateľného právneho úkonu prospech, ale sa vedie voči dlžníkovi a v rámci nej sa môže postihnúť aj vec, ktorá bola predmetom odporovateľného právneho úkonu. Preto sa natíska otázka, či sa desaťročná premlčacia doba počítaná odo dňa, keď sa malo podľa právoplatného rozhodnutia plniť, bude vzťahovať aj na právoplatné rozhodnutie o určení neúčinnosti odporovateľného právneho úkonu. Ak by sa dospelo ku kladnej odpovedi, potom by bol veriteľ vystavený riziku v prípade, ak by získal právoplatné rozhodnutie o žalobe na plnenie až po uplynutí tejto desaťročnej premlčacej doby. Jej márnym uplynutím by totiž veriteľ stratil možnosť úspešne si uplatňovať svoje právo v rámci exekúcie voči osobe, ktorá mala z odporovateľného právneho úkonu dlžníka prospech. Súčasne by sa veriteľ už nemohol opätovne domáhať rozhodnutia súdu o neúčinnosti právneho úkonu dlžníka, pretože by tomu bránila prekážka právoplatne rozhodnutej veci (res iudicata). Z hľadiska ochrany práva veriteľa sa preto ako schodnejšia cesta javí prerušenie konania o odporovacej žalobe až do právoplatného rozhodnutia súdu o žalobe na plnenie.

Úvahu však možno rozvinúť ešte ďalej. V zmysle ust. § 42b ods. 4 OZ ak nie je možné, aby veriteľ požadoval uspokojenie svojej pohľadávky z toho, čo odporovateľným právnym úkonom ušlo z dlžníkovho majetku, má právo na peňažnú náhradu voči tomu, kto mal z tohto úkonu prospech. Na základe toho dospela súdna prax k názoru, podľa ktorého môže veriteľ v jednej žalobe žalovať aj peňažnú náhradu voči tretej osobe aj neúčinnosť právneho úkonu. Nemôže však žalovať len

¹⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 22.1.2002, sp. zn. 21 Cdo 549/2001, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 64/2002.

o peňažnú náhradu bez žalovania neúčinnosti, lebo žaloba na plnenie nie je odporovacou žalobou v zmysle § 42b ods. 1 OZ¹⁵.

Vyslovený názor je mimoriadne zaujímavý ale najmä praktický. Možno si preto položiť otázku, či by bolo možné analogicky v jednej žalobe žalovať aj o neúčinnosť právneho úkonu aj o plnenie, ale nie voči tretej osobe, ale voči dlžníkovi. Došlo by teda k spojeniu vecí do jedného konania z dôvodu hospodárnosti. K spojeniu vecí môže dôjsť vo všeobecnosti na základe aktivity žalobcu v zmysle § 18 CSP alebo na základe rozhodnutia súdu podľa § 166 CSP. Spojenie vecí je možné len ak sú súčasne splnené dve zákonné podmienky – po prvé, je daná rovnaká príslušnosť súdu (vecná, príp. kauzálna a súčasne nejde o výlučnú miestnu príslušnosť) a po druhé, ak veci skutkovo súvisia alebo ak sa týkajú tých istých strán. Spojenie vecí je vylúčené len vtedy, ak by sa mali spojiť do jedného konania spotrebiteľský spor so sporom nespotebiteľským (§ 293 ods. 2 CSP) alebo antidiskriminačný spor so sporom, ktorý takúto povahu nemá (§ 310 CSP). Úvahy o možnosti spojenia, resp. nemožnosti spojenia týchto dvoch nárokov do jedného konania by presahovali hlavnú hypotézu tohto článku, preto sa im ďalej nebudeme venovať.

5 NAMIESTO ZÁVERU

Otázku rozdielnosti výkladu pojmu vymáhateľnosť pohľadávky v súvislosti s odporovateľným právnym úkonom sa nepodarilo vyriešiť ani na nedávnom zasadnutí občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR, a to napriek tomu, že aj Ústavný súd SR vyslovil názor, podľa ktorého je spájanie tohto pojmu s vykonateľnosťou pohľadávky ústavnokonformné, t. j. je v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 20 ods. 1 a 4 ústavy a čl. 1 ods. 1 dodatkového protokolu. V zmysle zdôrazňovanej právnej istoty sa preto javí ako nevyhnutné, aby nastala zmena právnej úpravy.

Možnosť čerpať inšpiráciu existuje napr. v českom Občianskom zákonníku (zákon č. 89/2012 Zb.), ktorý zakotvil výhradu vykonateľnosti vo svojom § 593. Tá znamená, že lehota na podanie odporovacej žaloby nebude veriteľovi plynúť až kým sa jeho pohľadávka nestane vykonateľnou, ak si veriteľ skôr, ako sa jeho pohľadávka stane vykonateľnou, vyhradí právo dovolať sa neúčinnosti právneho úkonu. Výhradu musí urobiť voči tomu, voči komu sa neúčinnosti môže dovolať, pričom výhradu môže urobiť prostredníctvom notára, exekútora alebo súdu.

Kým sa u nás nezmení právna úprava alebo kým sa nedosiahne zhoda vo výklade § 42a OZ, bude zrejme úspech žalobcu závisieť od toho, ktorému sudcovi (senátu) bude vec pridelená.

S odvolaním sa na argumenty v príspevku sa však možno prikloniť k tej názorovej skupine, podľa ktorej musí mať veriteľ v čase rozhodovania súdu o odporovacej žalobe pohľadávku priznanú exekučným titulom. Kým ju ale dosiahne, mali by sudy na základe informácie žalobcu (veriteľa) o prebiehajúcom konaní o žalobe na plnenie voči dlžníkovi prerušiť konanie o odporovacej žalobe podľa § 164 CSP. Iba tak sa zabezpečí ochrana práv veriteľa pri súčasnom rešpektovaní princípu hospodárnosti konania.

Použitá literatúra:

ELIÁŠ, K. a kolektív Občiansky zákoník. Veľký akademický komentár. 1. svazek § 1 – 487. Praha : Linde 2008, 1386 s. ISBN 978-80-7201-687-7.

FEKETE, I.: Občiansky zákoník. 2. zväzok (Vecné práva, Zodpovednosť za škodu a za bezdôvodné obohatenie). Veľký komentár. 2. vydanie. Bratislava : Eurokódex 2015, 901 s. ISBN 978-80-8155-038-6.

LAZAR, J. a kolektív Občianske právo hmotné, Záväzkové právo, Právo duševného vlastníctva, 2. časť. Bratislava : Iuris Libri 2014, 573 s. ISBN 978-80-89635-08-5.

SVOBODA, J. a kolektív Občiansky zákoník. Komentár a súvisiace predpisy. 5. doplnené, rozšírené a aktualizované vydanie. Bratislava : Eurounion 2005, 1345 s. ISBN 80-88984-64-5.

ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákoník I. § 1 – 450. Komentár. Praha : C. H. Beck 2015. 1586 s. ISBN 978-80-7400-597-8.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., ELIÁŠ, K., NYKODÝM, J., NOVOTNÝ, M., KRÁLÍK, M., MIKEŠ, J., FIALA, R., DVOŘÁK, J., JEHLÍČKA, O., LIŠKA, P., LAVICKÝ, P., MACEK, J., PŘIB, J., HANDLAR, J., SELUCKÁ, M. Občiansky zákoník I, § 1 až 459. Komentár. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1373 s. ISBN 978-80-7400-108-6.

¹⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 27.2.2020, sp. zn. 5 Cdo 101/2017.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27.5.1999 sp. zn. 2 Cdon 1703/96, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 26/2000.
Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 18.5.1999 sp. zn. 31 Cdo 1704/98, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 27/2000.
Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 22.6.2001 sp. zn. 21 Cdo 2285/2000, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 12/2003.
Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 22.1.2002, sp. zn. 21 Cdo 549/2001, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 64/2002.
Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 31.3.2005, sp. zn. 4 Cdo 32/03.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 23.11.2011, sp. zn. 5 Cdo 188/2010.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 17.12.2013, sp. zn. 6 Cdo 253/2012.
Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 27. 8. 2019, sp. zn. 4Cdo/149/2018.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 27.2.2020, sp. zn. 5 Cdo 101/2017.
Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 24.6.2020, sp. zn. 6 Cdo/237/2017.
Rozhodnutie veľkého senátu Najvyššieho súdu SR zo dňa 28.4.2020, sp. zn. 1 VCdo 4/2019.
Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 5.10.2005, sp. zn. III.ÚS 271/05.
Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 1.7.2015, sp. zn. PL.ÚS 39/2015.
Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 16.4.2020, sp. zn. I.ÚS 172/2020.

Kontaktné údaje:

prof. JUDr. Svetlana Ficová, CSc.
svetlana.ficova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika

NEPRÍPUSTNOSŤ ODVOLANIA V BAGATEĽNÝCH VECIACH – PRÍPADY *INFRA DIGNITATEM CURIAE*¹? (ÚVAHA Z POHĽADU SLOVENSKEJ PRÁVNEJ ÚPRAVY *DE LEGE FERENDA*)

Marek Ivančo

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The author deals with the inadmissibility of an appeal in the so-called trivial matters, where he considers its appropriateness and benefits or drawbacks it brings from the point of view of Slovak legislation. The starting point for considering this issue consists in the Czech legislation, which in Section 202 par. 2 of the Act No. 99/1963 Coll., Code of Civil Procedure, as amended, enshrines the so-called trivial census for an appeal. According to that, an appeal is inadmissible where a judgment on pecuniary performance does not exceed 10,000 CZK. The author confronts this legal regulation, points out its advantages and disadvantages and puts it in perspective with similar legal regulation (not only) in Slovak legislation, the result of which is a conclusion concerning not only the (in)appropriateness of the legal regulation in question, but also its specific forms.

Abstrakt: Autor sa v príspevku zaoberá otázkou týkajúcou sa vhodnosti či nevhodnosti zavedenia neprípustnosti odvolania v tzv. bagateľných veciach do slovenskej právnej úpravy. Východiskom úvah je najmä právna úprava Českej republiky, ktorá v § 202 ods. 2 zákona č. 99/1963 Sb. Občiansky súdny rád v znení neskorších predpisov zakotvuje tzv. bagateľný cenús pre odvolanie, v zmysle ktorého odvolanie nie je prípustné proti rozsudku o peňažnom plnení neprevyšujúcom 10.000 Kč. Autor konfrontuje túto právnu úpravu, poukazuje na jej výhody a nevýhody a stavia ju do perspektívy s obdobnou právnou úpravou (nielen) v slovenskej legislatíve, výsledkom čoho má byť záver týkajúci sa nielen otázky (ne)vhodnosti predmetnej právnej úpravy, ale aj jej konkrétnej formy.

Key words: appeal, trivial census, admissibility of appeal, comparative view, *de lege ferenda* reflections

Kľúčové slová: odvolanie, bagateľný cenús, prípustnosť odvolania, komparatívny pohľad, úvahy *de lege ferenda*

1 ÚVOD

Pojem bagateľný cenús, inak zvaný ako zásada *ratione valoris*, je slovenskej právnej obci známy predovšetkým v kontexte prípustnosti dovolania podľa § 421 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „CSP“).² Toto ustanovenie výraznejšie rezonovalo v právnych kruhoch po rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 24.07.2018, sp. zn. 6Cdo/80/2017, ktoré ponúklo interesantný, no súčasne pomerne antagonistický pohľad na interpretáciu ustanovenia § 422 ods. 1 písm. a) a písm. b) CSP.³ K téme bolo zaujatých

¹ V doslovnom preklade ide o prípady „pod dôstojnosť, resp. úroveň súdu“. Možno trochu prekvapivo, no túto latinskú floskulu sa odhodlal v odôvodnení svojho rozhodnutia použiť Ústavný súd ČR. Porovnaj rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 06.08.2008, sp. zn. IV. ÚS 1582/08.

² Bagateľný cenús sa v zmysle predmetného ustanovenia viaže iba na prípustnosť dovolania podľa § 421 CSP, t. j. pokiaľ dovolanie smeruje k preskúmaniu zásadných právnych otázok tak, ako ich definuje hypotéza právnej normy § 421 CSP. Bagateľný cenús sa neuplatní v prípadoch, ak sa dovolanie podáva z dôvodov zmätočnosti, t. j. ak ide o dovolanie podľa § 420 CSP.

³ Len pre komplexnosť uvádzame, že Najvyšší súd SR konštatoval, že v rámci sporov s ochranou slabšej strany sa znížený majetkový cenús uplatní len vtedy, ak je dovolateľom neúspešný

viacero názorov, ktoré ďalej podnecovali záujem o bagateľný cenzus.⁴ Napriek tomu, že slovenská právna úprava vychádza iba z opisovaného bagateľného cenzu pri dovolaní, za náležitú pozornosť a úvahu stojí taktiež bagateľný cenzus pri odvolaní zakotvený vo viacerých iných právnych poriadkoch, ktorým sa ďalej v texte parciálne venujeme.

Východiskovou je otázka týkajúca sa posúdenia pozitív a negatív, resp. vhodnosti či nevhodnosti zavedenia neprípustnosti odvolania voči rozsudku v bagateľných veciach do slovenskej právnej úpravy. Motiváciou akýchkoľvek úvah vyvstávajúcich pri tejto téme je najmä vždy inšpiratívna právna úprava Českej republiky. Primárnym a konkrétnym zdrojom úvah je § 202 ods. 2 zákona č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád v znení neskorších predpisov (ďalej aj „OSŘ“) zakotvujúci bagateľný cenzus pre odvolanie, v zmysle ktorého odvolanie nie je prípustné proti „rozsudku o peňažnom plnení neprevyšujúcom 10.000 Kč, pričom na príslušenstvo pohľadávky sa neprihliada.“ Bagateľný cenzus sa však neuplatní pri rozsudkoch pre uznanie, ako aj rozsudkoch pre zmeškanie, ktoré je možné napadnúť odvolaním bez ohľadu na výšku peňažného plnenia. Práve táto právna norma sa javí byť s ohľadom na celkovú proximitu našej a českej právnej úpravy kľúčová pre posúdenie vyššie nastolenej otázky.

2 PRÍPUSTNOSŤ BAGATEĽNÉHO CENZU PRI ODVOLANÍ V PERSPEKTÍVE ÚSTAVNOPRÁVNEHO SÚLADU A ROZHODOVACEJ ČINNOSTI ESĽP

Najpodstatnejším dôsledkom bagateľného cenzu pri odvolaní podľa východiskového § 202 ods. 2 OSŘ je nepochybne nemožnosť napadnúť rozsudok⁵ odvolaním. Otáznym sa v tomto smere môže javiť súlad takejto právnej úpravy s právom na spravodlivý proces. Vzhľadom na nemožnosť napadnúť rozsudok odvolaním je totiž vylúčená akákoľvek dvojinštančnosť. Bolo by preto vôbec možné z pohľadu moderného zákonodarcu uvažovať nad zavedením bagateľného cenzu do právnej úpravy odvolania?

V dobe supranacionality Európskej únie, ktorej sme súčasťou, nemôžeme obmedziť posúdenie zákonného súladu absencie princípu dvojinštančnosti konania s právom na spravodlivý súdny proces len na vnútroštátne predpisy a rozhodovacie činnosť. Únijné právo povinnosť dvojinštančného konania nereguluje v žiadnej svojej norme. Reguluje však právo na spravodlivý súdny proces, ktoré je garantované v čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj „Dohovor“) a ktoré predstavuje bazálny pomeriavací základ ústavnoprávneho súladu bagateľného cenzu pri odvolaní. Vo vzájomnej súvislosti ustanovení čl. 152 ods. 4⁶ a čl. 154c ods. 1⁷ Ústavy SR sú Dohovor

spotrebiteľ. Pokiaľ je však dovolateľom neúspešný dodávateľ, pre posúdenie prípustnosti dovolania platí majetkový cenzus vo výške desaťnásobku minimálnej mzdy ako v klasickom (a teda nie spotrebiteľskom) spore podľa § 422 ods. 1 písm. a) CSP.

⁴ Spomenúť možno napr. MASLÁK, M. Dovolanie a znížený majetkový cenzus v spotrebiteľských sporoch. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 2019, roč. 25, č. 9, s. 18 – 22 či tiež LÖWY, A. Súčasnosť a retrospektíva bagateľného cenzu v právnej úprave dovolania. In: *Súkromné právo*, 2019, roč. 5, č. 5, s. 212 – 217.

⁵ Pokiaľ ide o uznesenie, pri ňom je v zmysle platnej slovenskej právnej úpravy prípustnosť odvolania redukovaná, a to vplyvom zavedenia tzv. pozitívnej enumerácie uznesení reflektovanej v § 355 ods. 2 a § 357 CSP. V zmysle týchto ustanovení je odvolanie voči uzneseniu súdu prvej inštancie prípustné iba vtedy, ak to zákon pripúšťa, a iba voči tým uzneseniam, ktoré sú v zákone taxatívne vypočítané. To znamená, že zákonodarca počítal s tým, že voči uzneseniu bude možnosť odvolania limitovaná. Pri rozsudku však takáto úvaha ostáva v podstate len v rovine úvah podľa nášho príspevku. Viac k problematike odvolania voči uzneseniam pozri LÖWY, A., IVANČO, M. Odvolanie voči pozitívne enumerovaným uzneseniam – krok vpred či vzad? In: *Justičná revue*, 2018, roč. 70, č. 8-9, s. 931 – 948.

⁶ V zmysle čl. 152 ods. 4 Ústavy SR „Výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.“

⁷ Podľa čl. 154c ods. 1 Ústavy SR „Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti tohto ústavného zákona, sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd.“

a judikatúra k nemu sa vzťahujúca záväznými výkladovými smernicami pre interpretáciu jednotlivých obsahových komponentov práva na spravodlivé súdne konanie.⁸ Odpoveď na otázku prípustnosti jednoinštančného súdництва preto možno hľadať práve v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“), ktorý ochranu práv zakotvených Dohovorom v zmysle jeho čl. 19 zastrešuje.

V nadväznosti na to, ESLP konštatoval, že jeho úlohou je uistiť sa, či konanie ako celok je spravodlivé v zmysle čl. 6 Dohovoru.⁹ Spravodlivosť súdneho konania vrátane prípustnosti jednoinštančného súdництва sa preto posudzuje v kontexte celého prípadu. Táto konštatácia je ďalej spresnená v rozhodnutí ESLP, v zmysle ktorého „čl. 6 Dohovoru nezaväzuje zmluvné štáty Dohovoru, aby zriadili odvolacie súdy“.¹⁰ Avšak štát, ktorý zriadi odvolacie súdy, je povinný zabezpečiť, aby tieto súdy poskytovali právnu ochranu plne zodpovedajúcu čl. 6 Dohovoru. Dvojinštančnosť civilného konania preto nie je nevyhnutná. Na druhej strane je však potrebné, aby vec bola posúdená aspoň v jednej inštancii súdom, ktorý spĺňa požiadavky nezávislosti a nestrannosti v zmysle čl. 6 Dohovoru.¹¹

Relevantnejšie riešenie ponúka domáca judikatúra, ktorá však ešte donedávna v tejto otázke nebola úplne jasná. V súlade s judikatúrou Ústavného súdu SR totiž dvojinštančnosť konania predstavovala „ústavnoprocený princíp, ktorému musí byť podriadená aj organizačná sústava súdov so zákonom ustanovenou pôsobnosťou jednotlivých stupňov súdov“.¹² Takýto bezvýnimčný záver vyplýva z rozhodnutí datovaných z roku 2006 či 2008. Uvedená rigidnosť však bola prelomená nie tak dávny rozhodnutím Ústavného súdu SR z roku 2017, ktorý vyslovil, že „z ústavnoprávneho hľadiska súdne konanie nie je povinné dvojinštančné“.¹³ „14 Dvojinštančnosť totiž prináša aj podstatné negatíva. S vidinou a úsilím minimalizovať možné pochybenia prvoinštančných súdov ide ruka v ruke následok v podobe predĺženia konania, a to o trvanie odvolacieho konania či jeho predraženia, konkrétne o trovy odvolacieho konania. Civilné sporové konanie tak nemusí byť nevyhnutne dvojinštančné, nakoľko požiadavkám spravodlivého procesu vyhovuje aj konanie vykonané pred súdom iba v jedinej inštancii. Prvotný výklad ústavného súdu o dvojinštančnosti z roku 2006 tak z dôvodu preklenutia judikatúry i straty opory v procesnej úprave stratil na význame.

Vyššie uvedeným záverom pritom logicky zodpovedá aj súčasná konštrukcia odvolania proti uzneseniam. Zákonodarca zúžil rozsah odvolania voči určitým vymedzeným uzneseniam, čím pravdepodobne, ako sme už naznačili, dôjde k podstatnému skráteniu niektorých konaní, v ktorých sa za účinnosti minulej právnej úpravy súd vo väčšine prípadov musel vysporiadať s prípadným podaním opravného prostriedku aj proti procesnému uzneseniu.¹⁵ Takýmto zúžením rozsahu pritom v zásade nedošlo k porušeniu princípu dvojinštančnosti civilného konania, nakoľko tento princíp nie je absolútny. Paralelne s tým možno jednoznačne konštatovať, že prípadné zakotvenie neprípustnosti odvolania voči rozsudku v bagateľných veciach do slovenskej právnej úpravy by nepredstavovalo porušenie práva na spravodlivý proces. K tomu taktiež český ústavný súd jednoznačne vymedzil, že právo na prieskum rozhodnutia prvoinštančného súdu je ústavne garantované iba pokiaľ ide o rozhodnutie o vine a treste.¹⁶ Inými slovami, bagateľný cenzus pri odvolaní tým bol odobrený.

⁸ Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 10.06.2015, sp. zn. I. ÚS 77/2015, bod 17.

⁹ Rozhodnutie ESLP vo veci *Dombo Beheer B.V. v. Holandsko* zo dňa 27.10.1993, sťažnosť č. 14448/88, bod 31.

¹⁰ Rozhodnutie ESLP vo veci *Delcourt v. Belgicko* zo dňa 17.01.1970, sťažnosť č. 2689/65, bod 25.

¹¹ *Mutatis mutandis* rozhodnutie ESLP vo veci *Butkevičius v. Litva* zo dňa 26.03.2002, sťažnosť č. 48297/99, bod 43.

¹² Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 14.09.2006, sp. zn. II. ÚS 195/06 či rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 03.12.2008, sp. zn. III. ÚS 239/08.

¹³ Určitou výnimkou sú trestné veci, u ktorých táto požiadavka vyplýva z čl. 2 Protokolu č. 7 k Dohovoru.

¹⁴ Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 28.02.2017, sp. zn. III. ÚS 152/2017 či rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 31.08.2017, sp. zn. I. ÚS 389/2017.

¹⁵ Možno sa dôvodne domnievať, že ide o jeden z mnohých krokov novozavedenej sociálnej koncepcie civilného procesu usilujúcej o zrýchlenie súdnych konaní, ktorá prirodzene reflektuje vymožitelnosť práva. Bližšie pozri ŠTEVČEK, M., IVANČO, M. The conception of civil procedure in the Slovak Republic. In: *Juridical Tribune*, 2017, roč. 7, special issue, s. 119 – 135.

¹⁶ Rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 18.06.2001, sp. zn. IV. ÚS 101/2001 (Zb. ÚS 22/22).

3 POZITÍVA A ÚSKALIA BAGATELNÉHO CENZU PRI ODVOLANÍ

Bagatel'ný cen'zus pri odvolaní nie je Matuzalemom, no ani novinkou českého civilného procesu. Nadesene sa dá povedať, že ide o staronový inštitút českej právnej úpravy. K zavedeniu tejto pomerne smelej právnej úpravy došlo na základe zákona č. 30/2000 Sb., ktorým sa mení zákon č. 99/1963 Sb., občanský súdny rád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. V čase zavedenia tejto inovácie bola výška peňažného stropu iba 2.000 Kč, k jej zvýšeniu na súčasnú hodnotu 10.000 Kč došlo až v roku 2009 po novele OSŘ vykonanej zákonom č. 7/2009 Sb., ktorým sa mení zákon č. 99/1963 Sb., občanský súdny rád, ve znění pozdějších předpisů. Hoci sa môže stanovenie výšky tohto stropu zdať vopred determinované a vy kalkulované, nie je tomu tak.¹⁷ Je preto dôvodný predpoklad, že z titulu v podstate náhodného, pevného určenia tejto sumy dôjde do budúca k ďalším novelám OSŘ (za predpokladu, že nedôjde k prijatiu očakávaného nového kódexu).

Pre záver súdu o prípustnosti odvolania je rozhodujúca požadovaná výška peňažného plnenia v čase vyhlásenia rozsudku. Tento záver vyplýva z rozhodovacej činnosti súdov, v zmysle ktorej ak sa žalobca pôvodne domáha čiastky prevyšujúcej sumu 10.000 Kč, no v priebehu konania čiastočne vezme žalobu späť a novo požadovaná čiastka už tento hraničný strop neprevyšuje, nebude odvolanie proti tomuto rozhodnutiu prípustné.¹⁸ Rolu nebude zohrávať ani to, že rozhodnutie o nižšej čiastke obsahuje taktiež výrok o čiastočnom zastavení konania z dôvodu späťvzatia časti žaloby.

Na druhej strane, ak žalobca požaduje 20.000 Kč a súd mu prizná iba 8.000 Kč, pričom 12.000 Kč mu zamietne, bude odvolanie prípustné. Oproti predošlému prípadu, keď došlo k späťvzatiu žaloby, tu totiž žalobca v čase vyhlásenia rozsudku naďalej požadoval čiastku vyššiu ako je zákonom ustanovená hranica pre (ne)prípustnosť odvolania.

Je však plne v kompetencii žalobcu čoho sa svojou žalobou domáha. Ak preto v jednej žalobe spojí niekoľko inak samostatne prejednávateľných peňažných nárokov a prvoinštančný súd o nich rozhodne, odvolací súd nebude oprávnený túto čiastku *ex post* rozčleňovať opäť na dielčie čiastky, ktoré by samostatne nepresahovali hranicu bagatel'nej čiastky. Opačný postup by bol zásahom do práva na prejednanie veci nezávislým a nestranným súdom.¹⁹

Možno doplniť, že kľúčovým pojmom je tu peňažné plnenie a jeho výška. Ak by preto napríklad išlo o spor z reivindikačnej žaloby o vydanie veci, a to hoci aj v hodnote nižšej ako je zákonom požadovaná čiastka, odvolanie by v zmysle posudzovanej českej právnej úpravy bolo prípustné.²⁰ Išlo by tu totiž o nepeňažné plnenie. V tomto aspekte neskrývame dojem, že právna úprava odvolania voči bagatel'ným veciam je minimálne zvláštna. Prečo by totiž nemalo byť prípustné odvolanie voči rozsudku o peňažnom plnení znejúcom na sumu 5.000 Kč, ak, naopak, je prípustné odvolanie voči rozsudku o vydaní hnutel'nej veci v rovnakej hodnote?

Ďalej tiež platí, že ak ide o bagatel'nú vec, odvolanie nie je prípustné ani proti vedľajším výrokom,²¹ ako sú napríklad výrok o príslušenstve, výrok ohľadom lehoty na plnenie²², o predbežnej vykonateľnosti či o výroku na náhradu trov konania²³. Ak preto žalobca požaduje zaplatenie 8.000 Kč

¹⁷ To, že ide o náhodnú výšku stropu, skonštatoval koniec koncov aj ústavný súd s poukazom na to, že v trestnoprávnej rovine je pre vznik škody rozhodujúca čiastka 5.000 Kč, ktorá však nebola premietnutá do § 202 ods. 2 OSŘ. Bližšie pozri rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 11.04.2012, sp. zn. IV.ÚS 498/12 (Zb. ÚS 77/65).

¹⁸ Rozhodnutie Krajského súdu České Budějovice, sp. zn. 15 Co 898/2012. Citované podľa LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250I). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 888.

¹⁹ Rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 27.09.2016, sp. zn. IV. ÚS 3153/15 (Zb. ÚS 182/82).

²⁰ PAVLÍČEK, T. Některé aspekty odvolání v bagatel'ních věcech. In: *Soudní rozhledy*, 2014, roč. 20, č. 3, s. 88.

²¹ Rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 11.04.2012, sp. zn. IV. ÚS 498/12 (Zb. ÚS 77/65).

²² Rozhodnutie Mestského súdu v Prahe zo dňa 18.08.2014, sp. zn. 93 Co 541/2014.

²³ V prípade, ak sú trovy konania obsiahnuté v platobnom rozkaze, odvolať sa proti výroku o trovách je aj podľa českej právnej úpravy prípustné. Obmedzenie prípustnosti odvolania v § 202 ods. 2 OSŘ sa totiž vzťahuje iba na rozsudok. Z tohto dôvodu je rovnako možné podať voči platobnému rozkazu odpor bez ohľadu na výšku peňažného plnenia. Bližšie pozri PAVLÍČEK, T. Některé aspekty odvolání v bagatel'ních věcech. In: *Soudní rozhledy*, 2014, roč. 20, č. 3, s. 85 a nasl.

spolu s úrokmi a úrokmi z omeškania v súhrnnej výške 5.000 Kč, odvolanie prípustné nebude, nakoľko požadovaná istina neprevyšovala čiastku 10.000 Kč. Úroky a úroky z omeškania tu preto nie sú relevantné.

Prax už tradične priniesla ďalšie interesantné situácie týkajúce sa uplatňovania tejto právnej úpravy. Týkali sa vyššie spomínanej výnimky z neprípustnosti proti bagateľným veciam, keď ide o rozsudky pre uznanie a rozsudky pre zmeškanie. Totižto ak išlo svojou povahou o bagateľnú vec a žalovaný sa nedostavil na pojednávanie, žalobca pre taký prípad spravidla nenavrhol rozsudok pre zmeškanie. Naopak, žalobca si bol vedomý toho, že ak nechá bagateľnú vec riadne prejednať a rozhodnúť v neprítomnosti žalovaného, žalovaný sa už nebude môcť nijako brániť. V prípade rozsudku pre zmeškanie by mu táto možnosť naďalej ostala.

Polemickou však je aj samotná povaha zakotvenia bagateľného cenzu do právnej úpravy odvolania. Nemožno totiž vylúčiť, že sa súd v konaní o bagateľnej veci nedopustí (pre účely ilustratívnosti, povedzme, priam extrémneho) pochybenia rovnako ako pri spore s omnoho vyššou hodnotou. Zároveň nemožno vylúčiť, že sa sumou nižšou ako 10.000 Kč nezasiahne do práv určitej strany. Intenzita zásahu pritom predsa bude variovať v závislosti od konkrétneho jednotlivca a jeho finančného príjmu i zabezpečenia.

Metaforicky povedané, mechanicky sformulovaná súdna vylúka vzbudzuje obavy aj preto, že „sa s vyliatím vaničky nakoniec môže vyliat' aj dieťa“. To znamená, že zo súdneho prieskumu nakoniec môžu vypadnúť prípady, ktoré síce nebudú významné peňažnou hodnotou, avšak budú mať precedenčnú povahu, resp. budú pôsobiť preventívne.²⁴ V konečnom dôsledku by tak nešlo o prípady *infra dignitate curiae*.

Mimoriadne zaujímavým je z kvantitatívneho hľadiska výskumu pohľad na štatistiky k bagateľným veciam. V zmysle nich je podľa Ministerstva spravodlivosti ČR minimálne polovica napádaných vecí vylúčená z odvolacieho prieskumu práve z dôvodu, že nepresahujú čiastku 10.000 Kč.²⁵ Pritom neprípustnosť akéhokoľvek opravného prostriedku vo viac než polovici napádaných vecí môže byť obrovským problémom, nakoľko absentuje želaný účel opravných prostriedkov, ktorým je určitá *ex post* kontrola činnosti sudcov. Pokiaľ ide o ústavnú sťažnosť, jej prípustnosť v týchto prípadoch nie je riešením. Jej účelom totiž nemá byť prieskum zákonnosti rozhodnutí.

Ak by sme sa však predsa ubrali do hypotetickej roviny a mali uvažovať nad prijatím bagateľného cenzu, priklonili by sme sa skôr k variantu, v rámci ktorého by zavedenie tohto cenzu pri odvolaní spočívalo iba v obmedzení dôvodov odvolania (nie však samotnej prípustnosti odvolania), napríklad na dôvody zmätočnosti, ktoré by tak boli jediným dôvodom odvolania voči rozhodnutiu v bagateľnej veci.²⁶ Zároveň by bolo potrebné kalkulovať s mierne nižším peňažným stropom než 10.000 Kč, resp. tomu zodpovedajúca suma vyjadrená v eurách.

²⁴ ŠIMÍČEK, V. *Mají se soudit malichernosti?* [online]. Jinepravo.blogspot.com, 2018 [cit. 2019-02-04]. Dostupné na internete: <<http://jinepravo.blogspot.com/2008/08/maj-se-soudit-malichernosti.html>>.

²⁵ Bližšie pozri bod 306 vecného zámeru Civilního řádu soudního. In: DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr Civilního řádu soudního* [online]. Ministerstvo spravodlivosti ČR, 2017, s. 211 [cit. 2019-02-04]. Dostupné na internete: <https://crs.justice.cz/wp-content/uploads/2017/11/vecny_zamer_final.pdf>.

²⁶ *Nota bene*, k obmedzeniu dôvodov prípustnosti sa prikláňa aj prof. Winterová. K tomu bližšie pozri WINTEROVÁ, A. K opravným prostriedkům v civilním procese. In: LAVICKÝ, P. (eds.). *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 63.

Záverom je treba uviesť, že neprípustnosť odvolania v bagatelných veciach je zakotvená napríklad aj v nemeckej²⁷ či rakúskej²⁸, ale aj belgickej²⁹ právnej úprave.^{30 31} Vo všetkých týchto prípadoch je však táto neprípustnosť odvolania moderovaná prípadmi, v rámci ktorých môže byť odvolanie prípustné bez ohľadu na hodnotu veci.

4 ZÁVER

Bagatelný cenzus má svoje nezastupiteľné miesto aj v slovenskej právnej úprave. V rámci slovenského civilného procesu je určitá jeho podoba zakotvená pri dovolaní v § 422 CSP. Aj pohľadom spätne do minulosti existovali určité jeho varianty v našej právnej úprave. Z hľadiska etablovanosti preto v prípade bagatelného cenzu nejde o vec, ktorá by bola výsostne nezaujímavá a nedôležitá. Ba naopak, o tom, že ide o právnu úpravu, do istej miery inšpiratívnu aj pre slovenského zákonodarcu, by nemali byť pochyby.

V tomto smere je nevyhnutné podotknúť, že bagatelný cenzus by v rámci odvolania jednoznačne prispel k skráteniu celkovej dĺžky konaní, a to o (ne)trvanie odvolacieho konania a taktiež by teoreticky prospel „zlacneniu“ konania, a to vplyvom neexistencie trov odvolacieho konania.

Na druhej strane, problematickým by sa mohlo javiť v kontexte bagatelného cenzu pri odvolaní viaceró vecí, na ktoré sme sa v príspevku snažili poukázať. Jednou z nich je už samotné zakotvenie pevnej sumy, (len) po prekročení ktorej by odvolanie voči rozsudku bolo prípustné. Je zrejmé, že táto suma by musela byť smerom do budúcnosti novelizovaná. Prečo by taktiež nemalo byť prípustné odvolanie voči rozsudku o peňažnom plnení znejúcim na určitú minimálnu sumu, ak by, naopak, bolo prípustné odvolanie voči rozsudku o vydaní hnutelnej veci taktiež len v minimálnej hodnote, a to z dôvodu, že by nešlo o rozsudok znejúci na peňažné plnenie? Za najpodstatnejší však považujeme ten argument, že vplyvom bagatelného cenzu pri odvolaní by zo súdneho prieskumu nakoniec mohli vypadnúť prípady, ktoré síce nebudú významné peňažnou hodnotou, avšak budú mať precedenčnú povahu, resp. pôsobili by preventívne. Ako sme taktiež poukázali v príspevku, bagatelný cenzus v skutočnosti v Českej republike znemožňuje podať odvolanie voči rozsudku v signifikantnom množstve vecí, čím sa jeho riziko iba znásobuje.

Ak by sme sa však predsa ubrali do hypotetickej roviny a mali uvažovať nad prijatím bagatelného cenzu, priklonili by sme sa skôr k variantu, v rámci ktorého by zavedenie tohto inštitútu pri odvolaní spočívalo iba v obmedzení dôvodov odvolania (nie však samotnej prípustnosti odvolania), napríklad na dôvody zmätočnosti, ktoré by tak boli jediným dôvodom odvolania voči rozsudku v bagatelnej veci. Takto stanovený bagatelný cenzus by súčasne mohol byť moderovaný prípadmi, v rámci ktorých by odvolanie bolo prípustné bez ohľadu na hodnotu veci.

²⁷ Podľa § 511 ods. 2 ZPO (Nem.) je odvolanie prípustné, ak hodnota veci je vyššia ako 600 eur alebo ak súd, ktorý vydal rozhodnutie, priznal právo podať v danej veci odvolanie.

²⁸ V prípade rakúskej právnej úpravy je táto čiastka omnoho vyššia. Podľa § 501 ZPO (Rak.) platí, že ak prvoinštančný súd rozhodne vo veci, ktorá nepresahuje 2.700 eur, rozsudok možno napadnúť iba z dôvodu ničotnosti a na základe nesprávneho právneho posúdenia veci.

²⁹ Podľa čl. 617 SP (Bel.) je odvolanie neprípustné, ak hodnota veci nepresahuje čiastku 2.500 eur. To neplatí pre pracovnoprávne spory a daňové spory.

³⁰ Pre ucelenosť dodávame, že v rámci európskeho civilného procesu predstavujú istú obdobu posudzovanej problematiky aj tzv. veci s nízkou hodnotou sporu podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu. Predmetné nariadenie sa však vo svojom článku 1 vymedzuje vo vzťahu k cezhraničným sporom a pre strany predstavuje alternatívu konaní existujúcich podľa práva členských štátov.

³¹ V rámci slovenského civilného procesu je, ako sme už uviedli v úvode tohto príspevku, určitá obdoba analyzovanej právnej úpravy zakotvená pri dovolaní v § 422 CSP. V minulosti by prichádzali do úvahy aj tzv. drobné spory podľa § 200ea zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov.

Po prijatí CSP sa však doposiaľ ani v teórii, ani v praxi neukázali žiadne priekopnícke tendencie v prospech prijatia obdobnej právnej úpravy v našom právnom poriadku. Možno sa preto dôvodne domnievať (aj s ohľadom na poukázané problémy), že zákonodarca v krátkom až strednodobom horizonte k zmene v prospech bagatelného cenzu pri odvolaní nepristúpi.

Zoznam použitej literatúry:

1. DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr Civilního řádu soudního* [online]. Ministerstvo spravedlivosti ČR, 2017, 293 s. [naposledy cit. 2021-05-30]. Dostupné na internete: <https://crs.justice.cz/wp-content/uploads/2017/11/vecny_zamer_final.pdf>
2. LÖWY, A. Súčasnosť a retrospektíva bagatelného cenzu v právnej úprave dovolania. In: *Súkromné právo*, 2019, roč. 5, č. 5, s. 212 – 217. ISSN 1339-8652
3. LÖWY, A., IVANČO, M. Odvolanie voči pozitívne enumerovaným uzneseniam – krok vpred či vzad? In: *Justičná revue*, 2018, roč. 70, č. 8-9, s. 931 – 948. ISSN 1335-6461
4. MASLÁK, M. Dovolanie a znížený majetkový cenzus v spotrebiteľských sporov. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 2019, roč. 25, č. 9, s. 18 – 22. ISSN 1335-1079
5. PAVLÍČEK, T. Některé aspekty odvolání v bagatelních věcech. In: *Soudní rozhledy*, 2014, roč. 20, č. 3, s. 85-88. ISSN 1211-4405
6. ŠIMIČEK, V. *Mají se soudit malichernosti?* [online]. Jinepravo.blogspot.com, 2018 [cit. 2021-05-30]. Dostupné na internete: <<http://jinepravo.blogspot.com/2008/08/maj-se-soudit-malichernosti.html>>.
7. ŠTEVČEK, M., IVANČO, M. The conception of civil procedure in the Slovak Republic. In: *Juridical Tribune*, 2017, roč. 7, special issue, s. 119-135. ISSN 2247-7195
8. WINTEROVÁ, A. K opravným prostriedkům v civilním procesu. In: LAVICKÝ, P. (eds.). *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 128 s. ISBN 978-80-210-7686-0

Súdne rozhodnutia:

9. Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 24.07.2018, sp. zn. 6Cdo/80/2017.
10. Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 14.09.2006, sp. zn. II. ÚS 195/06.
11. Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 03.12.2008, sp. zn. III. ÚS 239/08.
12. Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 10.06.2015, sp. zn. I. ÚS 77/2015.
13. Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 28.02.2017, sp. zn. III. ÚS 152/2017.
14. Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 31.08.2017, sp. zn. I. ÚS 389/2017.
15. Rozhodnutie Krajského súdu České Budějovice, sp. zn. 15 Co 898/2012.
16. Rozhodnutie Mestského súdu v Prahe zo dňa 18.08.2014, sp. zn. 93 Co 541/2014.
17. Rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 18.06.2001, sp. zn. IV. ÚS 101/2001 (Zb. ÚS 22/22).
18. Rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 06.08.2008, sp. zn. IV. ÚS 1582/08.
19. Rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 11.04.2012, sp. zn. IV. ÚS 498/12 (Zb. ÚS 77/65).
20. Rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 27.09.2016, sp. zn. IV. ÚS 3153/15 (Zb. ÚS 182/82).
21. Rozhodnutie ESLP vo veci Delcourt v. Belgicko zo dňa 17.01.1970, sťažnosť č. 2689/65.
22. Rozhodnutie ESLP vo veci Dombo Beheer B.V. v. Holandsko zo dňa 27.10.1993, sťažnosť č. 14448/88.
23. Rozhodnutie ESLP vo veci Butkevičius v. Litva zo dňa 26.03.2002, sťažnosť č. 48297/99.

Legislatíva:

24. Civilný súdny poriadok zo dňa 30. januára 1877 v znení uverejnenom 05. decembra 2005 (BGBl. I, s. 3202; 2006 I, s. 431; 2007 I, s. 1781) v znení neskorších predpisov (Spolková republika Nemecko)
25. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.)
26. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu

27. Súdny poriadok zo dňa 10. októbra 1967 v znení neskorších predpisov (Belgické kráľovstvo)
28. Ústava č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
29. Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov
30. Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov
31. Zákon č. 99/1963 Sb. Občianský soudní řád v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje:

Mgr. Marek Ivančo, PhD.

marek.ivanco@flaw.uniba.sk

Katedra občianskeho práva

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Šafárikovo nám. č. 6

P.O.BOX 313

810 00 Bratislava 1

Slovenská republika

PROPORCIONALITA ZÁSAHOV DO PRÁV JEDNOTLIVCA Z HĽADISKA OCHRANY VEREJNÉHO ZDRAVIA

Martin Križan

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: During the pandemic of the disease COVID-19, in order to protect public health, due to the so-called "Covid" measures occurred a massive interference with private law and individual rights. The paper deals with the issues of the resilience of private law in terms of its basic value in times of crisis, identifies some basic values that have been particularly affected, and evaluates their proportionality and value robustness of private law in times of crisis.

Abstrakt: Počas pandémie choroby COVID-19 došlo za účelom ochrany verejného zdravia v dôsledku tzv. „covidových“ opatrení k masívnemu mocenskému zásahu do súkromnoprávných vzťahov a práv jednotlivca. Príspevok sa zaoberá otázkami odolnosti súkromného práva z hľadiska jeho základného hodnotového vybavenia v čase krízy, identifikuje niektoré základné hodnoty, ktoré boli osobitne zasiahnuté, hodnotí ich proporcionalitu a hodnotovú robustnosť súkromného práva v čase krízy.

Key words: proportionality, pandemic, individual rights, protection of public health

Kľúčové slová: proporcionalita, pandémia, práva jednotlivca, ochrana verejného zdravia

1 HODNOTOVÉ ZAMERANIE OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA

Občiansky zákonník ako základný predpis súkromného práva nie je len súhrnom všeobecne záväzných pravidiel správania sa, ale z dôvodu jeho pilierového charakteru sa do neho premietajú aj tie najzákladnejšie ideové hodnoty spoločnosti. Ide o hodnoty, ktoré nepodliehajú aktuálnej politickej situácii, premenlivým náladám v spoločnosti či vývoju na akciových trhoch, ale predstavujú stabilný spoločenský základ, ktorý sa prirodzene odzrkadľuje aj v právnej úprave. Ak si má štát ponechať prívlastok „právny“, je potrebné pohybovať sa v hraniciach vymedzenými týmito základnými hodnotami.

Interpretácia konkrétnej právnej normy (a vlastne aplikácia práva všeobecne) spravidla nie je bez dôkladného poznania hodnotového zamerania možná resp. je zásadne sťažená, a môže vyvolať nesprávne či neželané dôsledky aplikácie právnej normy. Slovenský Občiansky zákonník *de lege lata* nemá výslovnú úpravu základných hodnôt, ku ktorým sa hlási, čo je možné vysvetliť ako dôsledok búrlivého spoločenského, politického a ekonomického vývoja za ostatných viac ako 50 rokov a „salámovej“¹ legislatívnej činnosti zákonodarcu, ktorý namiesto prijatia nového, uceleného moderného základného predpisu súkromného práva, ktorý by sa prihlásil k pôvodným hodnotám národného práva a tradíciám európskeho kontinentálneho práva, rieši čiastkové aktuálne problémy, často za cenu krkolomného číslovania paragrafov (pozri úpravu záložného práva alebo zabezpečovacieho prevodu práva) alebo nezmyselného systematického umiestnenia právneho textu (pozri úpravu spotrebiteľských zmlúv). Z právneho hľadiska tak slovenský Občiansky zákonník ostáva zmesou pôvodného socialistického právneho textu (pre korektnosť treba pripustiť, že z toho ostalo len torzo), noriem prijatých v porevolučnej eufórii z opätovného prihlásenia sa k tradičnému kontinentálnemu súkromnému právu, založenom na rímskoprávnej tradícií a noriem, ktorých prijatie si vyžiadalo členstvo Európskej úunii. Výsledkom je predpis, ktorý je všeobecne vnímaný ako prežitok a zrelý na výmenu.

Z hľadiska právnej kultúry veľmi blízky český Občiansky zákonník je z tohto pohľadu podstatne ďalej, keďže v úvodných ustanoveniach sa prihlásil k ochrane dôstojnosti človeka a jeho prirodzeného

¹ FEKETE, I.: Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár, 3. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokódex 2017. s. 9.

práva „brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny... jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým“ a v jedinom ustanovení vyjadri dve doplňujúce zásady súkromného práva: zásadu autonómie vôle a zásadu *neminem laedere* (nikomu neškodit').² Takéto riešenie si našlo svojich zástancov, ktorí v tomto ustanovení vidia „výrazný antropologický charakter“, ktorým sa český Občiansky zákonník začleňuje do „uskutočňovania ideálov europanstva“.³

I keď v samotnom (slovenskom) Občianskom zákonníku absentuje výslovná úprava základných zásad či princípov⁴, základné hodnotové pravidlá súkromného práva sú dovoditeľné či už zo samotného právneho textu, alebo sa k nim dopracovala právna doktrína. Možno medzi ne zaradiť najmä zásadu rovnosti subjektov súkromného práva, zásadu autonómie vôle, zásadu *vigilantibus iura scripta*, zásadu právnej istoty, zásadu prevencie a ochrany, zásadu dobrej viery, zásadu *neminem laedere*, zásadu zákazu zneužitia subjektívneho práva a zásadu dobrých mravov. Samozrejme, nejedná sa o vyčerpávajúci výpočet, ten napokon nielenže nie je možný, no najmä výpočet základných zásad kolíže od prameňa k prameňu.

Tento príspevok je *úvahou* o hodnotovej odolnosti súkromného práva v čase krízy resp. či Občiansky zákonník (resp. súkromné právo ako celok) *de lege lata* dokáže pružne reagovať na krízovú situáciu, akou je pandémia choroby COVID-19, alebo či súkromné právo, založené na hodnotách rovnosti, slobody a rešpektovaní individuality jednotlivca, je prekážkou pri prekonávaní obdobia krízy.

2 CHOROBA COVID-19 DE LEGE LATA

Právo ako komplexný sociálny konštrukt sa rovnako ako mnohé ďalšie spoločenské systémy nevyhlo dôsledkom pandémie choroby COVID-19. Už od prvého pozitívne preukázaného prípadu nakazenia vírusom SARS-CoV-2 na území Slovenskej republiky 6. marca 2020 bolo potrebné zareagovať a cez právne akty rôznej sily či pôvodu (pre účely tohto textu budú súhrnne označené ako „*covidová legislatíva*“) reagovať na vzniknutú situáciu a regulovať správanie osôb, ako aj orgánov verejnej moci.

Pandémia choroby COVID-19 (vrátane obmedzení vyplývajúcich z nadväzujúcej covidovej legislatívy) sa všeobecne⁵ kvalifikuje ako *vis maior*, t.j. zásah vyššej moci, čo je inštitút, ktorý teória súkromného práva síce pozná, no (slovenský) Občiansky zákonník ho nijako nedefinuje a ani osobitne neupravuje. *Vis maior* možno vymedziť ako vopred nepredvídateľnú objektívnu skutočnosť (udalosť), nezávislú od správania osôb, ktorú ani s najväčšou obozretnosťou nebolo možné predvídať a ani pri najväčšej starostlivosti odvrátiť.⁶ Posúdenie toho, či v konkrétnom prípade skutočne nastal prípad vyššej moci, bude vždy závisieť od konkrétnych okolností.

Každá neočakávaná udalosť so sebou prirodzene prináša množstvo neočakávaných a nepredvídaných následkov, a to aj v rovine súkromnoprávných vzťahov, osobitne vzťahov založených na základe zmluvy. Napriek tomu, že Občiansky zákonník právne následky prípadov *vis maior* explicitne nerieši, je možné vysloviť záver, že nepriaznivé dopady *vis maior* situácií nástrojmi súkromného práva riešiteľné sú (i) už pri vzniku právneho vzťahu dohodou strán o pravidlách a právnych následkoch aplikovateľných v prípade vzniku takejto situácie alebo (ii) následne, s

² ELIÁŠ, K.: Osnova nového občianskeho zákoníku z hľadísk systematických a štruktúrnych. IN: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. (eds.): Sborník statí z diskusných fór o rekodifikaci občianskeho práva. Praha ASPI, a.s. 2007, s. 158.

³ ŠVESTKA, J. IN: ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M.: Občiansky zákoník. Komentár. 9. vyd., Praha: C. H. Beck, 2004, s. 18.

⁴ Ambíciou autora nie je týmto príspevkom prispieť k nikdy nekončajúcej polemike o (skutočných či len domnelých) rozdieloch medzi pojmami právny princíp a právna zásada

⁵ z mnohých pozri napr.

<https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/04/10/dopady-koronavirusu-covid-19-na-plnenie-obchodnoprvnych-zmluv-a-vznik-zodpovednosti-za-omeskanie-dlznika/>,

<https://www.prkpartners.com/sk/blog/pandemia-ochorenia-covid-19-vplyv-na-zmluvne-zavazky-aktualizovane-2842020>,

<https://www.kolikova.sk/covid-19/covid-19-a-zmluvne-zavazky/>,

<https://www.paulqlaw.com/post/koronavirus-v-obchodnoprvnych-vztahoch-14>

⁶ ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákoník II, 2. Vydanie. Komentár. C.H.Beck, Praha. 2019, s. 2028 – 2031.

použitím existujúcej právnej úpravy (typicky ustanovenia o omeškaní príp. o nemožnosti plnenia) príp. dohodou strán (typicky o zmene záväzku, o zrušení záväzku, o nahradení záväzku, a pod.). Tento prístup rešpektuje základné hodnoty súkromného práva, nefavorizuje nijaký subjekt a hoci riešenie nemusí byť v každom prípade uspokojivé pre všetkých účastníkov daného vzťahu, sú zachované základné hodnoty súkromného práva, osobitne hodnoty (zásady) právnej rovnosti, zmluvnej slobody, predvídateľnosti práva a právnej istoty.

Na prvý pohľad preto neexistujú nijaké dôvody mocensky vstupovať do súkromnoprávných vzťahov osobitnou, a z pohľadu základných hodnôt súkromného práva problematickou právnou úpravou. Problematický charakter covidovej legislatívy je možné ilustrovať napr. na § 3b zákona č. 62/2020, ktorý do 31. decembra 2020 znemožňoval prenajímateľovi jednostranne ukončiť nájom nehnuteľnosti, vrátane nájmu bytu alebo nebytového priestoru, pre omeškanie nájomcu s platením nájomného vrátane úhrad za plnenia obvykle spojených s nájomom splatného v období od 1. apríla 2020 do 30. júna 2020, ak omeškanie nájomcu vzniklo v dôsledku okolností, ktoré majú pôvod v šírení nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19. Zákonodarca v tomto prípade obmedzil prenajímateľa pri výkone jeho zákonného práva ukončiť nájom z dôvodu omeškania nájomcu s platením nájomného (pozri § 679 ods. 3 a § 711 ods. 1 písm. d) Občianskeho zákonníka, § 9 ods. 2 písm. b) zákona č. 116/1990 Zb. o nájme a podnájme nebytových priestorov či § 7 ods. 1 písm. b) zákona č. 98/2014 Z. z. o krátkodobom nájme bytu). Hoci na prvý pohľad sa zámer právnej normy javí ako dobre mienenou pomocou nájomcom, pri hlbšej úvahe nemožno prehliadnúť, že ide o nesystémové riešenie, ktorého jediným dôsledkom je hrubé porušenie viacerých základných zásad, a to s možným zhoršením ekonomických dôsledkov na strane nájomcu. Inou typickou ukážkou je § 33a Zákon č. 170/2018 Z. z. o zájazdoch, spojených službách cestovného ruchu, niektorých podmienkach podnikania v cestovnom ruchu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 136/2020 Z. z., ktorým došlo k úprave (zmene) právneho vzťahu medzi cestujúcim a cestovnou kanceláriou, ktorá v dôsledku pandémie objektívne nemohla poskytnúť cestujúcemu objednané a zaplatené služby cestového ruchu (podstata opatrení nie je pre účely tohto príspevku podstatná). Medzi iné opatrenia tzv. covidovej legislatívy vznikne povinnému v exekučnom konaní právo na odklad exekúcie (§3a), lehota na podanie návrhu konkurzu v prípade predĺženia sa predlíži (§4), došlo k zákazu výkonu záložného práva do 31. mája 2020 (§6), dražobník, exekútor a správca do 28.2.2021 sú povinní upustiť od vykonania dražby (§ 10).

Zásadným problémom covidovej legislatívy resp. jednotlivých covidových opatrení je ich paušálny a neproporčný charakter, čo však nie je problém len slovenskej právnej úpravy.⁷ Tieto opatrenia zasahujú a menia obsah existujúcich súkromnoprávných vzťahov bez vôle, či dokonca proti vôli strán daného vzťahu, a to bez ohľadu na osobitosti prípadu, čo vytvára priestor pre to, aby sa norma svojimi dôsledkami vzťahovala aj na také vzťahy, ktoré dôsledkami pandémie neboli vôbec dotknuté. Vo funkčnom právnom štáte je pritom akýkoľvek mocenský zásah do súkromnej sféry jednotlivca podmienený úspešným vykonaním testu proporcionality (k tomu výklad neskôr), čo nás privádza k podstate problému. Štát s úmyslom zmierniť negatívny vplyv obmedzujúcich opatrení, ktoré boli prijaté s legitímnym cieľom zabrániť ďalšiemu šíreniu pre človeka nebezpečnej nákazlivej choroby, prijal opatrenia, ktoré priamo a bezprostredne zasiahli do celého spektra súkromnoprávných vzťahov, s neskrývaným úmyslom intervenovať v prospech len jednej zo strán právneho vzťahu. Covidové opatrenia pre oblasť záväzkových vzťahov, osobitne tie, ktoré sa týkajú nájomných vzťahov, zmlúv o zájazde, ale aj výkonu záložného práva, nie sú totiž ničím iným ako nováciou, t.j. nevyžiadanou, jednostrannou a mocensky vykonanou zmenou v obsahu záväzku, ktorá však narúša hodnotový systém súkromného práva.

3 NÁSLEDKY COVIDOVEJ LEGISLATÍVY Z POHĽADU NIEKTORÝCH HODNÔT SÚKROMNÉHO PRÁVA

Kľúčovou hodnotou súkromného práva, ktorej rešpektovanie je nevyhnutné pre správne fungovanie celého systému súkromného práva, je rovnosť subjektov súkromnoprávných vzťahov. Prejavom tejto hodnoty je to, že medzi subjektmi súkromného práva neexistuje vzťah podriadenosti a nadriadenosti, žiaden z účastníkov tohto vzťahu nemôže jednostranne vnútiť inému nejakú

⁷ SIVÁK, J.: Mohou zákony reagující na pandemii nemoci COVID-19 zasáhnout do soukromoprávních vztahů? Právní rozhledy 10/2020, s. 363.

povinnosť.⁸ Rovnosť strán spočíva aj v tom, že pokiaľ je účastníkom právneho vzťahu štát, má postavenie právnickej osoby s právne rovnakým postavením, bez možnosti mocensky ovplyvniť daný právny vzťah. Hoci zo strany aplikačnej praxe bolo dovoľené⁹, že rovnosť strán *a priori* nevylučuje, aby do vzťahu zasiahol štát, neznamená to, že možno tolerovať akýkoľvek mocenský zásah do vzťahu subjektov súkromného práva, osobitne ak sa štát rozhodne uprednostniť jedného účastníka bez poskytnutia primeranej náhrady druhému účastníkovi.

Inými, covidovou legislatívou zasiahnutými hodnotami, sú hodnoty právnej istoty, legitímneho očakávania, zachovania legálne nadobudnutých práv a zákazu retroaktivity. Podstata doktríny *legitímneho očakávania* spočíva v tom, že subjekt súkromného práva má voči orgánu verejnej moci odôvodnené a rozumné očakávania, ktoré sa vzťahujú na jeho postup aj na jeho rozhodnutie. Inými slovami - postup orgánu verejnej moci pri výkone svojej právomoci musí byť vzhľadom na právnu úpravu predvídateľný. Zásada legitímnych očakávaní je imanentne¹⁰ obsiahnutá v princípe právnej istoty, v jednom zo znakov právneho štátu (článok 1 ods. 1 Ústavy SR). Hoci zásada právnej istoty nie je v Občianskom zákonníku explicitne upravená, je jeho súčasťou a prejavuje sa napr. v zákaze retroaktívneho pôsobenia zákona (§ 854 a nasl. OZ) či v ochrane a rešpektovaní už nadobudnutých práv (*iura quaesita* (pozri § 860 a § 868 OZ)).¹¹

So zásadou právnej istoty v právnom štáte úzko súvisí požiadavka *zachovania legálne nadobudnutých práv*. Podstata tejto zásady znamená, že nikomu nemožno odňať jeho práva nadobudnuté riadnym spôsobom na základe neskoršie vydaného právneho predpisu. Zo širšieho hľadiska treba túto požiadavku chápať tak, že je neprípustné odňať nadobudnuté práva, resp. ich obmedziť *ex tunc*, t. j. do minulosti, pred účinnosťou nového zákona.¹² Táto požiadavka sa ako imanentná súčasť právnej istoty vzťahuje predovšetkým na základné práva a slobody, ktoré sú v zmysle čl. 12 ods. 1 Ústavy SR neodňateľné, nescudziteľné, nepremľateľné a nezrušiteľné. V kontexte s tým však nie je možná ani jednostranná zmena alebo zrušenie súkromnoprávnej zmluvy, čo vyplýva nielen z jej podstaty ako výsledku dohody zmluvných strán, ale i z podstaty uznávanej požiadavky zachovania riadne nadobudnutých práv.¹³ Konceptia ochrany nadobudnutých práv odráža právny princíp, že nové zákony nemajú zasahovať do už nadobudnutých práv. Podstatný na tejto koncepcii je práve zásah do už nadobudnutého, existujúceho práva, pričom nový právny predpis resp. právna norma nemôžu nadobudnuté práva späťne zrušiť, ani zhoršiť postavenie oprávneného subjektu. Zásah do nadobudnutých práv, na rozdiel od retroaktivity, počíta s predchádzajúcou právnou úpravou konkrétneho právneho vzťahu a predpokladá novú právnu úpravu, ktorá do predmetného nadobudnutého práva zasiahne negatívnym spôsobom.¹⁴

Na základe § 3b zákona č. 62/2020 bolo prenajímateľovi zakázané jednostranne ukončiť nájom z dôvodu omeškania nájomcu, ak dôvod omeškania vznikol v dôsledku okolností, ktoré majú pôvod v šírení nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19. Primárnym cieľom normy bolo poskytnutie pomoci nájomcom, ktorí sa v dôsledku pandémie objektívne mohli dostať do úplnej alebo čiastočnej platobnej neschopnosti, a teda neboli ekonomicky schopní zaplatiť nájomné. Sekundárne však toto opatrenie len zväčšuje rozsah ujmy na strane tých prenajímateľov, ktorým nielenže nebolo

⁸ FEKETE, I.: Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár, 3. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokódex 2017. s. 21.

⁹ Nález Ústavného súdu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 33/2000. Cit. In.: FEKETE, I.: Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár, 3. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokódex 2017. s. 20.

¹⁰ MASLEN, M. – MASÁROVÁ, L.: Princíp legitímnych očakávaní – integrálny prvok princípu právnej istoty v oblasti verejného práva. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Právny štát – medzi vedou a umením“, ako súčasť medzinárodného vedeckého kongresu Trnavské právnické dni, 20. – 21. septembra 2018. Trnava. Právnická fakulta TU v Trnave, 2018. Bratislava. Wolters Kluwer, 2018. s. 113.

¹¹ FEKETE, I.: Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár, 3. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokódex 2017. s. 26.

¹² SMOLEŇOVÁ, M.: Konceptie retroaktivity. COFOLA 2011: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2011. s. 2.

¹³ Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. PL. ÚS 16/1995

¹⁴ SMOLEŇOVÁ, M.: Konceptie retroaktivity. COFOLA 2011: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2011, s. 3.

zaplatené (splatné) nájomné, ale ani neboli oprávnení nájomný vzťah ukončiť s cieľom predmet nájomu prenechať za odplatu inému nájomcovi, prípadne využiť prenajímanú vec inak, hoci len pre svoju potrebu. Strata tejto možnosti pritom nie je zo strany štátu kompenzovaná. Navyiac, *stricto sensu*, takéto opatrenie môže pôsobiť kontraproduktívne a spôsobovať ujmu aj na strane nájomcu – nájomca, ktorý je v omeškani, síce bude oprávnený aj naďalej užívať predmet nájomu, no splatnosť nájomného sa to nijako nedotkne, čiže fakticky len dôjde k oddialeniu zaplata, čo spôsobí rast dlžnej pohľadávky (nájomného a úhrad za plnenia poskytované s nájomom) vrátane jej príslušenstva (poplatku z omeškania). Ak teda budeme vychádzať z tézy objektívne platobne neschopného nájomcu (t.j. subjektu „chráneného“ daným opatrením), po uplynutí určenej doby bolo nájom nožné jednostranne ukončiť, len s tým rozdielom, že ak by bol nájom ukončený skôr podľa „pôvodných“ pravidiel resp. bez „covidového“ pravidla, nedošlo by k nárastu dlžnej sumy.

Na základe § 6 zákona č. 62/2020 bolo do 31. mája 2020 záložnému veriteľovi zakázané vykonať záložné právo, hoci subjektívne právo vykonať záložné právo vzniklo (rozumej k omeškaniu dlžníka došlo) ešte pred účinnosťou zákona, čo inak ako pohyb „za hranou“ zásady legitímnych očakávaní a zákazu retroaktivity označiť nemožno. Záložný veriteľ rozumne nemohol predpokladať, že (i) štát vykoná takýto zásah do jeho individuálneho subjektívneho práva (čo rozporné so zásadou legitímneho očakávania), (ii) obmedzí ho pri výkone jeho subjektívneho práva (čo rozporné so zásadou legálne nadobudnutých práv), (iii) poskytne ochranu záložcovi/dlžníkovi (čo je rozporné so zásadou právnej rovnosti). Odklad výkonu záložného práva najmenej o tri mesiace pritom takmer istotne spôsobil na strane záložného veriteľa, napr. už len z dôvodu zákonných úrokov z omeškania, nársť hodnoty pohľadávky. Isteže, bolo by možné namietat, že záložný veriteľ uspokojí túto navýšenú časť pohľadávky z predmetu záložného práva, no čo v prípade, že hodnota zálohu nebude dostatočná? A naopak, ak aj bude dostatočná, nemôže to byť vnímané zo strany záložcu ako ujma, ktoré mu bola spôsobená, keďže po 1. júli 2020 bude musieť trpieť výkon záložného práva vo väčšom rozsahu, ako by tomu bolo napr. 1. marca 2020?

Z predchádzajúceho výkladu je možné vysloviť záver, že covidová legislatíva môže v niektorých prípadoch retroaktívne pôsobiť na hodnoty zmluvnej slobody, právnej istoty a predvídateľnosti práva, a je zásahom do legitímnych očakávaní oboch strán (covidovou legislatívou dotknutých) právnych vzťahov.

K ústavnoprávnej udržateľnosti retroaktivity sa vo svojej judikatúre opakovane vyjadril Ústavný súd SR, ktorý zdôraznil, že v ústavnom poriadku Slovenskej republiky sa uplatňuje zásada *lex retro non agit*, čiže zákon nemá spätnú účinnosť¹⁵ resp. „podľa súčasnej platnej právnej normy zásadne nie je možné posudzovať úkony, iné právne skutočnosti alebo právne vzťahy, ktoré sa stali alebo vznikli pred účinnosťou tejto právnej normy“.¹⁶ Na základe uvedeného ústavný súd zovšeobecnil zásadu, podľa ktorej ten, „kto konal, resp. postupoval na základe dôvery v platný a účinný právny predpis (jeho normy), nemôže byť vo svojej dôvere k nemu sklamaný spätným pôsobením právneho predpisu alebo niektorého jeho ustanovenia“.¹⁷

Záverom tejto časti možno vysloviť záver, že hoci sa v tomto prípade zrejme jedná o tzv. nepravú retroaktívnu, ktorú ústavný systém Slovenskej republiky pripúšťa, v kombinácii s ostatnými atakmi na iné základné hodnoty súkromného práva to vzbudzuje pochybnosti o legitimitate týchto mocenských zásahov.

4 OCHRANA VEREJNÉHO ZDRAVIA Z POHĽADU TESTU PROPORCIONALITY

Pri kolízii viacerých práv je potrebné vykonať tzv. test proporcionality, ktorý je štandardne založený na troch krokoch: Prvým krokom (A) je test dostatočne dôležitého (legitímneho) cieľa, teda (i) test vhodnosti, t. j. či zásah smeruje k cieľu, ktorý je dostatočne dôležitý na ospravedlnenie zásahu, a (ii) test racionálnej väzby medzi zásahom a cieľom zásahu, t. j. či daným prostriedkom (napr. obmedzením práva na súkromie) možno dosiahnuť akceptovateľný cieľ (ochranu verejnosti pred šírením pandémie alebo šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby). Druhým krokom (B) je test nevyhnutnosti (test potrebnosti použitia daného prostriedku/zásahu), teda či nebolo možné použiť šetrnejší zásah. Napokon tretím krokom (C) je test proporcionality v užšom slova zmysle, ktorý zahŕňa jednak (C1) test zachovania maxima z oboch základných práv a jednak (C2) takzvanú Alexyho

¹⁵ Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 238/04.

¹⁶ Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. PL. ÚS 1/04.

¹⁷ Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. PL. ÚS 36/95.

vážiacu formulu. Vážiaca formula pracuje s trojstupňovou stupnicou hodnôt: „nízka“, „stredná“ a „podstatná“. Intenzita zásahu do jedného základného práva sa dáva do pomeru s mierou uspokojiteľnosti druhého práva v kolízii, pričom intenzita zásahu a miera uspokojenia nadobúdajú jednu z hodnôt „nízka“, „stredná“ a „podstatná“.¹⁸ Na to, aby norma (zákon) prešla testom proporcionality, musí kumulatívne prejsť všetkými tromi krokmi. Ak neprejde hoci len jedným z uvedených čiastkových testov, norma respektíve jej časť sa dostáva do rozporu s ústavou.

Pokiaľ ide o prvý krok testu proporcionality, bude potrebné sa zaoberať, či jednotlivé opatrenia sledujú legitímny cieľ (verejný záujem), ktorý je dostatočne dôležitý na ospravedlnenie zásahu do práva na súkromie. Je možné predpokladať, že v tejto časti bude test úspešný, keďže ochrana verejnosti pred pandémiou nebezpečnej a nákazlivej choroby nepochybne je predmetom verejného záujmu najvyššieho stupňa.

Nie je však zrejmé, či uvedenými covidovými opatreniami možno stanovený cieľ aj objektívne dosiahnuť resp. či môžu byť nápomocné pri dosahovaní stanoveného cieľa. To bude vecou skutočne veľmi dôkladného právneho rozboru a následného presvedčivého odôvodnenia zo strany orgánov ochrany ústavnosti.

Druhým krokom je test nevyhnutnosti. Mieru efektivity jednotlivých covidových opatrení nemožno úplne presne určiť, a preto otázka potrebnosti či nevyhnutnosti ostáva do istej miery otvorená.

Vyhodnotenie tretieho kroku bude zrejme najnáročnejšie. V ostatnej histórii moderných právnych štátov západného typu zrejme neexistuje príklad inej (lokálnej či globálnej) udalosti, ktorá by si vyžiadala taký masívny (mocenský) legislatívny zásah do práv a právnych vzťahov jednotlivca a o ich opodstatnenosti a primeranosti sa vedú a budú viesť búrlivé laické aj odborné diskusie. Nemožno však nevidieť, že pandémia choroby COVID-19 je mimoriadne neštandardným problémom, ktorý sa zväčša nedá riešiť obvyklými prostriedkami. V rámci pozitívneho záväzku štátu¹⁹ chrániť život a zdravie obyvateľstva²⁰ má štát pomerne veľký priestor na určovanie vhodných nástrojov na dosahovanie tohto legitímneho cieľa, obzvlášť ak ide o krízovú situáciu, a preto je dôvodné predpokladať, že orgány súdnej moci pri prejednávaní sporov prameniacich z covidovej legislatívy podporia mocenské zložky štátu pri dosahovaní uvedeného cieľa.

5 ZÁVER

Z legislatívnej reakcie štátu na negatívne ekonomické následky pandémie choroby COVID-19 sa javí, že hodnotový systém súkromného práva môže predstavovať prekážku pri presadzovaní jednotlivých podporných opatrení štátnej pomoci. Za ešte znepokojujúcejšie však možno považovať to, že pandémia choroby COVID-19 zastihla štát nepripravený a ten, v snahe odvrátiť ekonomický kolaps priemyslu a určitej skupiny obyvateľstva, bol ochotný a pripravený intervenovať spôsobom, ktorý narúša zásady rovnosti, právnej istoty, legitímnych očakávaní a nezasahovania do nadobudnutých práv.

Je potrebné kategoricky odmietnuť všetky (a akékoľvek) pokusy o zmenu hodnotových základov systému súkromného práva a právneho poriadku ako celku. Mám za to, že pomoc zo strany štátu v čase krízy nesmie spočívať v zásahoch do súkromnoprávných záležitostí iných, nesmie spočívať v zmene práv a povinností v rámci existujúcich súkromnoprávných vzťahov, ale má spočívať v presadzovaní iných mocenských nástrojov, ktoré sú pre štát typické a ktorými reálne disponuje – typicky ekonomickou pomocou napr. vo forme zníženého daňového zaťaženia, oddialenia splatnosti verejných platieb či správne nastaveného systému dotácií.

Riziko toho, čo sa stalo, nespočíva ani tak v ústavnoprávnej konformite štátnej reakcie na túto konkrétnu krízu, ako skôr vo vzniku nebezpečného precedensu z pohľadu ústavnej tradície a právnej kultúry smerom do budúcnosti. Vytvára pre štát priestor, aby s odôvodnením presadzovania

¹⁸ porov. Alexy, R. Balancing, constitutional review, and representation, I.CON, Volume 3, Number 4, 2005. s 572 a nasl., zvlášť s. 575; KOSAR, D. Kolize základných práv v judikatúre Ústavného súdu ČR. Jurisprudence 1/2008, s. 3 a nasl.. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 10/2013.

¹⁹ KORN, F.: Pozitívny záväzok Slovenskej republiky vo vzťahu k základným právam a slobodám a čl. 51 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA 4. 2018. s. 185.

²⁰ Pozri napr. Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. PL. ÚS 10/2013.

verejného blaha mocensky nanovo zmenil, upravil, doplnil vzťahy medzi inými osobami. Aká je garancia toho, že štát v prípade potreby (napr. štát či štátny orgán sa bude nachádzať v pozícii obligačného dlžníka) nezasiahne aj vo svoj vlastný prospech (odpustí dlh, oddiali splatnosť pohľadávky, a pod.) s odôvodnením, že v post-covidovej dobe je takéto opatrenie potrebné s cieľom napr. odvrátiť rozvrat verejných financií?

Použitá literatúra:

BÁRTKOVÁ, A. – PAVLÍK, J.: Vliv koronaviru na smluvní vztahy se zvláštním zaměřením na nájem a přepravu. Právní rozhledy 12/2020.

DULAK, A.: Rekodifikácia súkromného práva na Slovensku – stav a ciele. Reforma súkromného práva na Slovensku a v Čechách. Zborník príspevkov z konferencie Československé právnické dni Detašované pracovisko Justičnej akadémie Slovenskej republiky v Omšeni. 29.-30. máj 2013.

FEKETE, I.: Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár, 3. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokódex 2017.

KORN, F.: Pozitívny záväzok Slovenskej republiky vo vzťahu k základným právam a slobodám a čl. 51 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA 4. 2018.

KOSAŘ, D.: Kolize základních práv v judikatuře Ústavního soudu ČR. Jurisprudence 1/2008.

MASLEN, M., MASÁROVÁ, L.: Princíp legitímnych očakávaní – integrálny prvok princípu právnej istoty v oblasti verejného práva. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Právny štát – medzi vedou a umením“, ako súčasť medzinárodného vedeckého kongresu Trnavské právnické dni, 20. – 21. septembra 2018. Trnava. 2018.

SIVÁK, J.: Mohou zákony reagující na pandemii nemoci COVID-19 zasáhnout do soukromoprávních vztahů? Právní rozhledy 10/2020.

SMOLEŇOVÁ, M.: Koncepce retroaktivity. COFOLA 2011: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2011.

ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník. Komentár. C. H. Beck: Praha, 2015.

ŠVESTKA, J. IN: ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M.: Občianský zákoník. Komentář. 9. vyd., Praha: C. H. Beck, 2004.

Kontaktné údaje:

JUDr. Martin Krížan, PhD.

martin.krizan@flaw.uniba.sk

Katedra občianskeho práva

Právnická fakulta Univerzity Komenského

Šafárikovo nám. 6

811 06 Bratislava

Slovenská republika

QUO VADIS NEMO PLUS IURIS?

Vladimír Sedliak

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The paper deals with analysis of recent decisions of The Constitutional Court of the Slovak Republic in matters of the possibility of acquiring ownership of real estate from the non-owner and their comparison with older decisions. The latest decisions rose up scientific discussion to which the paper aim to contribute.

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá analýzou recentných rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky v otázke možnosti nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka a ich komparáciou so staršími rozhodnutiami. Recentné rozhodnutia rozprúdili podnetnú odbornú diskusiu, ku ktorej sa príspevok snaží prispieť.

Key words: acquisition in good faith, The Constitutional Court of the Slovak Republic, *nemo plus iuris*

Kľúčové slová: dobromyseľné nadobudnutie, Ústavný súd Slovenskej republiky, *nemo plus iuris*

1 ÚVOD

Nadobúdanie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka je stále „živou“ témou v oblasti rozhodovania predovšetkým Ústavného súdu Slovenskej republiky. Začiatkom roka 2021 ústavný súd vydal hneď tri rozhodnutia¹ týkajúce sa tejto problematiky. Na rozhodnutia rýchlo reagovala aj odborná verejnosť, ktorá vybrané rozhodnutia glosovala.² Glosátori uvádzajú, že ústavný súd sa v najnovších rozhodnutiach odklonil od doterajšej judikatúry ústavného súdu, reprezentovanej najmä rozhodnutiami so sp. zn. I. ÚS 549/2015, sp. zn. I. ÚS 151/2016 a sp. zn. I. ÚS 460/2017 (ďalej spolu ako „rozhodné nálezy“) a reviduje svoje názory v otázke poskytovania ochrany dobromyseľnému nadobúdateľovi pred pôvodným vlastníkom. Na túto judikatúru pritom už začínal reflektovať aj Najvyšší súd SR³, ktorý rozhodoval v súlade s právnym názorom ústavného súdu. Treba dodať, že rozhodovacia prax Najvyššieho súdu SR k otázke nadobudnutia nehnuteľnosti od nevlastníka nie je ustálená. Rozhodnutia neunikli ani našej pozornosti, a preto v nasledovnom príspevku jednotlivé rozhodnutia analyzujeme a prinášame vlastný pohľad na ich interpretáciu. Naším cieľom je analyzovať, kam sa téma nadobudnutia vlastníckeho práva od nevlastníka v rozhodovacej praxi Ústavného súdu SR uberá a či naozaj dochádza k výraznému odklonu (resp. revidovaniu právnych názorov) oproti rozhodnutiam ústavného súdu publikovaných v rokoch 2016 až 2020.

V analyzovaných rozhodnutiach ústavného súdu z roku 2021 je už na prvý pohľad zrejme odlišná argumentácia. To nepochybne súvisí aj s tým, že v predmetných konaniach rozhodoval senát v tom istom zložení, avšak v odlišnom, ako tomu bolo pri rozhodnutiach I. ÚS 549/2015, I. ÚS 151/2016 a I. ÚS 460/2017. Došlo zmenou senátu aj k ďalšiemu judikatórnemu posunu, resp.

¹ Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 510/2016, nález Ústavného súdu SR, sp. zn. IV. ÚS 65/2019, uznesenie Ústavného súdu SR, sp. zn. IV. ÚS 59/2021.

² Pozri: CSACH, K. GEŠKOVÁ, K.: Nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 510/2016 z 19.1.2021 (nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka) In: *Súkromné právo*, 2021. Roč. VII, č. 1/2021. Dostupné na [online]: <<https://www.legalis.sk/sk/casopis/sukromne-pravo/nalez-ustavneho-sudu-sr-sp-zn-i-us-510-2016-z-19-1-2021-nadobudnutie-vlastnickeho-prava-k-nehnutelnosti-od-nevlastnika.m-2351.html>>. [cit. 18.5.2021]. SEDLAČKO, F.: Ako ďalej s *nemo plus iuris* (...)? In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 2021. Roč. XXVII, č. 3/2021, s. 6 – 8.

³ Porovnaj napr. rozsudky Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 4Cdo/95/2019 z 29.4.2020, sp. zn. 4Cdo/142/2019 z 25.9.2020, sp. zn. 2 Cdo/231/2017 z 31.7.2018.

návratu? Odpoveď na túto otázku sa snažíme nájsť prostredníctvom komparácie recentných rozhodnutí ústavného súdu s rozhodnými nálezmi.

2 ODMIETNUTIE SŤAŽNOSTI DOBROMYSEĽNÉHO NADOBÚDATEĽA UZNESENÍM ÚSTAVNÉHO SÚDU SR SO SP. ZN. IV. ÚS 59/2021

Prvým z analyzovaných rozhodnutí je uznesenie Ústavného súdu SR so sp. zn. IV. ÚS 59/2021 z 9. februára 2021. Ústavný súd sťažnosť odmietol už pri predbežnom prerokovaní podľa § 56 ods. 2 písm. c) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o ústavnom súde“), z dôvodu, že ústavná sťažnosť nespĺňa zákonom predpísanú náležitosť odôvodnenia podľa § 43 ods. 1 Zákona o ústavnom súde a osobitnú náležitosť ústavnej sťažnosti ustanovenú v § 123 ods. 1 písm. d) Zákona o ústavnom súde (t. j. absencia konkrétnych skutkových a právnych dôvodov, pre ktoré malo podľa sťažovateľa dôjsť k porušeniu jeho základných práv a slobôd).

Sťažovateľ sa vo svojej sťažnosti domáhal určenia porušenia práva na spravodlivý proces krajským súdom z totožných dôvodov, aké uviedol aj v dovolaní, v ktorom nebol úspešný. Ústavný súd vytkol sťažovateľovi, že jasne neuvádza z akých dôvodov (najmä ich skutkovým determinovaním) má preskúmať rozsudok krajského súdu. Sťažovateľ vystupoval v spore pred všeobecnými súdmi v procesnom postavení žalovaného, ktorý bol zapísaný ako vlastník sporných nehnuteľností. Žalovaný nehnuteľnosti nadobudol na základe kúpnej zmluvy od osoby, ktorá predtým bola v postavení veriteľa voči žalobcovi. Medzi žalobcom ako dlžníkom a veriteľom boli sporné nehnuteľnosti predmetom zabezpečovacieho prevodu práva. V zmluve bolo dojednané, že ak nesplätí svoj dlh žalobca včas, veriteľ sa môže uspokojiť tak, že nadobudne vlastnícke právo bez obmedzení k nehnuteľnostiam, ktoré boli predmetom zábezpeky. Keďže žalobca neuhradil svoj dlh včas, veriteľ sa stal vlastníkom nehnuteľností, ktoré neskôr predal sťažovateľovi. Všeobecné súdy zmluvu o zabezpečovacom prevode práva vyhodnotili ako absolútne neplatnú⁴ a na základe toho konštatovali, že v súlade so zásadou *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet* (skrátene ako „*nemo plus iuris*“) nemohlo prejsť vlastnícke právo na dobromyseľného nadobúdateľa.

Napriek odmietnutiu sťažnosti, ústavný súd zaujal stanovisko aj k vecným námietkam sťažnosti, keďže spor sa týkal konfliktu medzi pôvodným vlastníkom nehnuteľností a dobromyseľným nadobúdateľom nehnuteľností od nevlastníka.⁵ Túto „nadprácu“ ústavného súdu hodnotíme pozitívne aj z dôvodu, že k otázke prelomenia zásady *nemo plus iuris* v prospech ochrany vlastníckeho práva dobromyseľného nadobúdateľa stále v odbornej verejnosti ani praxi nepanuje zhoda, a preto akékoľvek zrozumiteľné a logicky zdôvodnené názory môžu priniesť do riešenia tejto otázky viac svetla a zrozumiteľnosti pre širšiu odbornú verejnosť, ale aj aplikačnú prax.

Ústavný súd, s ohľadom na vyššie uvedené, v závere rozhodnutia konštatoval, že aj v prípade meritórneho prieskumu by musel ústavný sťažnosť ako zjavne neopodstatnenú odmietnuť.

Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľ namieta nesprávne posúdenie otázky možnosti prelomenia zásady *nemo plus iuris*, pričom v odvolacom konaní poukázal na nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 549/2015. Poukázal najmä na to, že krajský súd nevyhodnotil nedbalosť žalobkyne a že sa s nálezom ústavného súdu nestotožnil a odklonil sa od neho.

Ústavný súd k týmto námietkam zaujal názor v bodoch 24. až 25. rozhodnutia. Z odôvodnenie rozhodnutia ústavného súdu nie je zrejmé, z akého dôvodu argumenty sťažovateľa považuje za rozporné s ustálenou rozhodovacou praxou všeobecných súdov. V bodoch 24.1. až 24.3. nevylučuje možnosť prelomiť zásadu *nemo plus iuris* v prospech dobromyseľného nadobúdateľa aj s odkazom na rozhodné nálezy ústavného súdu. Zdôrazňuje ale **mimoriadnu výnimčnosť** takého prelomenia. V bode 24.4. konštatuje, že dobromyseľný nadobúdateľ mohol legitímne očakávať len to, že mu bude súdna ochrana poskytnutá len ako dobromyseľnému držiteľovi, keďže platná právna úprava v čase podania žaloby vylučovala možnosť nadobudnutia plnohodnotného vlastníckeho práva na základe absolútne neplatného právneho úkonu, okrem výnimiek, medzi ktoré nezaraďuje

⁴ Išlo o dojednanie tzv. prepadného zálohu, ktorý zakladal absolútnu neplatnosť takejto zmluvy.

⁵ Za pôvodného vlastníka pre účely príspevku označujeme osobu, ktorá bola zapísaná na liste vlastníctva ako posledná pred zmenou zápisu v katastri nehnuteľností na základe absolútne neplatného právneho úkonu.

nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti na základe dobrej viery v zápis v katastri nehnuteľností. V tomto bode zároveň uvádza, že nadobnúť nehnuteľnosť od nevlastníka je možné prostredníctvom dobrovoľnej dražby. Táto otázka pritom nie je v právnej teórii⁶ ani praxi⁷ jednotne riešená, a v tejto otázke je zatiaľ judikatórne neprekonaný názor Najvyššieho súdu SR publikovaný v rozhodnutí s označením R 61/2014⁸, ktorý takúto možnosť neprípúšťa. Na to ústavný súd nadväzuje v bode 25., že za stavu *de lege lata*, ak zákon neustanoví inak, nikto nemôže previesť iného vlastnícke právo, ktorým sám nemôže disponovať. Tieto dve po sebe nasledujúce tvrdenia ústavného súdu si vzájomne odporujú. Keďže ústavný súd výslovne v odôvodnení zmieňuje aj možnosť nadobudnutia nehnuteľnosti od nevlastníka prostredníctvom dobrovoľnej dražby, napriek tomu, že táto otázka je v právnej praxi aj teórii sporná a zároveň ani nevylučuje možnosť nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka na základe dobrej viery v zápis v katastri nehnuteľností. Na základe toho, máme za to, že nie je možné konštatovať, že by sa ústavný súd odklonil od svojich doterajších filozoficko-právnych východísk, ale naopak explicitne uvádza aj ďalšiu z možností, ktorá v rozhodných nálezhoch riešená nebola.

Z rozhodnutia sa môže zdať, že si body 24.1.⁹ až 24.3.¹⁰ odporujú s bodmi 24.4. a 25. (a body 24.4. a 25. zároveň navzájom) a skutočne sa môže javiť že ústavný súd reviduje svoju pôvodne široko uplatňujúcu ochranu práv nadobudnutých v dobrej viere, a len z hľadiska formálneho zachovania judikatórneho vývinu, ktorý sa priklonil k možnosti prelomenia zásady *nemo plus iuris* ju explicitne nevylučuje.

Preto sme sa rozhodli, že rozhodnutie krajského súdu v danej veci podrobíme analýze a porovnáme s rozhodnými nálezmi. Porovnáme jednak skutkový stav a právnu stránku veci. Zároveň preskúmate, či sa krajský súd zaoberal predpokladmi dobromyseľného nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka, tak ako to predpokladá doterajšia súdna prax ústavného súdu.¹¹ Ak nájdeme analógiu posudzovaného prípadu s prípadmi posudzovanými v rozhodných nálezoch, bez relevantných odlišností zakladajúcich možnosť iného posúdenia veci, potom možno konštatovať, že naozaj došlo k odklonu (resp. návratu) rozhodovacej praxe ústavného súdu a k výraznej reštrikcii poskytovaniu ochrany dobromyseľnému nadobúdateľovi.

⁶ Porovnaj: VALOVÁ, K., a kol.: Zákon o dobrovoľných dražbách. Komentár. C. H. Beck: Bratislava, 2010. MACHYNIÁK, M.: Nadobúdanie vlastníckeho práva a iných práv na dobrovoľnej dražbe. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, roč. 2005, č. 11., Pozri napr.: FEČÍK, M.: § 132 [Spôsoby nadobúdania vlastníctva]. In: ŠTEVČEK, M. a kol.: *Občiansky zákonník I. 2. vydanie*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 951. SUDZINA, M.: Výnimky zo zásady *nemo plus iuris* so zameraním sa na nadobudnutie nehnuteľnosti od nevlastníka v slovenskom právnom poriadku. In: *Ius et Administratio*, 2013, č. 1/2013 s. 82-92.

⁷ Porovnaj: R 61/2014, Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 6Cdo/60/2017.

⁸ Bližšie pozri kapitolu „Subjektívna záväznosť rozhodnutí a ochrana tretích osôb“.

⁹ „[...] Podľa názorov vyslovených v nich [I. ÚS 549/2015, I. ÚS 151/2016, I. ÚS 460/2017] musí byť podstatným dôvodom na eventuality odklon od striktného uplatňovania zásady „*nemo plus iuris*“ **výnimočnosť okolností, ktoré založia dobromyseľnosť nadobúdateľa s následkom jej prevahy nad ochranou pôvodného vlastníka.**“

¹⁰ „[...] ústavný súd úplne nezavrhuje **mimoriadne výnimočnú možnosť poskytnutia ochrany práv dobromyseľným nadobúdateľom, prioritne však k tejto otázke pristupuje zdržanlivo.**“

¹¹ Všeobecné súdy pri (ne)priznaní ochrany vlastníckemu právu dobromyseľného nadobúdateľa by mali posúdiť najmä tieto okolnosti:

- a) dobrú vieru nadobúdateľa,
- b) všeobecné súvislosti kolízie základných práv (ochrana vlastníckeho práva pôvodného vlastníka vs. ochrana vlastníckeho práva dobromyseľného nadobúdateľa),
- c) individuálne okolnosti a súvislosti konkrétneho rozhodovaného prípadu,
- d) súlad s princípom všeobecnej spravodlivosti.

Pri stanovení okolností, ktoré majú súdy vyhodnotiť vychádzame z príspevku SEDLIÁK, V.: Predpoklady dobromyseľného nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka z pohľadu súdnej praxe. In: *Historia et theoria iuris*, 2020, roč. 12, č. 3, s. 155 – 162.

3 IGNOROVANIE NÁLEZU ÚSTAVNÉHO SÚDU VŠEOBECNÝMI SÚDMI?

Sťažovateľ napadol odvolaním rozhodnutie súdu prvej inštancie, tak isto ako v ústavnej sťažnosti z dôvodu, že súd prvej inštancie nesprávne posúdil predbežnú otázku platnosti zmluvy o zabezpečovanom prevode práva a tiež nesprávne posúdil otázku prípadnej možnosti prelomenia zásady *nemo plus iuris*. V podstate sťažovateľ namietal, že žalobca bol dlhú dobu nečinný napriek tomu, že mal vedomosť, že nie je ako vlastníik zapísaný. Ďalej poukázal na to, že sťažovateľ svojou činnosťou prispel k zhodnoteniu nehnuteľnosti z pôvodných 30.000,- € na 125.000,- €, pričom odkázal na nález Ústavného súdu ČR, sp. zn. II. ÚS 165/11 s tým, že sa týka skutkovo obdobnej veci. Odvolanie doplnil podaním, v ktorom poukázal na nález Ústavného súdu SR so sp. zn. I. ÚS 549/2015, na základe ktorého požadoval poskytnutie ochrany dobromyseľnému nadobúdateľovi. Sťažovateľ taktiež poukázal na nespravodlivosť, keďže v prípade jeho neúspechu v spore, príde jednak o nehnuteľnosť, v ktorej žije a taktiež aj o peniaze použité na kúpu nehnuteľnosti a investované do nehnuteľnosti.

Krajský súd v rozsudku¹² uviedol, že v našom právnom poriadku platí princíp záväznosti nálezov¹³ ústavného súdu pre všeobecné súdy. V bode 12 rozsudku sa explicitne vyjadril k znalosti a zohľadneniu nálezu so sp. zn. I. ÚS 549/2015 nasledovne: „[...] pri rozhodovaní obdobných vecí zo strany všeobecných súdov aj v zmysle tohto nálezu je potrebné, aby všeobecné súdy zohľadňovali špecifické okolnosti a individuálne súvislosti každého konkrétneho prípadu tak, aby bolo dosiahnuté spravodlivé vyriešenie veci, t. j. také, aby úzkostlivé lipnutie na litere zákona v prospech jednej procesnej strany nespôsobovalo nespravodlivosti druhej procesnej strany. Je to zrejmé z výrokovej vety nálezu Ústavného súdu SR. Pokiaľ však nemožno zachovať maximum z oboch zákonných práv treba prihliadnuť na princíp všeobecnej spravodlivosti, keď je nutné zvažovať všeobecné súvislosti tohto typu kolízie základných práv, ako aj individuálne okolnosti konkrétneho rozhodovaného prípadu.“

Za individuálne okolnosti daného prípadu, ktoré bolo treba zohľadniť krajský súd považoval:

- veriteľ žalobcu vedel o tom, že dojednanie o prepadnom zálohu je neplatné,
- poskytnutú pôžičku s úrokovou sadzbou 6 % mesačne je potrebné považovať za úžernícku,
- prepadný záloh veriteľ predal za približne štvornásobok výšky pôžičky,
- sťažovateľ bol dobromyseľný nadobúdateľ, ale neopatrný kupujúci, keďže si dostatočne nepreveril okolnosti nadobudnutia nehnuteľnosti veriteľom.

Zároveň sa krajský súd vyjadril aj k tomu, voči komu všetkému má sťažovateľ nároky po vrátení (resp. vydaní) nehnuteľnosti žalobcovi a aké skutočnosti majú vplyv na výšku nárokov.

Z uvedeného rozhodnutia Krajského súdu v Prešove, je možné konštatovať, že zohľadnil právne názory ústavného súdu vyjadrené v náleze sp. zn. I. ÚS 549/2015 a v súlade s judikovanými názormi sa vysporiadal s dobrou vierou nadobúdateľa, ktorá je podmienkou *sine qua non*, nie však dostatočnou podmienkou pre priznanie ochrany vlastníckemu právu dobromyseľného nadobúdateľa. Na základe prezentovaných individuálnych okolností daného prípadu mal však za to, že je potrebné priznať ochranu vlastníckemu právu pôvodnému vlastníkovi, čo neodporuje záverom vyjadreným v rozhodných nálezochoch.

Z odôvodnenia rozhodnutia sa zdá, že individuálne okolnosti prípadu posúdil odlišne, ako uvádza judikatúra Ústavného súdu ČR a Ústavného súdu SR.¹⁴ Ústavný súd SR tak v náleze so sp. zn. IV. ÚS 59/2021 rozhodol správne, keďže krajský súd rozhodol v súlade s judikatúrou ústavného súdu. Je to aj v súlade s naším názorom vyjadreným v publikovanom príspevku: „Ústavný súd vo väčšine prípadov zrušuje rozhodnutia všeobecných súdov, v takýchto sporoch, z dôvodu, že súdy sa nezaoberali dobrou vierou nadobúdateľa. Ak by sa súdy pri rozhodovaní nezaoberali podrobne aj inými predpokladmi uvedenými v predchádzajúcej kapitole, ako len dobrou vierou, tak takéto rozhodnutie by bolo podľa nášho názoru arbitrárne a nepreskúmateľné. A contrario, ak by súd

¹² Rozsudok Krajského súdu v Prešove, sp. zn. 18Co/27/2016 z 26.4.2017.

¹³ Porovnaj nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 343/2010.

¹⁴ Porovnaj napr.: nález Ústavného súdu ČR, sp. zn. I. ÚS 2219/12, nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 549/2015 a sp. zn. I. ÚS 151/2016. Ústavnými súdmi navrhované posudzovanie individuálnych okolností podľa predmetných nálezov možno klasifikovať ako *orbiter dictum*, t. j. bez právnej záväznosti.

v rozhodnutí priznal ochranu vlastníckemu právu pôvodného vlastníka a v odôvodnení, by vyhodnotil všetky ďalšie predpoklady, takéto rozhodnutie by ústavný súd nemal zrušiť, pretože ústavnému súdu neprislúcha hodnotiť správnosť právneho posúdenia veci všeobecným súdom, ak sú jeho závery dostatočne odôvodnené, nie sú arbitrárne alebo svojvoľné s priamym dopadom na niektoré zo základných práv a slobôd.¹⁵ Na základe tohto rozhodnutia nemôžeme konštatovať, že by došlo k odkloneniu sa od právnych názorov vyjadrených v rozhodných nálezoch Ústavného súdu SR.

4 ANALÝZA NÁLEZU ÚSTAVNÉHO SÚDU SR SO SP. ZN. I. ÚS 510/2016

Ďalším z analyzovaných rozhodnutí je nález Ústavného súdu SR so sp. zn. I. ÚS 510/2016 z 19. januára 2021, v ktorom ústavný súd nevyhovel ústavnej sťažnosti. Opäť veriteľ pôvodných vlastníkov (žalobcov) nadobudol nehnuteľnosti na základe zmluvy o zabezpečovacom prevode vlastníckeho práva, ktorá zabezpečovala záväzok zo zmluvy o úvere a následne ich previedol na ďalšiu osobu, ktorá kúpnu zmluvou previedla nehnuteľnosti na sťažovateľov. Všeobecné súdy rozhodli, že prevody vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam boli na základe oboch zmlúv neplatné.

Podľa názoru sťažovateľov sa všeobecné súdy nezaoberali námietkou, že v čase nadobudnutia sporných nehnuteľností boli dobromyseľní. Ďalej poukazovali na rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 4 Cdo/274/2006 a nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 549/2015, z čoho vyvodzovali **nutnosť** uprednostniť ochranu práv nadobudnutých dobromyseľne.

Nutnosť za každých okolností uprednostniť ochranu práv nadobudnutých dobromyseľne pred ochranou práv pôvodných vlastníkov však zo žiadneho rozhodnutia ústavného súdu ani najvyššieho súdu nevyplýva.

Ústavnú sťažnosť súd prijal na ďalšie konanie a zároveň 17. augusta 2016 rozhodol, že odkladá vykonateľnosť súdneho rozhodnutia do právoplatného rozhodnutia o ústavnej sťažnosti. Odklad vykonateľnosti rozhodnutia krajského súdu, ktorým sa rozhodlo o určovacej žalobe je z hľadiska právnej teórie sporný. Určovacie rozsudky nemajú vlastnosť vykonateľnosti a nie sú exekučným titulom.¹⁶ Preto ústavný súd nemal odložiť „akú“ vykonateľnosť rozsudku v tomto prípade. Ústavný súd rozhodoval podľa vtedy účinného § 52 ods. 2 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov (ďalej len skrátene „zákon č. 38/1993“), toto ustanovenie, však neustanovovalo možnosť odložiť právoplatnosť rozhodnutia. Ako negatívum vnímame, že zákonodarca opomenul možnosť, aby ústavný súd mohol odložiť právoplatnosť, aj v Zákone o ústavnom súde, ktorý deroguje zákon č. 38/1993. Je to prekvapujúce aj s ohľadom na to, že zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej len ako „CSP“) v ust. § 444 explicitne vyjadruje možnosť pri rozhodnutiach, ktoré neukladajú povinnosť plniť, možnosť odložiť právoplatnosť. Obdobnú možnosť mal, podľa nášho názoru, zákonodarca zaviesť aj v novom Zákone o ústavnom súde. Rovnako aj komentár k Zákonom o ústavnom súde uvádza, ako podmienku pre možnosť odložiť vykonateľnosť rozhodnutia, že musí ísť o rozhodnutie, ktoré je spôsobilým exekučným titulom.¹⁷ Na základe uvedeného je otázne, či zákonodarca úmyselne opomenul možnosť ústavnému súdu odložiť právoplatnosť rozhodnutí z titulu, že na tom nie záujem, alebo právnú úpravu neprecizoval dôsledne.

Relevantné okolnosti prejednávaneho prípadu:

- a) Žalobcovia poskytli nehnuteľnosť prostredníctvom zabezpečovacieho prevodu práva za účelom získania pôžičky (čerpania úveru), a získané peniaze požičali ďalej za, pre nich, výhodnejších podmienok s vidinou zisku (t. j. museli alebo mali si byť vedomý rizikovosti takéhoto konania – *pozn. autora*).
- b) Ku dňu podania sťažnosti vlastnícke právo svedčí žalobcom, no sťažovatelia si už nemajú voči komu uplatňovať svoje nároky z bezdôvodného obohatenia z dôvodu, že došlo k zániku obchodnej spoločnosti, od ktorej vlastnícke právo nadobudli.

¹⁵ SEDLIAK, V.: Predpoklady dobromyseľného nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka z pohľadu súdnej praxe. In: *Historia et theoria iuris*, 2020, roč. 12, č. 3, s. 155 – 162.

¹⁶ TOMAŠOVIČ, M.: § 137 [Obsah žaloby] In: ŠTEVČEK, M. a kol.: *Civilný sporový poriadok*. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 499.

¹⁷ Pozri: BABJÁK, M.: § 131 [Zánik a zrušenie odkladu vykonateľnosti a dočasného opatrenia]. In: Macejková a kol.: *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky*. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2020, s. 982.

c) Pôvodní vlastníci už po siedmich mesiacoch od straty svojho vlastníckeho práva podali na súde žalobu.

Ad a) Ústavný súd na tento argument reagoval, že platná právna úprava neposudzuje diferentne následky absolútne neplatného právneho úkonu podľa pohnútky (motívu).¹⁸

Ad b) Ústavný súd neopomenul ani tento argument, a uviedol, že sťažovatelia mali možnosť včas sa domáhať vydania bezdôvodného obohatenia od spoločnosti, ak by si včas uvedomili následky uzavretia zmluvy o zabezpečovacom prevode práva s dojednaním prepadného zálohu a mali tak postupovať v zmysle zásady *vigilantibus iura scripta sunt*.¹⁹

Ad c) Ústavný súd konštatoval, že pôvodní vlastníci sa v relatívne krátkom čase dožadovali ochrany svojich práv. Preto boli namieste očakávania pôvodných vlastníkov, že im bude poskytnutá ochrana vlastníckeho práva a naopak dobromyseľní nadobúdatelia mohli očakávať, že im súdna ochrana môže byť poskytnutá ako dobromyseľným držiteľom. Toto považujeme za **rozhodnú** skutočnosť, ktorá mohla zavážiť. Ide skutočne o veľmi krátku dobu, v akej nemôže prísť ani k vydržaniu napr. hnutelnej veci. Zároveň žaloba bola podaná v júli 2007 a sťažovatelia (dobromyseľní nadobúdatelia) boli zapísaní v katastri nehnuteľností až k novembru 2007 (prebiehajúci súdny spor nebol vyznačený katastrom nehnuteľností – *pozn. autora*).

Ústavný súd konštatuje, že krajský súd sa vo svojom rozhodnutí vysporiadal aj s možnosťou prelomenia zásady *nemo plus iuris*, ale rozhodol sa neuprednostniť ochranu vlastníckeho práva dobromyseľného nadobúdateľa, ktorého dobromyseľnosť bola založená „iba“ na viere v správnosť údajov v katastri nehnuteľností.²⁰ Preto ústavný súd má za to, že krajský súd námietku sťažovateľov neodignoroval, ale napriek tomu vyhodnotil, že nie je potrebné priznať ochranu dobromyseľnému nadobúdateľovi pred ochranou pôvodných vlastníkov.

Nemôžeme opomenúť ani „obmedzenú“ právomoc ústavného súdu pri prieskume právnych názorov všeobecných súdov, a preto aj v prípade, ak v rozhodných nálezoch ústavný súd zamýšľal poskytovať širokú ochranu dobromyseľným nadobúdateľom, jej reálnu ochranu musia aj tak primárne poskytovať všeobecné súdy. Aj keby ústavný súd nesúhlasil s interpretáciou zákonov všeobecnými súdmi, ktorých prioritnou úlohou je chrániť zákonosť, mohol by nahradiť napadnuté právne názory všeobecného súdu iba v prípade, ak by bolo napadnuté rozhodnutie všeobecného súdu svojvoľné, zjavne neodôvodnené, resp. ústavne nekonformné.²¹

Ústavný súd SR aj v prelomovom náleze, sp. zn. I. ÚS 549/2015 v bode 8 uvádza: „Ústavný súd opakovaním judikuje, že je oprávnený na prieskum ústavnosti rozhodnutí všeobecných súdov, t. j. toho, či (ne)došlo k porušeniu ústavných princípov a základných práv či slobôd účastníka konania, či právne závery všeobecného súdu nie sú v extrémnom nesúlade so skutkovými zisteniami a či výklad práva vykonaný všeobecným súdom je ústavne konformný, resp. či (ne)bol aktom „svojvoľe“ v zmysle rozporu s princípmi spravodlivého procesu.“ Pri nadobúdaní veci od nevlastníka vždy dochádza k stretu základných práv. Na jednej strane je právo na ochranu vlastníckeho práva pôvodného vlastníka a na strane druhej je právo na ochranu majetku nadobudnutého v dobrej viere. Z podstaty veci vyplýva, že v týchto prípadoch súd musí rozhodnúť, ktorému z nich poskytne ochranu. Preto samotné priznanie ochrany len jednému zo základných práv nespôsobuje porušenie druhého základného práva *contra legem*.

Ďalším dôvodom na prieskum ústavnosti je, že právne závery všeobecného súdu sú v extrémnom nesúlade so skutkovými zisteniami. Ako sme už vyššie konštatovali relevantnou skutočnosťou v tomto prípade je, že pôvodní vlastníci sa krátko čase domáhali ochrany svojich práv a na súde už prebiehal spor ešte predtým ako dobromyseľní nadobúdatelia boli zapísaní v katastri nehnuteľností. V zákone nemáme explicitne upravenú možnosť nadobudnutia nehnuteľností od nevlastníka na základe dobrej viery v zápis v katastri nehnuteľností, napriek tomu, z rozhodných nálezo vyplýva, že **vo výnimočných** prípadoch je možné prelomiť zásadu *nemo plus iuris* v prospech dobromyseľného nadobúdateľa. Ide teda len o výnimku z pravidla, ktorým je, že nikto nemôže na druhého previesť viac práv než má on sám. Zároveň sa výslovne všeobecný súd vysporiadal aj s dobromyseľnosťou nadobúdateľov. Preto priznanie ochrany vlastníckemu právu

¹⁸ Pozri: bod 48.1. nález Ústavného súdu SR, sp. zn. 510/2016.

¹⁹ Pozri: bod 48.2. nález Ústavného súdu SR, sp. zn. 510/2016.

²⁰ Porovnaj bod 47 a bod 54 nález Ústavného súdu, sp. zn. 510/2016.

²¹ Porovnaj bod 23 uznesenia Ústavného súdu SR, sp. zn. IV. ÚS 409/2020.

pôvodných vlastníkov pred dobromyseľnými nadobúdateľmi bude ústavne konformné a nemožno závery všeobecných súdov hodnotiť ako „svojoľné“.

Právny názor ústavného súdu, ktorým sa účel ochrany vlastníka podľa čl. 20 Ústavy Slovenskej republiky identifikuje s osobou, ktorá naozaj je vlastníkom, a nie aj s tými, ktorí sa usilujú o nadobudnutie vlastníctva, je konformný s právnym názorom ESLP, podľa ktorého vlastnícke právo zaručené čl. 1 dodatkového protokolu nezahŕňa právo nadobudnúť majetok (Marckx Case, séria A, 1979, č. 31; Van der Mussel Case, séria A, 1983, č. 70).²²

Na rozdiel od prípadu riešeného v náleze Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 151/2016 (v tomto prípade bola zmluva absolútne neplatná z dôvodu nedostatku spôsobilosti na strane prevodcu)²³, v ktorých sa prvoinštančný²⁴ ani odvolací súd²⁵ absolútne nevysporiadali s dobrou vierou nadobúdateľov nehnuteľnosti, Krajský súd v Bratislave neopomenul vysporiadať sa s námietkou dobromyseľnosti nadobúdateľov, ale zaujal k nej jednoznačný právny názor. Preto ani v tomto posudzovanom prípade nevidíme rozpor s doterajšou rozhodovacou praxou Ústavného súdu SR a odchýleniu sa od jeho záverov.

Sťažovatelia v konaní pred krajským súdom poukazovali aj na judikatúru Ústavného súdu Českej republiky, ktorá pripúšťa možnosť prelomiť zásadu *nemo plus iuris* v prospech dobromyseľných nadobúdateľov, ale ako konštatuje krajský súd v rozsudku²⁶, žalovaní (sťažovatelia) poukázali na nálezy bez toho, aby ich použitie na daný prípad zdôvodnili či riešia skutkovo a právne rovnaký prípad a z akého dôvodu by im mala byť poskytnutá ochrana ako dobromyseľným nadobúdateľom pred pôvodným vlastníkom. Sťažovatelia niesli procesnú zodpovednosť za výsledok sporu a svoje tvrdenia mali dostatočne špecifikovať a podložiť relevantnými argumentmi, čo sa v tomto prípade nestalo.

V bode 45 nálezu Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 510/2016, ústavný súd uvádza, že nálezy, sp. zn. I. ÚS 549/2015, sp. zn. I. ÚS 151/2016 a I. ÚS 460/2017 boli prijaté až po rozhodnutí krajského súdu. Neuvádza však už, aký to malo vplyv na samotné rozhodnutie ústavného súdu.

Ak by to mal byť kľúčový argument, prečo nebola priznaná ochrana dobromyseľným nadobúdateľom z dôvodu, že judikatúrny vývoj priznávajúci ochranu dobromyseľnému nadobúdateľovi pred pôvodným vlastníkom aj nad rámec prípadov explicitne ustanovených v zákone sa sformoval až po rozhodnutí krajského súdu, tak by to bolo nesprávne. Zastávame rovnaký názor, aký bol vyjadrený v glose²⁷ k tomuto nálezu, a to, že ústavný súd pri svojom rozhodovaní zohľadňuje a aplikuje aktuálnu judikatúru vzťahujúcu sa na danú vec, aj ak bola prijatá až po rozhodnutí všeobecných súdov. Nepostupuje sa tak, že na daný skutkový stav by sa aplikovala len judikatúra, ktorá bola aktuálna v čase rozhodovania všeobecných súdov, ale aplikuje sa najnovšia judikatúra, keďže dochádza len k zmene výkladu právnej normy a nie zmene právnej normy ako takej.

Vysvetlením môže byť, že ústavný súd to uviedol len ako poznámku na „okraj“, pre lepšie pochopenie rozhodovacieho procesu krajského súdu, prečo až tak podrobne nehodnotil jednotlivé individuálne okolnosti prípadu a stačilo, že sa námietkou dobromyseľnosti zaoberal a v rozhodnutí ju neodignoroval.

5 SUBJEKTÍVNA ZÁVÄZNOSŤ ROZHODNUTÍ A OCHRANA TRETÍCH OSÔB

Tretím rozhodnutím Ústavného súdu SR z roku 2021, ktoré sa zaoberalo otázkou prelomenia zásady *nemo plus iuris* je nález so sp. zn. IV. ÚS 65/2019. V danej veci rozhodoval totožný senát ako

²² Porovnaj bod 23 uznesenia Ústavného súdu SR, sp. zn. IV. ÚS 409/2020.

²³ Ostatné rozhodné nálezy, sp. zn. I. ÚS 549/2015, sp. zn. I. ÚS 460/2017 majú podstatne odlišný skutkový základ, preto ich nepovažujeme za vhodné pre porovnanie s rozoberaným nálezom.

²⁴ Pozri: Rozsudok Okresného súdu Košice II, sp. zn. 41C/175/2010 z 28.11.2012.

²⁵ Pozri: Rozsudok Krajského súdu v Košiciach, sp. zn. 4Co/71/2013 z 25.02.2015.

²⁶ Rozsudok Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 2Cob/103/2014 zo dňa 3. marca 2015.

²⁷ CSACH, K. GEŠKOVÁ, K.: Nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 510/2016 z 19.1.2021 (nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka) In: *Súkromné právo*, 2021. Roč. VII, č. 1/2021. Dostupné na [online]: <<https://www.legalis.sk/sk/casopis/sukromne-pravo/nalez-ustavneho-sudu-sr-sp-zn-i-us-510-2016-z-19-1-2021-nadobudnutie-vlastnickeho-prava-k-nehnutelnosti-od-nevlastnika.m-2351.html>>. [cit. 18.5.2021].

v predchádzajúci dvoch spomínaných rozhodnutiach. V tomto prípade ústavný súd zrušil rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, ktorý poskytol ochranu pôvodným vlastníkom pred dobromyseľným nadobúdateľom.

Sťažovateľka nadobudla nehnuteľnosti od osoby, ktorej boli právoplatným súdnym rozhodnutím vydané sporné nehnuteľnosti. Ergo sťažovateľka nadobudla nehnuteľnosti v období, keď podľa právoplatného meritórneho rozhodnutia bol vlastníkom prevodca. Toto rozhodnutie bolo neskôr na základne mimoriadnych opravných prostriedkov zrušené a rozhodnuté v prospech pôvodných vlastníkov, t. j. v neprospech prevodcu. Tí následne žalovali sťažovateľku s tým, že k sporným nehnuteľnostiam nikdy nenadobudla vlastnícke právo. Všeobecné sudy aj v tomto prípade rozhodli v prospech pôvodných vlastníkov.

V čase nadobudnutia nehnuteľnosti sťažovateľkou už bola podaná ústavná sťažnosť voči rozhodnutiu, v ktorom ako sporové strany vystupoval prevodca a pôvodní vlastníci. Preto podľa pôvodných vlastníkov sťažovateľka nemohla platne nadobudnúť nehnuteľnosti. K tomuto argumentu však ústavný súd zaujal jasný názor, že záujemca o kúpu nehnuteľnosti nemá prístup do súdnych spisov a nutnosť zisťovať, či v danom prípade neboli podané mimoriadne opravné prostriedky alebo ústavná sťažnosť, by bolo neutržateľné.²⁸

Ústavný súd v bode 26 nálezu zároveň nadviazal na svoj skorší nález so sp. zn. I. ÚS 510/2016 a uviedol, že procesná úprava obsiahnutá v ust. § 456 CSP (do účinnosti CSP obsiahnutá v ust. § 243d ods. 2 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok) je ďalšou zo **systemových** výnimiek zo zásady *nemo plus iuris*. V bode 53 nálezu ústavného súdu, sp. zn. I. ÚS 510/2016 a rovnako aj v bode 24.4. uznesenia ústavného súdu, sp. zn. IV. ÚS 59/2021 uvádza, že platná právna úprava vylučuje možnosť nadobudnutia plnohodnotného vlastníckeho práva na základe absolútne neplatného právneho úkonu, okrem výnimiek, ktorými sú (I.) nadobudnutie nehnuteľnosti od nepravého dediča podľa § 486 OZ, (II.) nadobudnutie nehnuteľnosti od nevlastníka v rámci konkurzného konania podľa § 93 ods. 3 zákona č. 7/2005 Z. z. zákon o konkurze a reštrukturalizácii, (III.) nadobudnutie nehnuteľnosti od nevlastníka na exekučnej dražbe, (IV.) nadobudnutie nehnuteľnosti od nevlastníka v rámci dobrovoľnej dražby, (V.) nadobudnutie nehnuteľnosti od oprávneného držiteľa podľa zákona č. 293/1992 Zb. o úprave niektorých vlastníckych vzťahov k nehnuteľnostiam v znení neskorších predpisov.²⁹ K možnosti prelomenia zásady *nemo plus iuris* prostredníctvom dobrovoľnej dražby zaujal jednoznačný názor Najvyšší súd SR v uznesení so sp. zn. 2 MCdo/20/2011 z 18. decembra 2012, ktoré bolo publikované v Zbierke stanovísk NS a súdov SR pod značkou R 61/2014, a to nasledovne: „Ak ten, vec ktorého bola dražená v rámci dobrovoľnej dražby, nebol jej vlastníkom, nestal sa vydražiteľ príklepom a zaplacením ceny dosiahnutej vydražením vlastníkom draženej veci, a to ani v prípade, že bol inak zachovaný postup podľa § 10 až 33 zákona č. 527/2002 Z.z. o dobrovoľných dražbách a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov.“ Najvyšší súd SR teda explicitne uviedol, že vydražením veci na dobrovoľnej dražbe nedochádza k prelomeniu zásady *nemo plus iuris*.³⁰ Tento právny názor aktuálne akceptuje aj právna teória.³¹ Názor doktora Sudzinu o možnosti prelomiť zásadu *nemo plus iuris* prostredníctvom dobrovoľnej dražby bol publikovaný v roku 2013 a už spomínané uznesenie Najvyššieho súdu, s opačným názorom, je z konca roka 2012. Zároveň v Zbierke stanovísk NS a súdov SR bolo publikované až v roku 2014. Pripadajú v úvahu preto dva dôvody prečo uvedená publikácia nereflektovala na dané rozhodnutie. Prvým dôvodom môže byť, že v čase napísania príspevku ešte ani rozhodnutie nebolo prijaté, pretože medzi spísaním príspevku a jeho publikovaním musí uplynúť určitý čas. Druhým dôvodom môže byť, že rozhodnutie aj tým, že ešte nebolo publikované v zbierke rozhodnutí, tak sa

²⁸ Pozri bod 29 nálezu Ústavného súdu SR, sp. zn. IV. ÚS 65/2019.

²⁹ Ústavný súd SR v tomto prípade vychádzal z názorov publikovaných v článku SUDZINA, M. Výnimky zo zásady *nemo plus iuris* so zameraním sa na nadobudnutie nehnuteľnosti od nevlastníka v slovenskom právnom poriadku. In: *Ius et Administratio* 1/2013.

³⁰ Názorový vývoj k možnosti prelomenia zásady *nemo plus iuris* prostredníctvom dobrovoľnej dražby prehľadne popisuje článok Advokátskej kancelárie Relevans: *Aplikácia zásady nemo plus iuris v dobrovoľnej dražbe* Dostupný na [online]: <<https://www.epravo.sk/top/clanky/aplikacia-zasady-nemo-plus-iuris-v-dobrovolnej-drazbe-4279.html>>. [cit. 12.05.2021].

³¹ Pozri: FEČÍK, M.: § 132 [Spôsoby nadobúdania vlastníctva]. In: ŠTEVČEK a kol.: *Občiansky zákonník I. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 961.

nedostalo do povedomia širšej odbornej verejnosti, prípadne sa mu neprikladala relevancia. Záverom je nutné dodať, že aj v súvislosti s rozhodnými nálezmi, sa opäť v právnej praxi objavujú názory, zamýšľajúce sa odkloniť od názoru vyjadreného v judikáte so značkou R 61/2014.³²

6 KONKLÚZIA

Nemôžeme konštatovať, že analyzované rozhodnutia by sa odklonili od doterajších rozhodných nálezov Ústavného súdu Slovenskej republiky, a to z viacerých dôvodov. Jedným z dôvodov je, že rozhodné nálezy sa týkali iného skutkového stavu. Druhým z dôvodov je, že jednak pri rozhodných nálezoch, ale aj pri nálezoch Ústavného súdu SR, sp. zn. II. ÚS 433/2012 a sp. zn. I. ÚS 92/2018, ústavný súd zrušil rozhodnutia všeobecných súdov z dôvodu, že došlo k porušeniu práv sťažovateľov nedostatočným odôvodnením rozhodnutia všeobecnými súdmi, ktoré posúdili námietku dobromyseľnosti ako právne bezvýznamnú alebo sa ňou vôbec nezaoberali. Právne posúdenie veci prislúcha všeobecným súdom a nie ústavnému súdu. V analyzovaných rozhodnutiach sa všeobecné súdy vždy zaoberali námietkou dobromyseľnosti ale vyhodnotili, že v danom prípade neboli zistené také okolnosti, aby bola uprednostnená ochrana dobromyseľného nadobúdateľa pred pôvodným vlastníkom.

Ústavný súd prísne dbá na oddelenie ústavného súdnictva a sústavy všeobecných súdov a nepovažuje sa za ďalšiu inštanciu v sústave všeobecných súdov. Preto mu vo všeobecnosti neprislúcha hodnotiť, aké právne názory boli zo zistených skutočností vyvodené všeobecnými súdmi, ak sú v súlade so zákonom a ústavou. Ústavný súd preto zasiahne do rozhodovacej činnosti, len ak by postupom všeobecných súdov došlo k porušeniu základných práv a slobôd.

Ústavnokonformné je jednak priznanie ochrany vlastníckemu právu pôvodným vlastníkom, keďže u nás platí zásada *nemo plus iuris*, ale ústavnokonformné rozhodnutie bude, aj ak vo výnimočných prípadoch za vyhodnotenia predpokladov zmieňovaných v príspevku, súdy priznajú ochranu vlastníckemu právu dobromyseľným nadobúdateľom.

Zároveň Ústavnému súdu SR v našich podmienkach neprislúcha zjednocovať judikatúru všeobecných súdov. Táto právomoc prislúcha Najvyššiemu súdu SR.³³

Na základe analýzy rozhodnutí Ústavného súdu SR, sp. zn. IV. ÚS 65/2019, sp. zn. I. ÚS 510/2016, sp. zn. IV. 59/2021 možno konštatovať, že ústavný súd vo svojich rozhodnutiach z roku 2021 nevyklúča možnosť nadobudnúť nehnuteľnosť od nevlastníka na základe dobrej viery v zápis v katastri nehnuteľností, ale zdôrazňuje, že tak možno urobiť len vo výnimočných prípadoch. Zároveň anticipuje možnosť nadobudnúť nehnuteľnosť od nevlastníka v rámci dobrovoľnej dražby, čo považuje ako pravidlo, aj napriek tomu, že právna prax a teória k tomu nezastáva taký jednoznačný názor.

V porovnaní s koncepciou nadobúdania nehnuteľnosti od nevlastníka vyjadrenou v rozhodných nálezoch je možné badať argumentačné rozdiely. V rozhodných nálezoch sa v odôvodnení spomínalo poskytnutie širokej ochrany dobromyseľnému nadobúdateľovi pred nedbalým vlastníkom aj v prípadoch explicitne neupravených v zákone. V analyzovaných rozhodnutiach sa zvyrazňovala výnimočnosť uprednostnenia ochrany dobromyseľného nadobúdateľa pred pôvodným vlastníkom. Paradoxne podľa argumentácie uvádzanej v analyzovaných prípadoch, by *de facto* bola poskytovaná širšia ochrana vlastníckemu právu dobromyseľnému nadobúdateľovi pred pôvodným vlastníkom, ak by došlo k nadobudnutiu nehnuteľnosti na dobrovoľnej dražbe. V rozhodných nálezoch totižto Ústavný súd SR nezaujal taký jednoznačný názor k možnosti prelomenia zásady *nemo plus iuris* v rámci dobrovoľnej dražby, ale preto aj v tomto prípade by sme museli aplikovať starostlivé váženie dotknutých základných ľudských práv, právnych princípov, posúdenie individuálnych okolností a rozhodnúť v súlade s princípom všeobecnej spravodlivosti.

³² Senát 6C Najvyššieho súdu SR dospel k diferentnému právnemu názoru od názoru vyjadreného v rozhodnutí R 61/2014. Vec uznesením sp. zn. 6Cdo/60/2017 z 31. októbra 2018 postúpil veľkému senátu Najvyššieho súdu SR. Veľký senát sa vyjadril nakoniec len k otázke (ne)možnosti extenzívneho výkladu ust. § 421 ods. 1 písm. a) CSP. Na základe toho senát 6C dovolanie odmietol pre jeho neprípustnosť.

³³ Porovnaj: nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 127/2019 z 26. novembra 2019.

Aj keď v analyzovaných rozhodnutiach nevidíme nijaký významný odklon od právnych názorov vyjadrených v I. ÚS 549/2015, I. ÚS 151/2016 a I. ÚS 460/2017, nie je možné s istotou povedať, že nové zloženie senátu ústavného súdu skutočne nepristúpi k odchýleniu sa od doterajšej rozhodovacej praxe. Z odôvodnenia rozhodnutí sa javí, že ústavný súd bude chrániť len „extrémne výnimočné“ prípady, v ktorých nedošlo k prelomeniu zásady *nemo plus iuris* (resp. došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces) a to za prípadu, že sa všeobecné sudy vôbec nevysporiadali s otázkou dobromyseľnosti nadobúdateľa (podobne ako si ústavný súd reštriktívne vymedzuje právomoc pri prieskume rozhodnutí týkajúcich sa náhrady trov konania).

Ústavnému súdu teda stačí, aj ak sa všeobecné sudy len stručne zaoberajú dobromyseľnosťou nadobúdateľa, a ich prípadne aj nedôsledné právne odôvodnenie, z akého dôvodu priznali ochranu pôvodným vlastníkom pred dobromyseľným nadobúdateľom na to, aby nedošlo k porušeniu základných ľudských práv, ktoré by mali ústavnoprávny rozmer. V praxi to potom spôsobuje, že obdobné prípady sú posudzované odlišne, čo porušuje princíp právnej istoty. Odborná verejnosť ani prax presne nevie, v akých prípadoch má prevážiť ochrana dobromyseľného nadobúdateľa pred pôvodným vlastníkom a v praxi to potom môže závisieť od „náhody“, ktorý senát bude danú vec prejednávať. Takýto prístup potom vyúsťuje do zníženia dôvery verejnosti v justíciu. Riešením tejto krízy v práve môžu byť legislatívne zmeny a explicitné zákonné vysporiadanie sa s touto otázkou, alebo zjednotenie judikatúry Najvyššieho súdu SR zjednocujúcim stanoviskom veľkého senátu k danej problematike.

Konštatovať, že došlo k odklonu v rozhodovacej praxi Ústavného súdu SR, možno, ak za obdobných skutkových okolností a pri obdobnom právnom posúdení všeobecnými súdmi, ako tomu bolo pri rozhodných nálezoch, ústavný súd tieto rozhodnutia nezruší, prípadne ak všeobecné sudy priznajú ochranu vlastníckemu právu dobromyseľnému nadobúdateľovi pred pôvodným vlastníkom a len z tohto dôvodu ústavný súd rozhodnutie všeobecného súdu zruší.

Použitá literatúra:

- BABJÁK, M.: § 131 [Zánik a zrušenie odkladu vykonateľnosti a dočasného opatrenia]. In: MACEJKOVÁ, I. a kol.: *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky*. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2020, s. 973 – 987. ISBN 978-80-89603-90-9.
- CSACH, K. GEŠKOVÁ, K.: Nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 510/2016 z 19.1.2021 (nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka) In: *Súkromné právo*, 2021. Roč. VII, č. 1/2021. ISSN 1339-8652. Dostupné na [online]: <<https://www.legalis.sk/sk/casopis/sukromne-pravo/nalez-ustavneho-sudu-sr-sp-zn-i-us-510-2016-z-19-1-2021-nadobudnutie-vlastnickeho-prava-k-nehnutelnosti-od-nevlastnika.m-2351.html>>.
- FEČÍK, M.: § 132 [Spôsoby nadobúdania vlastníctva]. In: ŠTEVČEK, M. a kol.: *Občiansky zákonník I. 2. vydanie*. Praha: C. H. Beck, 2019, 1112 s. ISBN 978-80-7400-770-5.
- MACHYNIÁK, M.: Nadobúdanie vlastníckeho práva a iných práv na dobrovoľnej dražbe. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, roč. 2005, č. 11. ISSN 1210-6348.
- SEDLAČKO, F.: Ako ďalej s *nemo plus iuris* (...)? In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 2021. Roč. XXVII, č. 3/2021, s. 6 – 8. ISSN 1335-1079.
- SEDLIAK, V.: Predpoklady dobromyseľného nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka z pohľadu súdnej praxe. In: *Historia et theoria iuris*, 2020, roč. 12, č. 3, s. 155 – 162. ISSN 1338-0753.
- SUDZINA, M.: Výnimky zo zásady *nemo plus iuris* so zameraním sa na nadobudnutie nehnuteľnosti od nevlastníka v slovenskom právnom poriadku. In: *Ius et Administratio*, 2013. č. 1/2013 s. 82-92. ISSN 2300-4797.
- TOMAŠOVIČ, M.: § 137 [Obsah žaloby]. In: ŠTEVČEK, M. a kol.: *Civilný sporový poriadok*. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016. s. 493-510. ISBN 978-80-7400-629-6.
- VALOVÁ, K., a kol.: Zákon o dobrovoľných dražbách. Komentár. C. H. Beck: Bratislava, 2010. s. 363. ISBN – 978-80-7400-303-5.

Použitá súdna rozhodnutia:

- Nález Ústavného súdu ČR, sp. zn. I. ÚS 2219/12, zo dňa 17.04.2014.
- Nález Ústavného súdu ČR, sp. zn. II. ÚS 165/11, zo dňa 11.05.2011.
- Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 127/2019 zo dňa 26.11.2019.
- Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 151/2016, zo dňa 03.05.2017.

nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 343/2010, zo dňa 27.04.2011.
Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 460/2017, zo dňa 20.12.2017.
Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 510/2016, zo dňa 19.01.2021.
Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 549/2015, zo dňa 16.03.2016.
Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. II. ÚS 433/2012, zo dňa 07.02.2013.
nález Ústavného súdu SR, sp. zn. IV.ÚS 65/2019, zo dňa 26.01.2021.
Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 92/2018, zo dňa 05.09.2018.
Rozsudok Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 2Cob/103/2014 zo dňa 3. marca 2015.
Rozsudok Krajského súdu v Košiciach, sp. zn. 4Co/71/2013, zo dňa 25.02.2015.
Rozsudok Krajského súdu v Prešove, sp. zn. 18Co/27/2016, zo dňa 26.4.2017.
Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 2 Cdo/231/2017, zo dňa 31.7.2018.
Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 4Cdo/142/2019, zo dňa 25.9.2019.
Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 4Cdo/95/2019, zo dňa 29.4.2020.
Rozsudok Okresného súdu Košice II, sp. zn. 41C/175/2010, zo dňa 28.11.2012.
Uznesenia Ústavného súdu SR, sp. zn. IV. ÚS 409/2020, zo dňa 25.08.2020.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 2MCdo/20/2011, zo dňa 18.12.2012 (R 61/2014).
Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 6Cdo/60/2017, zo dňa 31.10.2018.
Uznesenie Ústavného súdu SR, sp. zn. IV. ÚS 59/2021, zo dňa 09.02.2021.

Použitie právne predpisy:

Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok.

Zákon č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov.

Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok.

Zákon č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ostatné použité pramene:

Advokátska kancelária Relevans: *Aplikácia zásady nemo plus iuris v dobrovoľnej dražbe* Dostupný na [online]: <<https://www.epravo.sk/top/clanky/aplikacia-zasady-nemo-plus-iuris-v-dobrovolnej-drazbe-4279.html>>.

Kontaktné údaje:

Mgr. Vladimír Sedliak

vladimir.sedliak@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave,

Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

P.O. BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave